P II 0584

teatrul

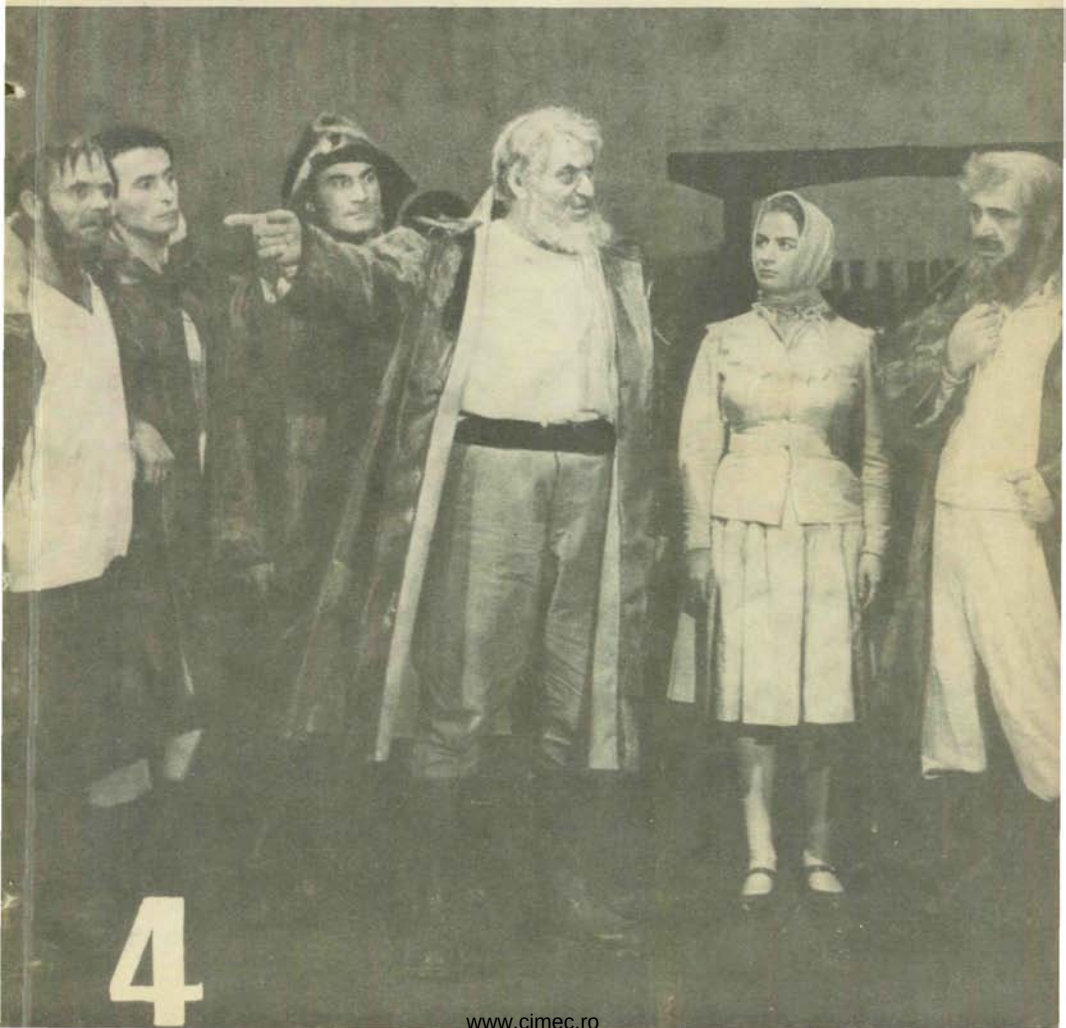

4

www.cimec.ro

PII 0584

Oamenii de teatru cinstesc memoria tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej

OMAGIUL NOSTRU

E o despărțire tristă, grea, amară.

Pînă mai ieri ne umplea inimile de bucurie zîmbetul luminos al tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Îl simțim și acum, în continuare, alături de noi, căci temeliile teatrului romînesc și ale întregii noastre arte noi au drept ctitor partidul, înțeleapta sa conducere, îndrumarea sa consecventă, desfă-

PVA 1995/4

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE ISTORIA

www.cimec.ro

şurată cu marea competenţă izvorîtă din adevărurile filozofiei materialist-dialectice, strîns legate de practica vieţii.

Mă aflu în mijlocul unui tînăr colectiv de creaţie al acestor ani, şi întotdeauna căile noastre, căutările noastre, complexa şi dificila muncă de creaţie artistică ne-au fost limpezite de îndrumarea partidului.

Partidul ne-a dat bucurii, dar şi sarcini ce ne încarcă de răspunderi civice deosebite, emoţionante. L-am întîlnit de nenumărate ori pe tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej în mijlocul artiştilor. Şi cine dintre noi n-a fost impresionat să simtă atît de aproape suflarea fierbinte a acestui conducător legat de aspiraţiile poporului, a aceluia care, ieri, un simplu muncitor, a devenit primul cetăţean al Romîniei socialiste? Iar noi ştim foarte bine că oricine se va apleca asupra ultimelor decenii din viaţa agitată a contemporaneităţii, va trebui să ţină seama de ceea ce, în fruntea marelui partid al comuniştilor, a realizat acest luptător adînc înrădăcinat în realităţile poporului, patriei şi epocii sale.

Am pierdut o mare valoare naţională, şi cel mai fierbinte dintre omagiile pe care i le putem aduce, singurul demn de opera sa, este să continuăm, sub conducerea Partidului Muncitoresc Romîn, munca sa inspirată de ţelurile socialismului şi dăruită, cu o fidelitate exemplară, întregului popor.

În aceste momente, noi aducem conducerii partidului o mărturie de solidaritate şi un legămînt de abnegaţie.

Strîns uniţi în jurul Comitetului Central, în jurul conducătorilor noştri de nădejde, tovarăşii de luptă şi de victorii ai marelui om, vom munci cu o rîvnă sporită pentru înfăptuirea deplină a idealurilor care ne călăuzesc, pentru bunăstarea şi fericirea poporului nostru, pentru victoria cauzei păcii şi progresului social în lume.

Radu Beligan

NE NUMISE „AJUTOARE DE NĂDEJDE“

Firească sfială care te cuprinde, îţi taie graiul cînd întîlneşti o foarte mare personalitate, una dintre acele personalităţi pe care le ştii rare în contemporaneitate, despre care îţi spui că e o fericire de a te fi născut în acelaşi veac cu ele, se topea în faţa tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej, lăsînd în urma ei numai emoţia, dragostea, respectul.

Ştim cît datorăm toţi, îmi dădeam seama cît datorez eu însămi partidului prin care însuşi ţelul vieţii mele de om şi de scriitor a devenit altul, mai pur, mai înalt, mai vrednic de urmărit.

La Conferinţa pe ţară a scriitorilor (ianuarie 1962) ▶

www.cimec.ro

www.cimec.ro

Îmi amintesc de seara premierei piesei mele Oameni de azi, la care a asistat alături de tovarășii săi din conducerea partidului. Mă simțeam foarte mică și topită de sfială. Dar chipul în care mi-a vorbit atunci, în care a prețuit munca mea, căldura cu care se apropia de opera de artă, de intențiile scriitorului, de izbînzile lui în meșteșug, simplitatea cu care desființa parcă distanțele pe care un mare om le creează uneori între el și ceilalți, lăsîndu-te pe tine să așezi numai distanțele pe care dragostea și admirația ta pentru el le așterneau necurmat, au făcut să rămînă numai emoția și bucuria în sufletul meu.

Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, care numise scriitorii „ajutoare de nădejde ale partidului", exprimînd astfel înalta încredere a Comitetului Central, îi privea întotdeauna ca atare, îi făcea să simtă, de fiecare dată, prețuirea partidului pentru misiunea lor socială.

Partidul Muncitoresc Romîn dă artei cinstea la care năzuiam de mult, închipuindu-ne-o hrană, așa cum a recunoscut-o el, aripi, așa cum ni le-a dăruit el.

L-am întîlnit din nou pe tovarășul Gheorghiu-Dej la Conferința pe țară a femeilor, în 1958, la Conferința scriitorilor, în 1962. Și am simțit același interes pentru om, același interes viu și fierbinte pentru fiecare în parte, aceeași încredere în puterile celui care îi stătea în față, încredere care făcea să-i crească noi energii. Toate aceste sentimente, izvorîte din inepuizabila forță a partidului, ne sporesc puterile de a crea noi opere puse în slujba socialismului și păcii.

Lucia Demetrius

MAI UNIȚI CA ORICÎND ÎN JURUL PARTIDULUI

Se împlineau 60 de ani de la nașterea tovarășului Gheorghiu-Dej. Țara era în sărbătoare. Poporul, care, sub atîtea și atîtea aspecte, simțea binefacerile politicii partidului — bogată în roade, cum nu se mai pomenise în această țară —, trimisese delegații din toate regiunile patriei să aducă omagiul său plin de respect celui care nu-și precupețea înțelepciunea, energia și forțele, pentru realizarea marelui program al partidului.

În dimineața zilei festive, delegațiile urmau să fie primite de tovarășul Gheorghiu-Dej în sala Palatului R.P.R.

Făceam parte din cei ce avuseseră cinstea să fie aleși ca să-l felicite, în numele teatrului romînesc cel nou, încadrat la loc de cinste în peisajul minunat al vieții noastre noi, care a început în ziua cînd, prin lupta partidului, țara s-a eliberat de jugul fascist.

www.cimec.ro

Ziua eliberării patriei a fost și ziua renașterii teatrului romînesc. Dramaturgii, regizorii, actorii au fost chemați să facă un altfel de teatru. Un teatru nou, pentru un public nou, entuziast, generos. Omul de artă a încetat să mai fie un soi de paria, se simte constructor stimat al societății noastre noi. Condițiile create teatrului și oamenilor de teatru ne-au dus pe culmi încă neatinse. Frumoasa biruință a artei noastre este izvorîtă din însăși frumusețea vieții noi a patriei.

Toate astea le datorăm partidului.

Aceste gînduri frămîntau mintea delegaților oamenilor de teatru, privind pe sărbătoritul acelei zilei și așteptînd să le vină rîndul ca să-i strîngă mîna și să rostească puținele cuvinte în care să încapă prinosul lor de recunoștință față de partid, față de popor.

Ajuns și eu în fața tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, din toată cuvîntarea, pe care mi-o pregătisem și o repetasem în minte de zeci de ori, n-am fost în stare să spun decît sfîrșitul :

— Să trăiți, tovarășe Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Altă împrejurare cînd l-am văzut de aproape a fost în 1962, în sala Operei, la semicentenarul morții lui Caragiale. Se juca O scrisoare pierdută. În auditoriu, oaspeți străini, oameni de teatru veniți din toată lumea. După actul III, tovarășul Gheorghiu-Dej a invitat pe străini în salonul de lîngă loja oficială. Printre ei, Iuri Zavadski, vechiul nostru prieten, Emil Chaberski din Polonia și Sakari Puurunen din Finlanda, directori de teatre la care eu montasem O scrisoare pierdută. Oaspeții străini, dar mai cu seamă aceștia trei, s-au întrecut în laude despre Caragiale, despre spectacol, despre actori. Tovarășul Gheorghiu-Dej îi asculta cu plăcere. Mulțumirea pe care i-am citit-o atunci în ochi a fost pentru mine cea mai înaltă răsplată, mai mult decît orice decorație, mai mult decît orice titlu. Partidului i se datorau noile condiții de muncă din țara noastră, prosperitatea artelor, rolul important recunoscut teatrului în construirea noii societăți.

Astăzi, Gheorghe Gheorghiu-Dej nu mai e. Inima lui a încetat să mai bată. Dar voința lui neabătută în aplicarea politicii partidului, gîndurile lui îndreptate mereu înainte, spre mai bine, spre viitor, ne-au rămas, săpate ca în granit, în scrisoarea lui din urmă :

„Realizarea marilor sarcini ale desăvîrșirii construcției socialiste va cere noi eforturi. Sîntem convinși că eroica noastră clasă muncitoare, clasa conducătoare a societății, țărănimea, aliata ei de nădejde, intelectualitatea, oamenii muncii de toate naționalitățile, întregul nostru popor, strîns uniți sub steagul partidului, nu-și vor precupeți nici în viitor forțele spre a asigura ridicarea Republicii Populare Romîne pe noi culmi ale progresului economic și social."

Așa vom face. Îndurerați, dar mai uniți ca oricînd în jurul partidului, vom munci din toate puterile, cu îndîrjire, fără preget, pentru înflorirea mai departe a teatrului romînesc.

Sică Alexandrescu

www.cimec.ro

ÎNDEMNUL PE CARE NI-L LASĂ

Se împlinea un an de la proclamarea Republicii Populare Romîne. Pe scena Teatrului Național, colectivul de actori dăduse viață — de fapt ca o nouă premieră — nemuritoarei opere a lui I. L. Caragiale, O scrisoare pierdută. Și iată-l în loja centrală pe tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, alături de tovarășii săi apropiați de muncă și de luptă, conducători ai partidului și poporului.

Cînd ne-a transmis, prin regizorul spectacolului, calde mulțumiri și felicitări, aprecieri pline de competență și înțelepciune, am trăit una din cele mai mari bucurii din viața noastră.

O bucurie asemănătoare am avut nu mult timp după aceea, cu prilejul spectacolului Ultima oră. La final, în numele conducerii de partid și de stat, tovarășul Gheorghiu-Dej ne-a trimis flori și cuvintele sale au răsunat din nou pline de dragoste față de scenă și slujitorii ei.

De multe ori, ca președinte al juriului concursurilor de artiști amatori, aveam bucuria de a întîmpina la spectacolul final pe conducătorii iubiți ai partidului și guvernului. În mijlocul lor, tovarășul Gheorghiu-Dej era nelipsit. Îmi rămîn veșnic vii în memorie cuvintele de laudă adresate mișcării noastre amatoare populare, forței ei complexe și multilaterale, talentului viu ce caracterizează poporul romîn.

Mulți ani de teatru i-am petrecut în vechea orînduire, în condiții grele, cu puține bucurii... Anii maturității mele au fost încălziți de soarele partidului, pașii mei pe scenă și în viață au fost îndemnați să calce tinerește, cu entuziasm pentru cea mai sfîntă cauză: fericirea omului prin construirea socialismului și comunismului.

Acestei cauze i-a închinat întreaga sa viață și capacitate creatoare tovarășul Gheorghiu-Dej. Urmînd exemplul său, vom merge consecvent pe drumul pe care ne conduce partidul spre creații tot mai depline.

Costache Antoniu

PRIVIM CU ÎNCREDERE ÎN VIITOR

Slujitorii scenei simt cu amară durere greaua pierdere pe care a suferit-o întregul popor romîn.

De la primele încercări, de atunci cînd ne căutam drumuri limpezi, căi luminoase, de cînd se înfiripau zorii dramaturgiei noastre și ne lepădam de vechi întocmiri desuete, false mijloace teatrale, am simțit călăuza sigură, înțeleaptă, cuvîntul partidului.

Pe drumul realismului socialist, al înțelegerii și promovării spiritului de partid în artă, pe drumul împletirii muncii de artist cu cea de

www.cimec.ro

cetățean, învățam să ne depășim, învățam să luptăm cu inerția, cu vechi rămășițe și mentalități, pentru a deveni militanți ai socialismului. De multe ori, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, împreună cu alți tovarăși din conducerea partidului, a asistat la spectacolele noastre. Această prezență ne însuflețea, adăugînd emoției firești, ambiția de a răspunde cu creații de valoare grijii părintești a partidului față de noi, oamenii de artă.

Ori de cîte ori un om al scenei primea din mîinile sale o înaltă distincție, un titlu sau o decorație, reflectînd prețuirea acordată artei de către partid și popor, simțeam în ochii tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej bucuria că întîlnește și în noi soldați vrednici ai epocii, luptînd de pe scenă cu arma plină de vrajă a cuvîntului.

Tineri sau bătrîni, ucenici în teatru sau vechi meșteri, pe noi toți ne-a crescut partidul, ne-a dat lumină, putere și o nouă tinerețe.

Memoria tovarășului Gheorghiu-Dej, pentru care munca creatoare făcea parte integrantă din viața sa, nu o putem cinsti decît răspunzînd din plin sarcinilor pe care partidul le pune în fața oamenilor de artă și cultură.

Și de aceea, privind cu încredere în viitor, nu vom uita cuvintele sale, rostite în numele Comitetului Central al P.M.R. la Conferința organizației de partid a orașului București: „S-a vorbit aici despre năzuința omului de cultură al zilelor noastre de a fi părtaș activ al construcției socialismului. Să aruncăm o privire în jurul nostru. De-a lungul și de-a latul țării se înalță adevărate păduri de schele, se ridică adevărate cetăți moderne ale metalurgiei, chimiei, energeticii. Întreaga țară este un imens și măreț șantier. Este într-adevăr o cinste și o bucurie pentru fiecare om de cultură de a se ști participant al operei creatoare înfăptuite cu atîta abnegație de muncitori, de țărani, de întregul popor muncitor al minunatei noastre patrii."

Amintirea neuitatului dispărut ne însuflețește spre creații tot mai depline, mai valoroase.

Niki Atanasiu

EXPRESIE A ÎNȚELEPCIUNII PARTIDULUI

Era în toamna anului 1960, la New York. În atmosfera încordată și încărcată ce domnea la O.N.U. în sînul Adunării Generale, s-a urcat la tribună Gheorghe Gheorghiu-Dej, conducătorul și reprezentantul Republicii Populare Romîne. În atenția concentrată a sute de delegați din lumea întreagă, el a înfățișat tabloul măreț al succeselor Romîniei în înfăptuirea construcției socialiste, a afirmat năzuințele de pace ale poporului romîn. Cuvîntul său ferm, calm, înțelept, expresie a înțelepciunii programului și politicii partidului nostru, a produs o impresie covîr-

www.cimec.ro

șitoare. Politica partidului nostru, programul său consecvent, expuse în fața întregii lumi, au confirmat pe plan mondial prestigiul Romîniei socialiste. Pe măsură ce-l ascultam, creștea în mine un puternic sentiment de mîndrie patriotică.

În amintirea mea, va rămîne pentru totdeauna imaginea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la tribuna Națiunilor Unite, prestigioasa lui prezență în forul internațional al omenirii.

De atunci au trecut aproape cinci ani. Așa cum pentru lumea întreagă, cuvintele rostite acolo de conducătorul partidului nostru iubit au deschis largi perspective, pentru noi, cei de-acasă, pentru fiecare din noi ele au deschis perspective de dezvoltare concrete și apropiate. Cuvîntul lui, în care simțeai cum bate inima partidului și a poporului întreg, ne însuflețea în munca noastră cotidiană. În ochii mei, pe imaginea de atunci de la O.N.U. se suprapune o ultimă imagine, la fel de puternică: 7 martie 1965. Gheorghe Gheorghiu-Dej, ca toți cetățenii țării, își depune buletinul de vot. Îl privesc și-i ascult cuvîntul: tabloul Romîniei socialiste, prezentat în fața lumii întregi atunci, e acum în continuă desăvîrșire. Îl aud vorbind: „Romînia, în trecut un colț vitregit de sărăcie al Europei, merge pe un drum sigur, transformîndu-se într-o țară socialistă înaintată, cu un nivel tot mai ridicat de civilizație."

Nu bănuiam atunci că-l văd și-l aud pentru ultima oară.

Azi, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej nu mai este printre noi. Exemplul său de abnegație neprecupețită, pînă în ultimul ceas al vieții, pentru cauza partidului și a poporului rămîne în amintirea noastră ca un îndemn permanent în munca, creația și îndatoririle ce ne revin fiecăruia dintre noi. Strîns uniți în jurul partidului și guvernului, vom cinsti scumpa sa memorie îndeplinind sarcinile pe care ni le-a trasat și ni le trasează înțeleapta politică a Partidului Muncitoresc Romîn.

Dina Cocea

ACEASTĂ VIAȚĂ EXEMPLARĂ

Primăvara aceasta, odată cu întiiele ei flori, a cunoscut și zăbranicul unei mari dureri: pierderea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej. Chipul său, însumînd parcă trăsături și semnificații noi, trece — a și trecut, în volute din ce în ce mai mari — pe coordonate largi, istorice. Conducător de nădejde, în cea mai democratică accepțiune a cuvîntului, el a fost o expresie vie a clasei muncitoare, reflectînd în fizionomia sa tocmai calitățile ei morale.

Cunoscîndu-l, mi-am dat seama de marea influență a personalității sale, exercitată asupra oamenilor cu o totală lipsă de ostentație, cu francheța sa și cu acea particularitate a graiului, care mie mi-aducea aminte de-acasă.

www.cimec.ro

Retrospectind de la ultima filă de calendar căzută, în urmă, peste atîția ani frămîntați, această viață exemplară, indestructibil legată de lupta partidului pentru libertatea și fericirea poporului, căpătăm acel sentiment de unanimă tărie în durere. Energiile țării — și cele materiale și cele social-umane triumfînd zi cu zi — confirmă, toate, adevărurile și prevederile programului partidului. Nu există colț de țară care să nu simtă efectul reconfortant al agregatului modern sau al stîlpului de înaltă tensiune. Acestea sînt roadele revoluției socialiste, căreia tovarășul Dej, în fruntea Comitetului Central al partidului, i-a închinat munca și viața sa.

Tovarășul Dej, exprimînd prețuirea pe care ne-o arată partidul, s-a apropiat cu simpatie de noi artiștii, interesîndu-se de munca și de condițiile noastre de viață.

Să îmbunătățim și mai mult munca noastră teatrală. Să ne îndreptăm bine privirile spre tot ce e valoros în lume, auzul la glasul epocii, și să nu uităm nici o clipă lumea noastră, în care se profilează din ce în ce mai puternic omul nou, constructor al socialismului. Ar fi cel mai bun omagiu „in memoriam" al artiștilor, adus tovarășului Gheorghiu-Dej.

Ștefan Ciubotăraşu

LUMINA PE CARE O IRADIA

Îl revăd în tribună în fiecare miez de vară, înconjurat de tovarășii săi de luptă și de muncă, fluturîndu-ne mîna, dăruindu-ne zîmbetul și lumina sa, și mi se părea întotdeauna că mi se adresează și mie, anume mie, în marea de capete.

Ce pot spune din amintirile mele despre iubitul nostru conducător Gheorghe Gheorghiu-Dej? Sînt amintiri personale, și atît de legate în ființa mea de el, încît îmi vine parcă greu să le aduc în lumina cuvîntului. Jucam într-o seară în Surorile Boga. Era cu mult timp după premieră. Ne obișnuisem cu spectacolul, și eu, în rolul episodic al Eufrosinei Grosu, pe care l-am iubit atît de mult, îmi creasem niște momente minuțios pregătite, care „mergeau" bine... Și deodată, am aflat că tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, împreună cu alți conducători ai partidului, era în sală. M-a cuprins o emoție nemaipomenită. și nu mai știu cum am jucat... Mi s-a părut că prost, cum nu mi se întîmplase niciodată, și m-am întristat, gîndindu-mă că am stricat spectacolul. Nu pot să uit nici acum aplauzele și felicitările de la sfîrșitul reprezentației.

Și mai port o amintire prețioasă. În toamna trecută, mă plimbam pe șoseaua Kiseleff, cu o prietenă. Era o zi frumoasă, senină, de aurită toamnă bucureșteană... Deodată, am tresărit. L-am recunoscut. Venea către noi, mergînd agale pe jos, se întorcea pesemne de la Președinția

www.cimec.ro

Consiliului de Miniștri, înconjurat de un grup de tovarăși ai săi. Cînd am ajuns în dreptul lor, i-am salutat ca pe prieteni, ca pe vechi și apropiate cunoștințe. Tovarășul Gheorghiu-Dej mi-a răspuns atît de voios, atît de surîzător, cu o expresie atît de veselă și prietenoasă, că mi-a umplut sufletul de bucurie, de căldură, de fericire. Acum, cînd răceala morții lui ne-a cutremurat pe toți, lumina pe care el a iradiat-o ne va ajuta pe noi, oamenii artei, să creăm mai departe pentru popor, pentru partid, așa cum ne-a îndemnat el întotdeauna.

Eugenia Popovici

O AMINTIRE SCUMPĂ

Plecarea dintre noi a tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej mi se pare un lucru neverosimil. Așadar, nu-i vom mai vedea chipul care exprima atîta fermitate și încredere, zîmbetul atît de prietenos, atît de încurajator, nu-i vom mai auzi vorba dulce, moldovenească.

L-am întîlnit în numeroase rînduri și n-am să uit cît oi trăi mîna aceea prietenească, întinsă nu așa, la întîmplare, ci ție personal. În cîteva rînduri mi-a înmînat, în numele conducerii partidului și guvernului, premii de stat, ordine și decorații; pe urmă, făceam cerc în jurul lui și ne uimea cît de la curent era cu unele lucruri, chiar de mai mică însemnătate. Mă refer bine înțeles la viața teatrului romînesc.

Rămîneam înmărmuriți cum oare acest mare conducător de țară găsea timp să se intereseze de lucruri care ni se părea nouă — desigur greșit — că n-ar fi interesat decît pe cei din jurul scenei.

La un revelion am avut marea cinste de-a sta mai multișor de vorbă cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Mi-a spus prietenos, ținîndu-mă de braț: „Eram în închisoare și auzeam de un actor Birlic..."

Tovarășul Gheorghiu venea des la teatru, ne urmărea la televizor. Cînd ne întîlnea, nu uita să ne spună o vorbă bună, să ne felicite, să ne amintească vreo scenă care l-a impresionat, care l-a amuzat îndeosebi.

Și mai am o amintire scumpă... Președintele Consiliului de Stat Gheorghe Gheorghiu-Dej a semnat, la 19 februarie 1965, decretul prin care mi s-a conferit Ordinul „Steaua Republicii Populare Romîne" cl. a II-a. El exprima prețuirea pe care partidul și poporul o acordă oamenilor de artă. Autograful lui, al aceluia care va rămîne veșnic scumpul nostru tovarăș Gheorghe Gheorghiu-Dej, mă îmbărbătează, îmi întărește puterea de a munci, de a mă dărui celor din jur, poporului condus de înțeleptul nostru Partid Muncitoresc.

Gr. Vasiliu-Birlic

www.cimec.ro

La spectacolul de gală cu „Richard al III-lea", prezentat de Teatrul „C. I. Nottara"

www.cimec.ro

PE CALEA TRASATĂ DE PARTID

Tragică în laconismul ei, vestea morții marelui fiu al poporului romîn a umplut de durere milioanele de inimi ale țării.

Pentru noi, oamenii de teatru, oamenii de artă, ca și pentru toți oamenii muncii, sprijinul moral și material al partidului, îndrumările sale înțelepte, date în repetate rînduri, au fost și rămîn cele mai înalte principii în dezvoltarea artei socialiste românești, în centrul căreia stau omul nou al epocii și marile lui înfăptuiri.

Inaltul exemplu de patriotism și abnegație, de muncă și dăruire de sine pentru fericirea poporului, pentru viitorul de lumină al scumpei noastre patrii, dat de tovarășul Gheorghiu-Dej, va rămîne mereu viu și ne va însufleți în munca noastră pentru desăvîrșirea construcției socialismului.

Strîns uniți în jurul Comitetului Central, împreună cu întregul nostru popor, noi, slujitorii scenei, păstrînd în inimi mereu vie figura marelui dispărut, vom urma neabătuți calea trasată cu clarviziune de partid, privind cu încredere spre viitorul strălucit care stă deschis Romîniei socialiste.

Miluță Gheorghiu

URMÎNDU-ȚI PILDA

Cînd împrejurarea și îndemnul inimii îți cer să așterni în slove gîndurile tale despre un om mare, abia atunci îți dai seama de modestia propriilor tale dimensiuni... Este ca și cum ai avea iluzia că poți privi vîrful Ceahlăului ridicîndu-te în vîrful picioarelor.

Luptătorul pe care l-am pierdut în aceste zile reci de martie mohorît a fost un mare om, un strălucit fiu al clasei sale, al poporului său.

Viața lui Gheorghe Gheorghiu-Dej a avut un conținut imens, faptele lui s-au săvîrșit cu atîta intensitate și s-au așternut pe un meridian atît de important al istoriei noastre, încît comentariile despre minunatul conducător comunist, despre omul de stat clarvăzător, despre eroul în muncă Gheorghe Gheorghiu-Dej se vor așterne în sute, în mii de pagini. Ele vor constitui o imensă pildă, o școală politică, etică și umană.

Dacă ansamblul bogatelor creații și realizări ale partidului, cărora tovarășul Gheorghiu-Dej și-a închinat întreaga sa viață de luptă și de muncă, reprezintă o moștenire colectivă a tuturor fiilor neamului nostru, în fiecare din noi însă el a sădit un accent deosebit, o nuanță de legătură, ca să zic astfel, personală.

www.cimec.ro

Cînd, privind în urmă, pe calea lungă a aproape douăzeci de ani, evoc figura marelui dispărut, în fața memoriei mele văd... văd un zîmbet, un zîmbet unic, un surîs plin de farmec și lumină. Tovarășul cu puteri cum rar întîlnești, comunistul care n-a cunoscut teama, luptătorul cu nesfîrșite energii, omul de stat înțelept, dascălul ponderat și limpede, cu zîmbetul lui cuceritor și tonic răspîndea în jurul său calda lumină a umanismului său fierbinte. Zîmbetul lui era surîsul sincer al inimii lui, era salutul lui frățesc de om iubitor de oameni.

În cîteva momente din viață am avut bucuria să mă aflu în preajma lui.

Mi-amintesc de ziua cînd mi-a fost hărăzită una din supremele cinstiri ale partidului și statului aduse profesiei noastre: premiul de stat. Cum aș putea uita vreodată, mîna caldă, prietenească, urarea din inimă, spusă cu dragoste și un fel de mîndrie părintească, cu care în numele Comitetului Central și al guvernului, tovarășul Gheorghiu-Dej mi-a pecetluit acest emoționant moment de viață!

M-am mai bucurat apoi, de-a lungul anilor, cu prilejul unor recepții sau al unor delegații, de cuvinte amicale care mă făceau să mă apropii tot mai mult de el, fără sfială, simplu, omenește.

Ne e greu să credem că nu mai e printre noi.

Dar ridicăm fruntea, privim imaginea îndoliată și ne legăm să ni-l amintim mereu, cu gîndul la uriașa sa pildă partinică, mărind și mai mult avîntul muncii noastre de desăvîrșire a patriei socialiste.

Irina Răchițeanu-Șirianu

ÎNCHINĂM PUTEREA NOASTRĂ CREATOARE PATRIEI

Am avut cinstea de a juca de mai multe ori în fața tovarășului Gheorghiu-Dej. Îl ascultasem vorbind în mijlocul mulțimii în anii furtunoși de după 23 August, îi citisem cuvîntările, îi auzisem glasul... Și de fiecare dată cînd îl știam printre noi, împreună cu ceilalți conducători de partid și de stat, mă încerca un sentiment netrăit încă, nu o simplă emoție, ci mai mult o mîndrie firească, aceea de a mă ști pe mine, pe noi toți, actorii, nu simple elemente bune de amuzament, ci oameni utili, oameni ai muncii artistice.

Partidul ne-a dat acest sentiment puternic, nou, care stă la baza tuturor realizărilor noastre, care le explică.

E greu să-mi imaginez faptul că tovarășul Gheorghiu-Dej nu mai e printre noi. Durerea e copleșitoare.

Dar el trăiește prin faptele și gîndurile sale, amintirea sa scumpă este pentru noi un puternic îndemn. Spre împlinirea căruia îi dedicăm talentul, puterea noastră de creație, călăuziți în continuare de tovarășii

www.cimec.ro

săi apropiați de luptă și muncă, de conducerea partidului, ducînd mai departe tot ceea ce am făurit, urmînd exemplul celui care și-a închinat toată viața poporului său.

Marcel Anghelescu

NECLINTITĂ CREDINȚĂ ÎN FORȚA CREATOARE A POPORULUI

S-a curmat, mult prea timpuriu și pe neașteptate, viața tovarășului Gheorghiu-Dej.

Cu o zi înainte se adresase, de pe patul de suferință, primei sesiuni a celei de-a cincea legislaturi a Marii Adunări Naționale printr-un mesaj în care clarviziunea politică se împletea cu patriotismul înflăcărat și neclintita credință în forța creatoare a poporului.

A fost greu să ne imaginăm că omul care ne îndemna spre realizarea deplinelor noastre cuceriri avea să nu mai fie curînd printre noi. Dar gîndurile, viața, exemplul său vor fi veșnic vii...

N-a existat o conferință, o plenară a oamenilor de cultură și artă la care să nu fi simțit alături de noi veghea înțeleaptă a conducerii clasei muncitoare din țara noastră, căci prin cuvîntul său răsuna îndemnul partidului.

În vara anului care a trecut, am avut o dată mai mult prilejul să simt marea dragoste a întregului popor romîn față de conducătorul său iubit, Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Făcînd parte din comandamentul care a pregătit marea serbare în aer liber de pe stadionul Republicii, închinată celei de a XX-a aniversări a eliberării patriei, simțeam vie, la fiecare din interpreți, grija, plină de emoție, de a se prezenta cît mai bine în fața conducerii partidului în frunte cu tovarășul Gheorghiu-Dej. S-au scurs zile și ore de muncă încordată, uneori epuizantă. Dar fiecare tînăr, student, sportiv, corist, gimnast, elev, balerin, înfrîngea cu bucurie clipele de epuizare, cu gîndul la marea întîlnire.

Iată seara spectacolului. În loja centrală, în mijlocul conducătorilor de partid și de stat, se afla tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Ne încearcă o emoție uriașă la primele două reprize. De la a treia repriză, exercițiile decurg tot mai normal. De la postul meu de comandă a spectacolului, aud deodată în telefon cuvintele calde ale tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej: „Vă rog să transmiteți operatorilor de film să nu se piardă nici o imagine din această minunată simfonie de culori".

Toate telefoanele erau deschise. Cuvintele au fost ascultate în toate colțurile stadionului de către toți participanții. Într-o secundă, un fior electric a trecut prin miile de participanți... Programul a continuat într-un crescendo uluitor... Finalul a fost de-a dreptul extraordinar.

www.cimec.ro

La solemnitatea înmînării distincțiilor conferite oamenilor de artă, în numele Consiliului de Stat al R.P.R.

www.cimec.ro

Pe gazonul stadionului, miile de participanți au desenat cu corpurile lor stema biruitoare a partidului... Între tribune și interpreți exista o strînsă comuniune. Pe obrajii multora luceau lacrimile emoției... Simțeam atît de aproape de noi conducerea partidului, prin cuvintele tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Ducînd mai departe cauza partidului, pentru care el a luptat și a trăit, noi, profesorii Institutului, ne vom strădui să ne educăm elevii astfel, încît ei să devină cît mai buni artiști-cetățeni.

G. Dem. Loghin

ÎNSUFLEȚIȚI DE MARELE SĂU EXEMPLU

Să evoci personalitatea tovarășului Dej mi se pare peste măsură de greu. În viața noastră a tuturor, viața lui a lăsat o urmă de neșters și chipul lui nu poate fi evocat decît prin contribuția tuturor. Doar dacă am uni într-o uriașă și esențială mărturie milioanele de amintiri, milioanele de evenimente ale vieții întregului nostru popor în care el a fost prezent, am reuși să căpătăm dimensiunile marii sale personalități.

Pentru mine, care fac parte din generația ce a pășit spre adolescență în 1944, viața întreagă, drumul spre împlinirea personalității, realizările de orice fel, bucuriile sînt legate direct, nemijlocit, de lupta partidului, în fruntea căruia și-a desfășurat neobosit activitatea tovarășul Gheorghiu-Dej. Și cît de clară mi-a părut această legătură în zilele de doliu, cînd filmul vieții lui se derula în sufletele noastre.

Tovarășul Dej nu mai e printre noi, dar opera începută în timpul vieții sale, măreața arhitectură a noii lumi, se desăvîrșește zi de zi după planurile partidului.

Insuflețiți de marele său exemplu, ne continuăm munca, dorind s-o investim cu și mai multă dragoste pentru patrie și popor.

Radu Penciulescu

CONTOPIT CU ISTORIA ROMÎNIEI SOCIALISTE

Tovarășul Gheorghiu-Dej ne-a părăsit, plecînd prea de timpuriu din rîndurile noastre, zguduindu-ne pînă în adîncuri și copleșindu-ne de o tristețe adîncă.

Imi este nespus de greu să exprim în cuvinte toată durerea profundă care mi-a sfîșiat inima și mi-a lăcrimat ochii la aflarea tristei vești. Mi-e greu să leg cîteva cuvinte despre un om atît de mare, atît

www.cimec.ro

În mijlocul elevilor Școlii populare de artă din Capitală (aprilie 1960)

www.cimec.ro

de înțelept, care, închinîndu-și întreaga viață cauzei partidului, a făcut atît de mult pentru toți oamenii muncii din patria noastră, care prin munca-i neobosită, veșnic la postul său de înaltă datorie, necruțîndu-și forțele pînă la sacrificiu, și-a dăruit întreaga sa viață eliberării poporului, dezvoltării Rominiei socialiste, ridicării ei în ochii întregii lumi.

Găsea întotdeauna timp să se ocupe de toate problemele, de la cele mai mari ale politicii partidului și statului, la cele ale dezvoltării științei, culturii, învățămîntului, artei, găsea totdeauna timp să se ocupe de intelectuali, pe care partidul i-a situat la loc de cinste în marea operă de făurire a lumii socialiste.

Pentru noi, cei ce lucrăm în domeniul artei, cuvîntarea sa în fața Conferinței organizației de partid a orașului București este un îndemn pe care ne străduim ca în activitatea noastră viitoare să-l urmăm cu fidelitate, pentru a oglindi în manifestările noastre viața bogată pe care o trăiește poporul, a-i îmbogăți și a-i satisface nevoile spirituale — așa cum ne cere partidul.

El a plecat dintre noi, însă opera sa, glorioasa sa viață, închinată poporului, chipul lui luminos trăiesc în inimile fiecăruia dintre noi, trăiesc și vor trăi veșnic în realizările prezente, în cele viitoare, vor trăi în inima și conștiința generațiilor ce ne vor urma, pentru că el este contopit cu istoria Romîniei socialiste, cu istoria, lupta și înfăptuirile Partidului Muncitoresc Romîn.

Poporul îl va proslăvi, în cîntecele și legendele sale, ca pe un fiu devotat cauzei partidului, clasei muncitoare, patriei socialiste.

Silvia Popovici

VEȘNIC VIU

Pentru un artist, clipele de mari emoții pot fi diverse. Pentru mine unul, poate cele mai emoționante au fost întîlnirile cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, conducător iubit al partidului, al poporului, atunci cînd, datorită grijii partidului, aprecierii sale față de slujitorii scenei, am primit unele distincții sau premii.

Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej avea și marele dar de a sintetiza într-o scurtă discuție îndrumări și sfaturi cuprinzînd înalta experiență și înțelepciune a partidului.

Am avut de înfruntat, ca și toți colegii mei, adeseori, pe scenă sau pe platoul studioului de filmare, roluri grele, complexe, dificile. Mi-am dat seama, an după an, că partidul ne-a pus totdeauna la îndemînă o armă minunată drept călăuză, învățătura marxist-leninistă, că ne-a chemat să aducem pe scenă spiritul epocii, concretizat într-o partinitate deschisă, fierbinte. Astfel am înțeles de unde poate pleca izvorul emoțiilor pe care trebuie să le trezim în conștiința spectatorului contemporan.

www.cimec.ro

Va rămîne pentru noi veşnic vie amintirea aceluia ale cărui aplauze ne umpleau inimile de entuziasm.

Sub conducerea înţeleaptă a partidului, vom munci pe scenă tot mai bine pentru bucuria miilor şi miilor de spectatori.

Geo Barton

ULTIMA IMAGINE

Mă gîndesc la cîteva imagini ale verii trecute. Se zice că murind păstrăm pe retină ultima imagine a vieţii. Durerea se comportă asemănător: pe retina ei rămîn fixate cele mai dragi imagini ale celui dus dintre noi, voalate de lacrimi — şi ochii noştri, ai celor care l-am privit entuziasmaţi pe tovarăşul Gheorghiu-Dej un timp mai lung decît jumătatea propriei noastre vieţi, ochii noştri ştiu ce grele sînt aceste lacrimi. Aveam 14 ani cînd l-am văzut prima oară — la A.N.E.F., în 1944, toamna, la miting.

Vara trecută — la 20 de ani de la acea toamnă pe care o cîntam în versurile poetului: „niciodată toamna n-a fost mai frumoasă...“ —, vara trecută aş îndrăzni să scriu că l-am văzut zilnic pe tovarăşul Dej, şi imaginile acelea nu-mi vor pieri niciodată din minte. Lucram în cabinele de montaj ale studioului „Sahia“ la un documentar de lung metraj, în care încercam să cuprindem vastitatea şi strălucirea construcţiei noastre socialiste. Nu trebuie să fii cineast ca să înţelegi lesne adevărul că nici una din construcţiile capitale ale ţării nu poate fi despărţită de partid, în frunte cu tovarăşul Dej. Realitatea ne oferise acest leit-motiv al ei: tovarăşul Gheorghiu-Dej, împreună cu alţi conducători de partid, înaintînd printre culoarele vii de muncitori, pe marile magistrale dintre blocuri, pe aleile noilor construcţii industriale, studiind proiectele — chiar acolo, la faţa locului, în vînturile Dunării sau soarele cîmpiei întinse —, sfătuind şi sfătuindu-se. Scenele vizitelor sale — ale studiilor sale, mai bine zis — de-a lungul şi de-a latul patriei ne erau dragi ca lumina ochilor şi nu exagerez scriind că le lăsam zilnic să se desfăşoare pe ecranul mesei de montaj, ca un cîntec. Apoi, era chipul său. Erau prim-planuri la manifestaţii, în mijlocul oamenilor liberi, adunaţi în fluvii sub ochii săi. Priveam zilnic — zilnic vibrînd de emoţie — bunătatea chipului său, rîsul său, surîsul, simplitatea tulburătoare cu care se simţea fericit, extraordinara-i spontaneitate — semn a ceea ce în popor se numeşte atît de frumos: „bun ca pîinea caldă“. Surprindea fiecare gest de dragoste din mulţime, şi ştim cu toţii că nu există atîtea fire de iarbă pentru a număra acele gesturi. Le răspundea tuturor, fiecăruia. Treceau pionierii pe biciclete înflorate, şi dînsul — aplecîndu-se peste tribună, cu pleoapele strînse de bucurie — îi saluta fluturînd pălăria — şi nouă, în penumbra camerei, ne dădeau lacrimile. Dar, mai presus de toate era o scenă unică — obsedantă ca şi durerea care ne strînge sufletul: tovarăşul Gheorghiu-Dej punîn-

www.cimec.ro

du-şi mîna dreaptă pe inimă, înclinînd de cîteva ori capul în semn de mulţumire celor care-l aclamă în piaţă. Aceasta e ultima imagine fixată pe retina durerii — conducătorul iubit al ţării mulţumind emoţionat poporului — şi nu o pot despărţi de nici una din tragicele imagini ale acestei primăveri, nedrept de crude.

Noi îţi mulţumim, tovarăşe Gheorghiu-Dej, ţie şi prin tine partidului, noi, cei de 14 ani de la A.N.E.F. în 1944, cei cărora ne-ai dat să trăim nu o jumătate, ci o viaţă întreagă, demnă şi îndrăzneaţă.

Radu Cosaşu

STRĂDANIA NOASTRĂ — CEL MAI FRUMOS MONUMENT

Niciodată n-o să putem uita grija pentru om, pentru toţi oamenii, a tovarăşului Gheorghiu-Dej, expresie a înaltelor principii ale partidului. În această grijă părintească n-au fost uitaţi nici artiştii — „saltimbancii" de altădată. Mulţi oameni politici de-a lungul istoriei i-au arătat artistului milă sau îngăduinţă superioară. Numai partidul nostru a ridicat noţiunea de artist la rangul de profesiune nobilă.

Tovarăşul nostru drag, Gheorghiu-Dej, împreună cu alţi membri ai Comitetului Central, asista la spectacolele noastre, ne urmărea pe fiecare, bucurîndu-se de succesele noastre, încurajîndu-ne.

Fiindu-i prezentaţi, simţea timiditatea şi emoţia noastră. Cu două cuvinte calde ni le înlătura, făcea să ne simţim ca între vechi tovarăşi. Vorbele fierbinţi schimbau justificata noastră emoţie în discuţie pasionată despre problemele de artă.

Ochii lui calzi, care pătrundeau adînc în sufletul fiecăruia dintre noi, s-au închis. Flacăra lor însă va dăinui veşnic în sufletele noastre, pentru că el n-a fost singur. A fost înconjurat de popor, de partid. Exemplul său de dăruire, de slujire cu devotament, pînă în ultima clipă a vieţii sale, a cauzei clasei muncitoare şi a poporului său ne îndeamnă să facem zid puternic în jurul partidului şi Comitetului său Central şi, de la înălţimea scenei, să facem totul pentru ţara noastră, pentru poporul nostru.

Din amintirea tovarăşului Gheorghiu-Dej, generaţiile crescute şi îndrumate de partid vor face străduanie, iar străduania va fi jurămînt. Indeplinirea lui va constitui cel mai frumos monument pe care i-l închinăm.

Emanoil Petruţ

www.cimec.ro

CRITERIUL FUNDAMENTAL AL CREAȚIEI NOASTRE

Expansiunea gîndirii lui Lenin e universală. Spiritul leninist este, pe mai mult de o treime a globului, în sfera orizonturilor deschise lumii socialiste, fundamental criteriu și esențială măsură de inițiere și verificare a muncii de organizare și construcție a vieții noi și a climatului nou de viață, a noului tip și a noului destin uman către care ne-a îndreptat el. În restul globului, învățătura lui Lenin luminează și animă de asemenea tot ce e energie înaintat așezată pe drumul istoriei. Nu există mare problemă din cîte agită omenirea zilelor noastre care — în căutare de soluții — să nu se confrunte necesar cu punctul de vedere, cu rigoarea constatărilor și deducțiilor, cu preciziunile și previziunile — politice, sociale, filozofice, științifice, artistice — ale marelui său geniu. Uriașa lui moștenire umanistă a crescut arborescent, peste ani, și crește mai departe neabătut și neștirbit. Cu strălucirea ei nealterat germinativă, ea ne acoperă epoca ; își adîncește mereu mai trainic rădăcinile în tot ce mișcă epoca noastră spre viitor. Îl evocăm azi, cînd va fi fost să împlinească 95 de ani de la naștere. Dar amintindu-ne de el, și stăruind din nou deasupra paginilor lui, îi celebrăm nu atît amintirea, cît, mai degrabă, prezența lui, viu și vast roditoare, printre noi, în cugetele și în acțiunile noastre. Încercăm și cu acest prilej (deoarece invocarea lui e cotidian implicată în deliberările și acțiunile noastre) să măsurăm realizările, căutările și elanurile noastre, după indicațiile și după spiritul său, să cercetăm măsura în care am pătruns, am fructificat și mai avem de fructificat, pe coordonatele noastre istorice, învățătura lui...

* * *

Poporul nostru trăiește în elanul desăvîrșirii construcției socialismului ; pregătește treptata intrare în comunism. Slujitorii culturii și ai artei au atins stadiul înalt la care chema Lenin pe artist și pe scriitor, pe vremea cînd trăiau robiți sacului cu bani : stadiul satisfacției de a-și vedea creațiile puse în serviciul „nu unei eroine blazate, nu «celor zece mii» care se plictisesc și suferă de obezitate, ci milioanelor și zecilor de milioane de muncitori, care alcătuiesc floarea țării, forța ei, viitorul ei". Creația noastră artistică a început și dincolo de hotare — peste

www.cimec.ro

mări și țări – să facă obiectul unui interes și al unei prețuiri mereu mai subliniate. Ea se confruntă cu opere aparținînd unor culturi și unor talente cu un prestigiu de mult și larg statornicit. În dezbateri și întîlniri internaționale, cuvîntul și sugestia – poziția – noastră sînt întîmpinate cu crescîndă luare aminte. Răspunsul ce ne străduim să-l dăm – teoretic, ca și prin activitatea noastră practic creatoare – variatelor probleme ale culturii contemporane este tot mai mult îmbrățișat ca o contribuție de preț la elucidarea lor. Anii revoluției culturale au încheiat, printre altele, perioada cînd, în ansamblul lor, viața, lumea, faptele artistice din Romînia – prea puțin știute, dacă nu desconsiderate – se desfășurau în sentimentul unui destin periferic. Marile noastre valori, ale trecutului, ca și cele marcate de conținutul de viață și de idei ale prezentului, se integrează – cu tot bagajul lor de originalitate și de expresivitate specifică, națională – valorilor și tendințelor majore ale mișcării artistice mondiale.

Ceea ce apare și trece drept „miraculos" ochilor lumii, în fața multiplelor mari realizări și perspective ale vieții materiale și sociale din țara noastră, își află, pe tărîmul realizărilor și frămîntărilor creatoare de artă, și îndeosebi în domeniul condițiilor și climatului de creație, corespondentul unui nu mai puțin puternic sentiment de uimire. „Miraculosul" este însă străin de orice enigmă. El este rezultatul bogat – în plină eflorescență – al unui intens și susținut proces de construcție revoluționară, la baza și inițierea căruia, ca și în urmărirea evoluției căruia, a stat și stă cu consecvență neștirbită, practic, învățătura leninistă a partinității artistului și creației sale, învățătura îndrumării de către partid a literaturii și artei, învățătura despre integrarea muncii artistice în „munca organizată, planificată și unitară a partidului", în cauza generală a proletariatului – a umanității.

Relația leninistă ce s-a stabilit, de la bun început, între creatorul de frumos (ca și oricare alt creator de bunuri materiale și spirituale) și partid este cheia de boltă a tot ce, de-a lungul anilor noștri revoluționari, s-a înfăptuit bun și peren în țara noastră.

Crucialele ceasuri ale Eliberării din august 1944 erau pătrunse de un puternic spirit revoluționar. Întreaga perioadă interbelică îl pregătise. Limitîndu-ne la scrisul și gîndirea ei artistică de valoare, acestea ne apar străbătute de accente amare, critice, de răzvrătire, în care putem citi, mai limpede sau mai nebulos, mai decis sau mai contradictoriu, așteptarea unei răsturnări, unei înlocuiri, unei înnoiri a vechilor așezări sociale – cauza principală a acelor întunecate stări depresive. Operele la care ne referim mărturisesc în substanța lor înrîurirea directă ori mijlocită a acțiunilor și îndrumării partidului, atașarea creatorilor de frumos de cauza lui revoluționară, de cauza clasei muncitoare. Acest atașament, oamenii de artă și ai scrisului l-au manifestat cu atît mai viu și mai deschis îndată după Eliberare, chiar dacă, la început, în accente și forme uneori nerealizate artisticește, tributare încă unor viziuni spontane, lipsite de aceea de reală eficiență.

În momentele nespus de dificile, premergătoare Marelui Octombrie, Lenin exclamase : „Noi, bolșevicii, ne-am obișnuit cu maximum de revoluționarism. Dar aceasta nu-i suficient. Trebuie să știm să ne orientăm." Această știință a orientării este, prin excelență, apanajul partidului ; el o posedă plenar. Cu această știință a orientării, partidul a înarmat și înarmează statornic pe artist. Ea a direcționat spiritul revoluționar al vremii noastre și construcția revoluționară a anilor noștri. Fără ea, arta vremii noastre s-ar fi păstrat, încă, în bună măsură, chiar dacă mai subliniat și mai insistent decît altădată, dar, ca și altădată, în atitudini și sentințe străine, dacă nu de un obiect, de obiective precise ; s-ar fi complăcut, poate, în ceea ce Lenin numea cu dispreț și mînie „frazeologie revoluționară" ; ar fi fost primejduită de ineficiența confuziei pe care de asemenea Lenin o detesta, și în fața căreia mărturisea că îi este „inima grea". Îndrumarea dată de partid s-a dovedit în fond o necesitate subiectivă a creatorului de frumos, mișcat de fluxul istoriei. Ea a revoluționat în primul rînd și a ordonat într-însul înseși resorturile lui creatoare. Înarmat cu concepția marxist-leninistă despre lume și despre viață, artistul a fost chemat să-și desfășoare activitatea conștient, stăpîn

www.cimec.ro

pe cunoașterea legilor, sensurilor și modalităților dezvoltării lumii ; a fost ajutat să îndepărteze deci, din conștiința și din laboratorul lui, o seamă de vechi fixații, dubii și frămîntări, ce-i îngustau ori îi minau fiorul și dispoziția creatoare – cu păreri și judecăți văduvite de orizont, dominate și frînate de aparențe. Ea l-a redat apoi pe artist sieși. Fără a-i răpi nimic din ce e în el virtute, virtualitate și veleitate specifică, l-a redat adevăratelor lui rosturi – nobleței de care fusese înstrăinat : funcției sale civice, umaniste. Și, departe de legăturile directe ori mai puțin directe, ce-i închistaseră altădată motivele inspirației, interpretarea lumii, construcția și expresia operei sale – îndrumarea partidului i-a deschis aripile, deschizîndu-i nemărginitul orizont al lumii ce clocotește în juru-i, stimulîndu-i inițiativele, încurajîndu-l spre investigarea îndrăzneață – și pînă la capăt – a tot ce ține de viața, de problemele de viață și de visurile omului. Optica creatorului de frumos a fost în acest chip, și în acest scop, descătușată de limitele privirii pasive, ale aflărilor „nemijlocite", ale viziunilor de suprafață și de umoare întîmplătoare. Artistul a fost îndemnat, învățat să v a d ă, să observe – să înțeleagă, să cunoască și să recunoască ; să aibă pasiunea adevărului, să îmbogățească cu zestrea adevărului frumosul pe care-l urmărește, să înalțe emoția pe care ține s-o producă prin opera lui de artă, la satisfacțiile descoperirii de adevăr și de semnificații, la sentimentul major de participant la transformarea societății și a lumii.

Teoria leninistă a reflectării și a cunoașterii ; dezvoltarea leninistă a esteticii marxiste, care i-au fost puse la îndemînă artistului, au devenit astăzi instrumentul vital al muncii lui creatoare, etalonul realizărilor lui, principalul propulsor al deciziilor lui înnoitoare, al aspirațiilor lui spre desăvîrșire.

Însușirea învățăturii leniniste nu s-a vrut a fi pur conceptuală ; nu ar fi fost în spiritul învățăturii. Viziunile și elaborările schematice în artă au nemulțumit totdeauna și au fost statornic obiectul criticii partinice. „E nevoie nu de l e b l o s e K n o c h e n (oase descărnate), ci de viață vie", remarca Lenin, punîndu-și sentința în chenar, în vremea cînd adnota „Știința logicii" lui Hegel. „Viața vie", în opoziție cu inerția rece a conceptelor goale, a „osemintelor", este o metaforă de nebănuită cuprindere sintetică. Transplantînd-o în domeniul său, artistul poate descoperi în ea, odată cu chemarea, și substanța de bază și nodul eficienței artei sale.

„Viața vie" atrage atenția asupra mișcării și dezvoltării continue a realităților, asupra caracterului contradictoriu, mereu agitat de tendințe și forțe diverse și adverse, care trebuie sesizate și relevate în felurimea de fenomene și aspecte sub care aceste realități ni se înfățișează. „Viața vie" semnifică, în concentrata ei formulare, interferența și lupta neîncetată a contrariilor, a noului cu vechiul, și invită a descoperi, în straiele aparente ale vechiului, sîmburele dispariției lui necesare și promovarea în ele a victoriei necesare a noului. Practic, pe planul social, dialectica „vieții vii" este de o complexitate care scapă însă unei priviri neavizate. „Viața se dezvoltă prin contradicții, iar contradicțiile vii sînt cu mult mai bogate, mai multilaterale, mai pline de conținut decît par la început unei minți omenești" – remarca Lenin. Ea poate, de aceea, dezarma ori înșela. Esența vieții își găsește în parte expresia și în aparențele ei. În mișcarea unui rîu, ne arată tot Lenin, este „spumă sus și curente de adîncime jos. D a r ș i s p u m a este o expresie a esenței !" Iar artistul e adesea ispitit să se oprească la „spumă", la stările, înfățișările, culorile suprafețelor ; la ceea ce se arată izbitor și ferm privirii lui – și, desigur, mai lesne de receptat și de transfigurat în imagini ; la ceea ce, în fond, este însă nestabil, trecător. Cum să sondezi aparența pentru a da de esență ? Cum să folosești aparența și cum s-o încarci cu conținutul esențial al realității, cu sensurile esențiale ale dezvoltării ei obiective, necesare ? Îndrumarea partidului și-a demonstrat, în acest domeniu, însemnătatea ei profund fecundă. Mai presus de orice privire singulară – oricît de pătrunzătoare –, partidul a fost și este în măsură să observe, să studieze, să cuprindă și să înțeleagă în totalitatea lor, ca pe o unitate, fenomenele realității, problemele practice, concrete ale unui moment istoric dat, să

www.cimec.ro

le raporteze la uriașa rețea de fenomene și probleme mari ale epocii, să vadă – ba să și prevadă – felul cum se desfășoară multilateralul contradictoriu proces de dezvoltare a lumii, a societății, a omului, a istoriei. Partidul a fost și este primul în măsură să pună în lumină, și să rezolve în practica revoluționară și constructivă de zi cu zi, contradicția dintre existență și conștiință – contradicție care a fost întotdeauna temeiul principal al preocupărilor și conținuturilor artistice. Această relație dialectică dintre existență și conștiință, artistul a fost și este, la rîndu-i, în stare s-o pătrundă, s-o înfățișeze și s-o dezbată cu justețe și forță demonstrativă și activizantă crescînde, pe măsură ce – în contact tot mai strîns, mai real, mai organic, mai v i u cu realitățile, cu practica vie, cotidiană a revoluției și construcției socialiste – s-a pătruns și se pătrunde crescînd de înțelepciunea și de fermitatea științifică, de justețea analizelor, sintezelor și concluziilor partidului ; pe măsura crescîndă în care – solicitat în propria lui experiență de viață de transformările epocale iscate în viața poporului, la inspirația și îndrumarea partidului – s-a confundat și se confundă cu cauza partidului, cu politica lui.

Urmînd și consemnînd, etapă cu etapă, istoria revoluției noastre – de la momentele luptelor de clasă, conduse de partid, pentru preluarea și consolidarea puterii populare, pînă în momentul actual, cînd se desăvîrșește construcția orînduirii socialiste –, artistul și-a văzut restructurîndu-se, dezvoltîndu-se și împlinindu-se, propria lui complexiune creatoare, propria lui artă. A ajuns să stăpînească mai conștient, mai verificat, complicatul joc al aparențelor, al forțelor și tendințelor ce mișcă, schimbă – înnoiește, diversifică și duce mai departe societatea noastră. A înțeles din ce în ce mai clar, în indicațiile, acțiunile – documentele partidului (care culminează în clipa de față cu tezele Declarației din aprilie 1964), nu numai fondul lor uman și umanist, dar și înțelepciunea politicii partidului, spiritul creator în care partidul aplică și fructifică practic, în viață, ținînd seama de condițiile noastre, concepția marxist-leninistă despre lume, felul constructiv cum promovează partidul principiile leniniste în domeniul relațiilor dintre state și dintre partidele frățești. În acest spirit, creația artistului nostru se ocupă cu precădere de relațiile umane noi, socialiste, urmărește mai ales varietatea și problematica lor etică, ideologică, psihologică, sociologică, procesele de transformare socialistă a conștiințelor, lupta pentru lichidarea în conștiințe a rămășițelor și influențelor ideologiei trecutului – procesul de naștere și de cristalizare a unui om nou într-o lume nouă.

Axîndu-se în jurul problemelor de conștiință, artistul este solicitat, prin forța împrejurării, și de întrebările care se pun astăzi în literatura mondială, cu insistență înfrigurată, despre condiția omului, despre rolul și destinul lui în viață, despre raporturile lui cu societatea, cu istoria, cu propria lui biologie. Rotindu-și observațiile creatoare în jurul stărilor și cerințelor legate de dialectica construcției, l a n o i, a societății socialiste; inspirîndu-se, în creația lui, din realitățile noastre înconjurătoare și reflectîndu-le, artistul nostru își vede principial lărgită forța de radiație a operei sale. Aceasta devine argument într-o dezbatere de idei în care sînt angajate principiile de existență, în genere, ale umanității, ale personalității umane. În dialogul cu punctele de vedere, cu viziunile adesea deprimante și cu concluziile neconcludente, ale multora dintre artiștii lumii capitaliste, scriitorul, artistul nostru poate veni și începe să vină, nu numai cu convingeri filozofice limpezi, precise, dar și cu o intensă și bogat revelatoare experiență (istorică) de viață a omului. Și este în măsură, cu ele și prin ele, să dea răspunsuri, să demonstreze adevăruri, la care gînditorul – ca și artistul – de formație și viziune presocialistă n-are acces, ori de care se sfiește să se apropie sau nu vrea să se apropie. El opune omului înstrăinat de sine, de viață, de societate, un om conștient de rolul și forța lui constructive, istoric-constructive ; el opune omului însingurat – dușman al societății și dușmănit de ea, asocial, abulic și stors de nădejdi – un om al solidarității umane, al încrederii în sine și în om, al iubirii de om și de omenesc, al elanului și afirmării sale proprii. Accentelor dureroase și de grele consecințe a c o l o (privind o responsabilitate îndoielnică a omului, un caracter

www.cimec.ro

„la întîmplare" al deciziilor lui, un fond al vieții absurd și rutinat în automatisme grotești), artistul nostru e în măsură să le dea o replică stenică, extrasă nu din sisteme și speculații filozofice subiectiviste, intelectualiste, prin structura lor respinse de realitate, ci extrasă dintr-o ideologie la baza căreia stă verificarea îndelungă, neîncetat repetată, a practicii sociale, și extrasă din conținuturi noi de viață, în plină, viguroasă și hotărîtor semnificativă expansiune. Ceea ce e departe să însemne că, „artă a răspunsurilor", arta noastră nu e confruntată de mari și răscolitoare întrebări. Soluția definitivă – ba, adesea, soluția unei simple situații – e un prag plin de riscuri în artă. Mai cu seamă, în universul de gîndire al unei lumi ca a noastră, înfiorată de stimulatoarea „neliniște a automișcării". Lenin nota: „bien dit!", pe marginea unui text din Hegel, care pretindea că, întocmai ca în orice alte discipline, îndeosebi în disciplinele filozofice, „ți se cere o anumită pregătire, pentru a ști să pui întrebări"... Întrebările omului se pun la noi – în viață ca și în arta noastră – din perspectiva unei tumultuoase și instructive pregătiri revoluționare, pe care a trăit-o și o trăiește. Determinant în întrebările acestea este, așadar, s e n s u l lor precis revoluționar, și mai puțin soluția lor de circumstanță.

Prezența noastră tot mai vie și mai largă în lume e simultană cu un interes crescînd față de faptele de viață și de artă din cultura contemporană a Occidentului.

Relațiile noastre cu această cultură nu pot fi scutite de înrîuriri, ba chiar de posibile recrudescențe ale unor ispite și unor deprinderi (de a gîndi și de a judeca), pe care în substanța lor le-am depășit, dacă nu ne păstrăm înarmați cu vigilența propriei noastre creșteri. Putem fi, bunăoară, tentați, în prețuirea procesului de radicalizare a pozițiilor filozofice și politice, mărturisite de mari valori ale Apusului, să prețuim (ba și să împrumutăm pentru practica noastră artistică) și bagaje de idei, moduri de a raționa și forme de a argumenta pe care acestea le vehiculează în mărturisirile lor. E necesar însă, în această împrejurare, să opereze din plin criteriile de judecată și de valorificare, puterea de discernămînt cu care ne-a înarmat partidul. „Nu idei aparte, ci marxism" – ne învață Lenin. Și, așa cum, cu sprijinul partidului, am început – flexibili în interpretare, dar fermi în același timp pe pozițiile noastre ideologice – să descifrăm, cu succes, în valorile contradictorii ale trecutului, ceea ce, în tendințele interferente ale celor două culturi din trecut, aparținea culturii înaintate, legate de aspirațiile poporului muncitor, tot așa cată a ști să recunoaștem și a ne apropia, din producția spirituală, artistică a Apusului, ceea ce aparține – în cadrul celor două culturi de acolo – spiritului înaintat, în adevăr umanist, al contemporaneității. „În prezent, activitatea ideologică, munca de lichidare a înrîuririlor educației burgheze din conștiința oamenilor este tărîmul principal al luptei de clasă, al luptei dintre vechi și nou". Indicația Congresului al III-lea al partidului este încă, și din plin, tocmai în sfera întîlnirii creației noastre cu creațiile altor meridiane, de o nealterată putere mobilizatoare. Combativitatea critică – marxist-leninistă – la care ne cheamă partidul, în fața fenomenelor de persistență ori de infiltrare a ideologiei și deprinderilor burgheze și mic-burgheze, se cere în același timp însoțită, la artistul nostru, de spiritul ofensiv – marxist-leninist – cu care a fost înarmat și s-a convins să-și dinamizeze arta, în descifrarea, relevarea, afirmarea, promovarea noului socialist și a omului socialist. Condițiile și climatul de rodire ale acestui spirit există în netăgăduită, uriașă proporție. Și forța lui de înrîurire asupra conștiințelor creatoare e azi mai puternică decît oricînd.

În acest spirit și pentru cultivarea tot mai atentă, mai spornică a acestui spirit, s-a ținut deunăzi (între 22 și 24 februarie a. c.) conferința pe țară a Uniunii scriitorilor din Republica Populară Romînă. Comitetul Central al partidului, în salutul adresat conferinței, constatînd „drumul ascendent al creației literare, lărgirea continuă a rîndurilor scriitorilor, apariția unui număr sporit de opere realiste de valoare, care îmbogățesc patrimoniul literar național și devin tot mai cunoscute peste hotare", a precizat: „O puternică înrîurire exercită asupra dezvoltării literaturii, ca și asupra întregii vieți culturale, uriașele transformări înnoitoare prin

www.cimec.ro

care trece țara noastră, vasta operă de construcție a socialismului, care pune în valoare toate energiile poporului. În climatul deosebit de propice creat de avîntul fără precedent al economiei, de reorganizarea societății și a relațiilor dintre oameni pe baze noi, se face simțită tot mai mult extinderea cîmpului de observație al scriitorilor noștri și a opticii lor sociale și artistice, pătrunderea în universul spiritual al constructorilor socialismului, în bogata lor lume de gînduri și sentimente."

În privința răspunsului artei noastre în dialogul ei cu arta și literatura mondială, partidul întărește: „Oamenii muncii acordă o înaltă prețuire scriitorilor ale căror opere se fac ecoul vieții patriei și a poporului nostru, al epocii contemporane de furtunoase transfomări revoluționare, al luptei titanice a omenirii pentru pace și progres social. Purtînd amprenta puternică a vremurilor noi, literatura noastră este pătrunsă de spiritul umanismului socialist, de optimism și dragoste de viață". Mesajul subliniază, de asemenea, importanța eforturilor scriitorilor pentru desăvîrșirea măiestriei lor artistice, și apreciază în acest sens: „Este îmbucurător faptul că în rîndurile scriitorilor se manifestă o preocupare sporită pentru transmiterea mesajului de idei al operelor lor într-o formă artistică înaltă, spirit inovator, năzuința de a lărgi și perfecționa mijloacele de expresie prin valorificarea creatoare a tot ce este mai de preț în experiența scriitoricească acumulată pe plan național și universal". În strînsă legătură cu acestea, se scoate apoi în relief influența pozitivă ce exercită asupra creației literare dezbaterile pe marginea problemelor actuale ale dezvoltării literaturii originale și îndeosebi ale reflectării artistice a realității, ca și discuțiile referitoare la lucrările valoroase din literatura contemporană a altor popoare. Se subliniază și necesitatea de a se interpreta de pe pozițiile esteticii marxist-leniniste diferitele curente literare, precum și operele cu aspecte contradictorii din literatura romînă și străină. Se pune de asemenea accent pe continuarea și pe stimularea schimburilor de opinii și a activității de critică, teorie și istorie literară „într-o atmosferă constructivă, de respect reciproc, străină subiectivismului și spiritului de grup", pe cultivarea obiectivității depline în aprecierea valorii lucrărilor; pe necesitatea formării și promovării scriitorilor tineri — „schimbul de mîine al literaturii noastre" —, pe stimularea atentă și exigentă a tuturor talentelor reale de pe întreg cuprinsul țării.

Sînt îndrumări față de care scriitorimea noastră a reacționat cu totală și entuziastă adeziune. În răspunsul trimis Comitetului Central al partidului, ca și în rezoluția de încheiere, conferința Uniunii scriitorilor a mărturisit această adeziune prin angajamente amănunțite, dintre care reținem cu deosebire: angajamentul de a urma mai departe, și cu toată hărnicia, drumul creator indicat de partid, de a aprofunda în acest scop „nețărmuritul univers de gînduri și simțăminte al constructorului socialismului"; de a contribui astfel la „formarea profilului moral al omului nou, la educarea maselor de cititori în spiritul umanismului socialist, la apărarea idealurilor de pace și de progres social"; de a spori preocuparea pentru continua și neîntrerupta perfecționare a măiestriei, așa fel încît creațiile noastre artistice „să afirme convingător și cu tot mai mare putere emoțională, mesajul culturii noastre în lumea întreagă, originalitatea și trăsăturile sale proprii, specificul nostru național".

Sînt angajamente care confirmă încă o dată integrarea artistului nostru în tot ce e viu și conștient, în mersul înainte al țării noastre, integrarea fără reticențe în politica înțeleaptă și departe văzătoare a partidului. Sînt angajamente menite să dezvolte, să îmbogățească zestrea de valori și forța de răspîndire și penetrație emoțională a creațiilor noastre artistice, să ridice și să lărgească prestigiul culturii noastre în lume. Și freamătă în aceste angajamente dorința și hotărîrea artistului nostru de a se pătrunde tot mai adînc și mai cuprinzător de învățătura partidului, de a se mărturisi, prin operele lui, în spiritul leninist al îndrumării partidului. Sînt vrednice de aceea a sta în cadrul unei evocări a marelui Lenin.

Florin Tornea

www.cimec.ro

ROLUL TEATRULUI ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ

Așa cum s-a arătat în articolul închinat „Zilei mondiale a teatrului", apărut în numărul trecut al revistei noastre, Institutul Internațional de Teatru — în dorința de a transforma sărbătoarea mondială a teatrului într-un prilej de dezbatere a problemelor specifice contemporaneității — a adresat oamenilor de teatru din întreaga lume un mesaj cuprinzînd o serie de întrebări ce preocupă mișcarea teatrală. Am solicitat cîtorva autori, regizori și scenografi răspunsuri la întrebările din chestionarul I.T.I., pe care le publicăm mai jos :

CE ROL TREBUIE SA JOACE TEATRUL ÎN SOCIETATEA DE AZI ?

a. Înainte de toate, autorul trebuie să trateze problemele legate de omul timpului nostru ? În caz afirmativ, el are datoria de a fi partizan sau spectator ?

b. Autorul are datoria de a menține prioritatea textului în opera sa, sau să privească această problemă prin prisma spectatorilor și, în acest caz, se asociază compozitorului sau coregrafului ? (Trebuie notat că acest s a u nu este întotdeauna eliminatoriu, un același autor putînd să fie interesat de ambele posibilități.)

c. Fuziunea (sau coexistența) în interiorul unei realizări teatrale a celor trei domenii principale : dramatic, liric și coregrafic reprezintă o atracție specială pentru marele public ?

HORIA LOVINESCU

a) A trata problemele legate de omul timpului nostru nu reprezintă pentru autorul dramatic un imperativ etic sau social, ci o condiție firească de creație. Nu văd nici măcar o singură piesă mare din literatura dramatică contemporană,

www.cimec.ro

care, sub o formă mai mult sau mai puțin directă, să nu cuprindă o dezbatere ascuțită a problematicii specifice omului modern.

În ceea ce privește atitudinea partizană sau obiectivă a autorului față de problemele abordate, trebuie să spun că dilema mi se pare falsă. Ea nu există. Atitudinea de spectator obiectiv a creatorului de artă e ori o iluzie, ori o ipocrizie. Căci ea e funciarmente anticreatoare.

b) Spectacolul dramatic complex care integrează funcțional textului dansul, pantomima și muzica, mi se pare a răspunde unei reale nevoi și poate chiar unei preferințe manifeste a publicului.

Cu condiția ca aceste elemente să se subordoneze textului, cu finalitatea precisă de a-i potența sensurile și nu de a-l *însoți*, făcîndu-l mai distractiv sau agreabil.

Acest gen de spectacol este ideal, cred, pentru marile săli și poate restitui textului solemnitatea, monumentalitatea și amploarea de care drama psihologică l-a văduvit.

Bineînțeles, formula nu trebuie să fie exclusivistă.

● AL. MIRODAN

a) Da. Fie și numai pentru motivul că Shakespeare n-are posibilitatea să înfățișeze revoluțiile socialiste, asasinarea lui Kennedy sau primejdia războiului nuclear.

— Partizan. N-am înțeles niciodată cum ar izbuti sensibilitatea superioară a scriitorului să privească „detașat" dramele. Viața (ca și spectacolul) solicită reacțiile pozitive sau negative ale cercetătorului.

b) Autorul are datoria de a menține prioritatea cuvîntului în teatru, dacă nu vrea ca piesa de el gîndită să se dizolve într-o mixtură eterogenă, devenind, din structură, un element X al spectacolului, asemenea decorului sau perucii.

c) Nu Știu. Poate că da. Dar dacă examinăm problemele teatrului contemporan prin prisma exclusivă a „atracției speciale", vom ajunge eventual să prezentăm în cadrul unui spectacol cu *Trei surori* momente — evident ispititoare — de strip-tease.

DINU CERNESCU

a) Parafrazînd pe un autor celebru, cred că teatrul trebuie să fie oglinda vie a timpului nostru și implicit autorul nu poate fi un spectator ; cel puțin, acei autori care sînt susceptibili de a crea piese în care timpul lor — contemporaneitatea — să fie oglindit.

b) Gordon Craig susținea că un text shakespearean nu poate fi jucat, deoarece el la lectură reprezintă perfecțiunea. Cu alte cuvinte, spectacolul nu-i poate adăuga nimic acelui text. Nu știu dacă este adevărat, dar cred că un text scris pentru teatru, și nu pentru a face literatură dialogată, este doar o etapă pînă la produsul finit care este spectacolul.

c) În ceea ce privește folosirea dansului, muzicii și a celorlalte arte în spectacol, cred că acestea nu trebuie privite ca un agrement capabil de a acționa favorabil asupra publicului. A le folosi ca atare este un mod ușuratic de a gîndi. Ele trebuie — cred — să facă parte din modul de exprimare complet, total, al creatorilor într-un spectacol. Folosirea multiplă a artelor într-un spectacol trebuie să apară dintr-o necesitate estetică, nu dintr-una „de modă", superficială ca atare.

www.cimec.ro

DAN NEMŢEANU

a) Categoric, da. Autorul este obligat să trateze problemele legate de epoca sa, numai astfel teatrul pe care îl scrie poate deveni necesar, şi implicit interesant, pentru publicul contemporan. Opera sa poate interesa atunci şi generaţiile viitoare dacă problemele pe care le abordează constituie o imagine adevărată a naturii umane în împrejurări istorice concrete, opresată sau dezlănţuită de acestea. Acest mulaj constituie, după părerea mea, materia primă a actului dramatic. E o condiţie pe care o îndeplinesc toate capodoperele dramatice ale trecutului. Desigur, un teatru contemporan cu publicul său nu este însă obligat să-şi plaseze problemele numai în epoca sa. Problemele de interes contemporan pot fi plasate în epoci diverse, eficienţa lor este în funcţie de interesul real pe care-l suscită şi de fuziunea, care operează în cadrul demonstraţiei artistice a piesei, între idee şi imaginea scenică.

Nu cunosc, din lecturile mele, autor dramatic în postura de spectator al realităţii. Consider că orice autor dramatic *valabil* este partizanul unor idei, al unei concepţii ontologice, disimulate sau expuse cu evidenţă didactică. Chiar atunci cînd un autor îşi propune să se exprime numai pe sine, dacă această analiză este penetrantă, făcută cu forţă artistică, ea devine reprezentativă pentru o întreagă categorie umană şi, implicit, constituie, cu sau fără voia autorului, un manifest-program. Cea mai obiectivă relatare a unei situaţii dramatice devine o declaraţie programatică, chiar atunci cînd autorul pretinde cu tărie că nu ţine să propovăduiască nimic. Punctul de vedere cel mai dorit impersonal, cînd este expus cu mijloace artistice, nu poate să nu impresioneze, să nu influenţeze deci publicul.

b) Realizarea completă a textului se face odată cu crearea spectacolului. Cred că nici un autor contemporan nu mai visează să scrie texte „pentru fotoliu". Spectacolul contemporan tinde din ce în ce mai mult spre formele complexe ale unor epoci trecute, cînd textul era însoţit de diverse arte ajutătoare. Cred că textul trebuie să fie ajutat de muzică, coregrafie etc., eficienţa lui fiind astfel sporită în reprezentaţia teatrală. Desigur, formele ajutătoare trebuie create în funcţie de text, subliniindu-l prin consonanţe sau contraste voite. De altfel, numeroşi autori moderni indică personal în piesele lor momente în care vizualul şi sonorul continuă şi dezvoltă pasajele de text vorbit.

c) Da. Trebuie evitată supralicitarea, care poate înstrăina complet spiritul textului faţă de spectator, printr-o montare axată greşit, lucru frecvent, de altfel. Un spectacol care tinde spre „teatrul total" are desigur mai multe şanse să atragă noi şi diverse categorii de public. Prin forma sa bogată, el va impune astfel şi sentimentul de *respect*, pe care publicul doreşte să-l resimtă cînd vine la teatru.

ROLUL STATULUI

a. Preţul locurilor fiind, printre altele, unul dintre obstacolele în calea dezvoltării normale a teatrului, statul trebuie să-l elibereze de toate servitutile comerciale şi să-i recunoască astfel importanţa ca expresie culturală a poporului ?

b. Teatrul fiind silit din această cauză să devină un „serviciu public", cum îşi va putea apăra libertatea de expresie care trebuie să rămînă totală ?

c. Schimburile internaţionale pot fi considerate drept un mijloc de înţelegere şi factor de pace ?

www.cimec.ro

SICĂ ALEXANDRESCU

a) În țările socialiste, învățămîntul, pînă la trepte ridicate, este gratuit. Manualele școlare chiar se distribuie fără plată elevilor. Cu aceiași ochi ar trebui privită și activitatea teatrală.

Nu ne gîndim la gratuitatea spectacolelor de teatru. Această măsură ar fi chiar nesănătoasă, în măsura în care ar lipsi teatrul de un foarte prețios și democratic criteriu de apreciere : preferința publicului. Teatrul nu trebuie să fie gratuit. Gestul pe care-l face spectatorul cumpărîndu-și locul la reprezentație își are valoarea lui. Dar prețul locurilor să nu fie un obstacol în calea dorinței de a veni la teatru. Biletul de teatru trebuie să se vîndă cu un preț modest, stabilit în raport cu puterea de cumpărare a salariilor celor mulți. Aci, desigur, statul are cuvîntul hotărîtor. Nu numai prin suprimarea impozitelor. Suprimare, subliniez, nu reducere. O reglementare a chiriilor sălilor de teatru cade tot în sarcina statului. Se înțelege că nu vorbim acum despre situațiile de la noi. În țările socialiste, problema nu există. Teatrele nu plătesc chirie. Dar sîntem în cadrul Zilei Mondiale a Teatrului, și nu ne e îngăduit să uităm că sînt locuri pe lume unde deținătorii de săli — în ultimă instanță deci, chiria localului — influențează în chip hotărîtor activitatea teatrală, repertoriul, libertatea de expresie, prin urmare.

Modicitatea prețurilor de intrare nu se poate păstra decît cu sprijinul material pe care statul e chemat să-l acorde. Nu ne gîndim la subvenții directe : poftim bani și fă teatru ! Metoda e adesea întrebuințată și n-a dat întotdeauna rezultate sănătoase.

Dar, pornind de la lapidara formulare a lui Jouvet — *il n'y a pas de théâtre sans succès* —, ne gîndim la încurajarea succeselor, adică a teatrului adevărat. Din moment ce teatru fără succes nu există, înseamnă că unde nu e succes, nu e teatru. Să subvenționăm deci succesele. Cum ? Statul luînd asupra lui o mare cotă din drepturile de autor, de pildă. Va da astfel o primă de încurajare autorului, cu atît mai substanțială cu cît succesul lui e mai important. Comisii obiective, compuse din personalități — scriitori, critici, oameni de teatru —, ar înlătura din competiție succesele josnice.

Pe scurt, trebuie căutate metode ca statul să ajute, să întărească viața teatrului care are drept să trăiască, a teatrului viu, a teatrului iubit de mulțime, a teatrului popular. Pentru că — și aci nu poate fi vorba de o interpretare eronată — nu există titlu mai înalt la care poate aspira un teatru decît acela de *teatru popular*.

Repet din nou. Ne gîndim la asemenea soluții, de Ziua Mondială a Teatrului, pentru acolo unde aceste probleme există. În țara noastră ele sînt rezolvate.

AL. MIRODAN

a) Fără doar și poate. De altfel, în țările socialiste această problemă a fost, din rădăcini, rezolvată, încît, citind întrebarea, am încercat o tresărire.

www.cimec.ro

b) Prin atitudinea inteligentă, demnă și responsabilă a conducătorului de teatru.

c) Asta nu e o întrebare, ci un pleonasm.

● **DAN NEMȚEANU**

a) Desigur. Numai o politică de dezvoltare culturală generală poate permite o înflorire a teatrului. La noi în țară, revoluția culturală a dat teatrului romînesc posibilități vaste, permițînd, într-un timp foarte scurt, un salt calitativ considerabil în producția artistică.

b) Atunci cînd politica statului corespunde *efectiv* cu aspirațiile maselor (deci și ale publicului), pentru teatru nu se mai pune problema servituții.

c) Schimburile internaționale constituie un foarte important mijloc de cunoaștere reciprocă, înțelegere și respect. Vehicularea valorilor culturale sporește, și influențele reciproce sînt binevenite, stimulante.

PUBLICUL

a. Teatrul, destinat la început în special nobilimii, iar în ultimii 500 de ani burgheziei, are datoria de a deveni acum teatru pentru popor?

b. Ce genuri de opere și sub ce formă ar corespunde cel mai bine nevoilor marelui public?

c. Care sînt formele arhitecturale ale clădirilor și sălilor de teatru în care publicul găsește cea mai mare satisfacție, în calitate de spectator? Eventual, ce alte forme ar dori spectatorul?

● **HORIA LOVINESCU**

a) Ideea unui teatru rezervat elitelor, de orice natură ar fi ele, e absurdă în condițiile de existență ale lumii moderne. Funcția socială a teatrului nu mai poate fi contestată serios, și rolul acesta de conștiință colectivă a epocii face din teatru o instituție populară în sensul cel mai plin și larg al cuvîntului.

● **AL. MIRODAN**

a) Da, teatrul are această datorie, cu atît mai mult cu cît el are și posibilitatea obiectivă de a deveni „popular", în sensul cult al noțiunii, întrucît masele din numeroase țări ale lumii au atins nivelul intelectual al nobilimii de la începuturi sau al burgheziei de acum 500 de ani.

b) Asta mă întreb și eu.

c) Orice clădire civilizată și confortabilă, în care iarna e cald și vara — răcoare, în care fotoliile sînt tăcute, glasul actorului e perceptibil, iar chipul acestuia poate fi remarcat din orice punct al sălii.

● **DINU CERNESCU**

Teatrul a început în piețe din clipa cînd primul actor s-a suit pe o piatră și trupa pe un podium. Sutele de spectatori urmăreau în amfiteatru, cu nestăvilită pasiune, tot ce se rostea pe scenă. Ineditul — noul, neprevăzutul — era elementul pri-

www.cimec.ro

mordial al reprezentației. Acest neprevăzut pasiona pe spectatori, ca și o întrecere sportivă. De aceea, spectatorii „trăiau" spectacolul cu pasiunea unei mari competiții sportive. Din păcate, mai mulți regi au băgat teatrul în locuințe precis destinate pentru aceasta, unde erau feriți de răceală și popor. Astfel apare scena-cutie, scenă care a semănat moarte în rîndurile teatrului popular. Cînd spun teatru popular, mă refer la un public variat și receptiv și la niște forme de expresie multiple și larg accesibile. Teatrul-cutie a încărcat noul teatru de convenție, de decoruri și de manierism. Nu știu dacă arhitectura, forma teatrului-cutie, trebuie schimbată, dar ceea ce știu sigur este că spiritul intern, conținutul teatrului de iluzie, acest spirit vechi trebuie schimbat. Și cînd modul intern de gîndire al teatrului va simți nevoia unei arii mai largi de joc, nu văd ce ne-ar împiedica să i-o construim.

● DAN NEMȚEANU

a) Marile epoci de teatru (grec, elizabetan etc.) au avut un public larg, divers. Dacă tinde spre o expresie majoră, și teatrul epocii noastre trebuie să-și constituie un public cît mai numeros. Stimulul este reciproc.

b) Noțiunea de mare public cuprinde, după părerea mea, diverse categorii de public, așa încît un repertoriu trebuie să fie divers ca forme dramatice, unitar sub raportul calității artistice. În fața unui repertoriu variat, care poate trece de la farsa clasică și farsa tragică, la tragedia clasică, modernă, tragicomedie, teatru total și spectacol de music-hol, categoriile de public se contaminează stimulant, iar nivelul general de receptivitate crește. Cred că toate formele de opere pot interesa marele public, de la „one-man-show" pînă la cea mai somptuoasă reprezentație, în aer liber, de „teatru total"; esențial este ca spectatorul să-și regăsească poziția sa contemporană în spectacolul la care participă. Cred că piesele contemporane îl interesează în primul rînd, indiferent de genul dramatic în care sînt scrise.

c) Datorită interesului crescînd pe care-l arată teatrului, publicul contemporan simte dorința, oarecum inconștientă, de a se afla cît mai în centrul acțiunii dramatice la care participă. Acest imbold, mai mult sau mai puțin declarat, îl face să accepte cu plăcere, și cu o ușoară jenă în același timp, integrarea lui spațială în spectacol. Formele circulare sau semicirculare de săli, mobile sau transformabile, sînt necesare teatrului epocii noastre. Locurile în amfiteatru, deci desființarea amplasamentului pe categorii sociale, sînt o expresie necesară structurii publicului modern. Spectatorul dorește să recepteze spectacolul cu maximum de eficiență, să vadă și să audă cît mai bine, să cuprindă cît mai mult, să se simtă un element component, chiar declanșator, fără însă ca senzațiile în care îl îmbracă spectacolul să-i ia din puterea de analiză, de comparație și de verdict final. În reprezentația teatrală modernă, spectatorul nu trebuie să se simtă obiect, ci element constitutiv.

www.cimec.ro

IDEEA ROLULUI ȘI ACTORUL

Dacă vrem să discutăm despre realism în teatru*, atunci trebuie să începem prin a vorbi despre actori. Nu în numele vechii prejudecăți care făcea din teatru o arenă pentru interpretul solist și din autodemonstrarea acestuia țelul suprem al artei dramatice, dar fiind convinși că, oricîtă însemnătate ar fi cîștigat în teatru regizorul și scenograful, în întregul actului teatral, actorul rămîne principalul instrument viu și prezența lui constituie și acum, ca întotdeauna, materia primă hotărîtoare, fie că ea se exprimă doar pe sine, fie că, așa cum cere arta timpului nostru, se pune în slujba marii concepții a ansamblului.

* * *

Realismul școlii de joc românești — în care au existat mai curînd mari și frecvente explozii intuitive de talent decît sisteme și metode teoretice originale — este de mult cunoscut. Putem vorbi despre o tradiție bine întemeiată, firescul și sinceritatea fiind calitățile pe care întotdeauna s-a pus la noi cel mai înalt preț. Acceptînd această premisă, discuția nu se stinge, nu-și pierde justificarea ; dimpotrivă, ea își fixează mai precis, mai limpede, obiectivul. Nu ne vom mai întreba, așadar, dacă și cît de realist joacă actorii noștri, dar *ce fel de realism* aduc ei pe scenă. Această întrebare foarte cuprinzătoare poate fi dezvoltată, desfăcută în multe alte întrebări. Ceea ce am moștenit prin tradiție, ca joc realist, mulțumește îndeajuns ambițiile noi ale teatrului ? În condițiile în care spectacolul realist românesc a străbătut, între 1950 și 1965, un drum uimitor, înnoindu-se radical în regie și decor — deci în structura sa de ansamblu —, realismul actorului a evoluat în aceeași măsură ? Acum, cînd dramaturgii noștri cei mai buni încearcă modalități și forme inedite, actorul se mai poate bizui doar pe experiența mai veche a profesiei, sau trebuie să se lase antrenat spre performanțe la care înainte nici nu gîndea ? Repertoriul modern, ca și optica mult schimbată asupra clasicilor, ce decurge din noua teorie și practică a teatrului universal, se pot satisface cu ceea ce acoperea înainte necesitățile realismului în creația actorului ? Sau, rezumînd din nou : în împrejurările în care *totul* s-a schimbat în repertoriu, regie și plastică, jocul actorului nu trebuie să parcurgă prefaceri la fel de mari ?

Vom încerca să răspundem acestor întrebări și să desprindem din experiența ultimelor stagiuni faptele concrete care pledează pentru noul realism în arta actorului. Astfel, vom izbuti, poate, să definim și cîteva din caracteristicile acestui nou realism interpretativ spre care ni se pare că teatrul contemporan tinde. Pentru că discuția este foarte largă și ea nu poate fi decît începută acum.

---

* vezi opiniile exprimate pînă în prezent de Liviu Ciulei, Lucian Pintilie, D. Esrig și Lucian Ghiurchescu, în numerele 1, 2, 3 ale revistei noastre.

www.cimec.ro

Obișnuim să vorbim despre teatrul nostru actual ca despre un „teatru de idei". Această formulă sună poate puțin prea categoric. Ea lasă impresia că, în ceea ce ne privește, trecerea de la teatrul emoțiilor spontane, al trăirilor și sentimentelor, la teatrul de idei s-a încheiat întrutotul, a atins realizarea. Mai exact ar fi să spunem că avem în față un proces continuu, încă în plină desfășurare, mai ales dacă ne referim la actori. Pentru că foarte mulți dintre interpreții noștri sînt încă actori de intuiție. Ei au cîștigat — după întîlnirea cu Stanislavski — o anume disciplină în prezentarea personajului : nu se mulțumesc să aducă în fața spectatorilor expansivitatea temperamentului și emoțiilor, caută să precizeze condițiile de timp, mediu, situație socială, care determină existența eroului ; sînt preocupați de replicile-cheie, știu să pună în valoare frazele care evidențiază mesajul piesei. Asta încă nu înseamnă că asemenea actori joacă plenar ideea rolului. Miezul multor interpretări de acest fel îl fac încă farmecul personal al interpretului, forța lui de a-și valorifica intuitiv sensibilitatea.

Să încercăm să discutăm mai concret. Am văzut pe bătrîna doamnă a lui Dürrenmatt în mai multe interpretări, dintre care două de mare prestigiu. Indiferent de datele particulare de afectivitate și temperament ale actrițelor, personajul se definea, în mare, la fel. Aveam în față o femeie rigidă, care purta cu sine, pretutindeni, întregul dispreț suveran pentru oameni al miliardarei, o voință arbitrar manifestată, obișnuită să nu cunoască limite și piedici, o ură calculată, implacabilă, rece. Criteriile realismului erau întrutotul respectate — în ceea ce privește compoziția exterioară a personajului — și imaginea realizată de actrițe nu contrazicea textul. Totuși, ea nu izbutea să provoace aceeași reacție pe care strania eroină a dramaturgului elvețian o trezește la lectură. Pe scenă, bătrîna doamnă este, parcă, și totuși nu este cea pe care am cunoscut-o în paginile piesei. Ea reprezintă mai curînd fabula eroinei — fosta prostituată îmbogățită, venită să se răzbune — decît esența manifestărilor ei, acea forță oarbă, impersonală, care acționează ca o fatalitate în scrierea lui Dürrenmatt. Mergînd pe linia tradițională a realismului intuitiv, regizorii și interpretele au urmărit mai mult istoria individuală a personajului decît ideea lui. Or, bătrîna doamnă nu constituie o existență individuală, un caracter în sensul vechi al cuvîntului, ci ea reprezintă o idee în mișcare, o stare de spirit a unei clase și a unei lumi în descompunere ; ea ni se înfățișează ca o personificare a așa-zisului instinct de proprietate, tragedia distrugerii și autodistrugerii determinate de forța banului. Și așa trebuia și jucată. (E ceea ce o actriță mare ca Aura Buzescu a simțit, investindu-și eroina cu puterea rece a unei fatalități impersonale ; dar această interesantă viziune a rolului nu s-a nuanțat îndeajuns și nu a căpătat dezvoltare dinamică.)

În *Rinocerii* totul — orice gest, acțiune, fapt — închide o idee. De ce ne impresionează atît de adînc prima apariție a lui Béranger-Beligan ? Pentru că în nonșalanta lui neglijență nu distingem doar mahmureala unui funcționar chefliu și dezordonat, ci dezgustul omului viu în fața existenței burgheze mecanice, fără sens, scîrba lui pentru traiul automatizat, disperarea de a nu găsi nicăieri un rost, o ieșire. Beligan aduce cu sine în scenă o stare de spirit care este însăși reflexia sensibilă a ideii fundamentale. Nu același lucru îl realizează toți interpreții. Ion Lucian îl rinocerizează impecabil pe Jean, din punct de vedere al meseriei. El gradează atent rolul, nuanțează trecerile, sugerează prezența animalului. Cu toate acestea, ceea ce vedem pe scenă rămîne pentru noi transformarea unui om într-un animal ; nu am identificat cu precizie tipul social pe care îl semnifică Jean, de aceea nu putem descifra nici sensurile dezumanizării sale.

Se cuvine să facem cîteva delimitări riguroase, tocmai pentru că despre idee se vorbește mult și termenul sună oarecum uzat, tocit prin foarte marea întrebuințare. Cînd spunem „a juca ideea", cînd vorbim despre concepția asupra personajului, nu înțelegem prin asta o abstracție uscată, o teoremă pur rațională, formulată cu mijloace teatrale, nu avem în vedere o schemă intelectuală, ci, dimpotrivă, nu pierdem nici o clipă din vedere faptul că ideea artistică — indiferent de aria filozofică pe care o presupune — rămîne întotdeauna inexorabil legată de viața concretă, că în ea trăiesc nuanțe, tonuri, expresii, emoții care pot fi ușor recunoscute în realitate ; mai mult, că ea se impregnează, chiar în structura ei, de particularitățile atmosferei, stilului și genului ce definesc piesa. Nu este o idee generală, ci o idee unică, o idee vie care, ca orice fapt viu, nu se mai poate repeta întocmai niciodată,

www.cimec.ro

așa cum un om viu nu se poate confunda pînă la identitate absolută cu altul. Nici o explicație teoretică, oricît de subtilă, aprofundată și originală, nu poate să țină locul ideii artistice, nici o schemă de joc, oricît de inteligent compusă, nu i se poate substitui.

Prin ce ne copleșește, ne fascinează jocul lui Dinică? Prin puterea de a insufla realmente viață unei idei artistice pe scenă. Sensul de satiră al interpretării pe care el o dă, să zicem, domnului Gherman este limpede tot timpul, fără ca, pentru asta, actorul să se transforme în megafon al formulelor autorului; dimpotrivă, marea lui luciditate se contopește cu o sinceritate foarte spontană, cu o putere nelimitată de a crede. Astfel, Dinică izbutește să-și bată joc de personajul lui Mazilu, dar el evocă în același timp atmosfera, lumea cotidiană și spirituală a eroului, ritmul lui de viață și micile lui obiceiuri, mergînd atît de departe încît izbutește să însufletească în fața noastră strania tragedie a acestei ființe fără suflet, care suferă pentru că nu are suflet. Creația lui este o prezență vie, unică și inimitabilă — sinteză a automatismelor dogmatice și a snobismelor la modă, simbol al prostiei care minează cultura și inteligența. Deși niciodată nu vom putea întîlni în realitate un om care să se miște, să acționeze, să se comporte ca domnul Gherman, putem recunoaște nenumărate din ticurile, atitudinile, reacțiile lui în viața de fiecare zi.

Într-o asemenea interpretare, subtextul capătă o însemnătate cu totul deosebită. El nu constituie canavaua de justificări psihologice a personajului, ci se lărgește, se amplifică, devenind un comentariu liric generalizator al ideii, comentariu care dă sevă rolului și pe care actorul îl trăiește cu toată intensitatea dăruirii. Aici este unul din acele „mistere" greu de explicat ale distanțării (și, vrînd-nevrînd, trebuie să recunoaștem că Dinică este un actor de distanțare): actorul, chiar dacă nu se identifică în totul cu personajul ca individ, el nu rămîne rece, ci se identifică, pe plan superior, cu ideea lirică generalizatoare, subtextul-comentariu despre care vorbeam. De aceea, jocul lui Dinică nu este niciodată sec, strict rațional, dimpotrivă, vibrează, plin și neașteptat, sub tensiunea marii încărcături de emoții, cuprinse în subtext. Tocmai asemenea încărcătură afectivă îngăduie nașterea unor momente de vîrf, care condensează într-o singură acțiune, extrem de particulară, întreaga psihologie și ideologie a rolului (de pildă, finalul de tablou în care Gherman, torturat de chinul dragostei neîmpărtășite, sădește în mașina de scris un trandafir și toarnă cîteva picături de apă deasupra, cîntînd, „Firicel de floare albastră").

Așadar, a cere ca actorul să joace ideea nu înseamnă a-l obliga să reprezinte scheme, să joace didactic, să plictisească spectatorii. De altfel, o asemenea precizare se impune numai datorită unor confuzii simplificatoare, care s-au manifestat în practică sau pe plan teoretic la noi. Pentru că niciodată, în nici o artă, ideea cu reală valoare artistică nu s-a confundat cu raționamentul uscat, cu abstracția în sine.

S-ar putea obiecta că exemplele pe care le-am ales țin de o anumită dramaturgie contemporană, ea însăși ostentativ construită pe mișcarea ideilor, dar că, pentru literatura teatrală mai veche, jocul actorului nu are nevoie de o preocupare specială pentru idee; că Ibsen, Shakespeare, Caragiale, Eschil pot trăi mai departe, pe scenă, așa cum au trăit pînă în secolul XX, lăsînd ideea să se reliefeze în concluzie, să derive din jocul întîmplărilor, sentimentelor, caracterelor. Este deajuns să reamintim cele mai vitale din personajele clasice pe care le-am văzut în spectacolele prezentate la noi în țară, de diferite turnee, pentru a dovedi contrariul. Lear al lui Scofield și Brook personifica tragedia cunoașterii; inegalabilul Arlechin al lui Moretti și Strehler era un manifest pasionant de poetică teatrală, inspirat din commedia dell'arte. Georges Dandin al lui Planchon reprezenta diagnosticul unei maladii de psihologie socială apărute odată cu burghezia — aceea a omului din pătura de mijloc, rupt în două, lăuntric, de dorința de a-și depăși condiția; barbarii lui Tovstonogov înfățișau un act de acuzare adresat intelectualismului. Putem cita și personajele memorabile din spectacolele noastre clasice: eroii din *Egor Buli-*

www.cimec.ro

ciov de la Teatrul Național, cei din *Cum vă place*, Elisabeta Dinei Cocea din *Maria Stuart*. *Copiii soarelui* de la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra", eroii din spectacolul Alecsandri de la fostul Teatru Regional... Și, ca argument invers, s-ar putea cita montări cu mari piese din repertoriul universal sau național care, uneori chiar în ciuda unor reale virtuți ale interpreților, ni s-au înfățișat neatrăgătoare, greoaie, fără rost ; ele nu trăiau, pentru că le lipsea forța gîndului, și nici frumusețea marilor texte nu izbutea să le salveze de la plictis, fiind chiar ea de multe ori compromisă în asemenea montări, care lasă impresia că însăși partitura dramatică s-a învechit, nu mai interesează.

Nefiind copia „ridicată în picioare" a ideii din text, nici doar execuția fidelă, talentată, a indicației regizorului, adevărata idee artistică a unui rol este ea însăși creație, miezul compoziției realizate de actor, așa cum ideea regizorală este o creație. În fond, de aici începe distincția dintre actorul-interpret și actorul creator. Această deosebire nu ține de talent, nici de gradul șlefuirii profesionale, ci de formația, orientarea, ambiția cea mai înaltă a actorului. Dacă el este satisfăcut cu caracterizarea din text, din concepția regizorală, dacă nu caută să o asimileze gîndurilor sale despre teatru și despre viață, el va fi doar un interpret — poate, foarte talentat, strălucitor de farmec și vitalitate, poate virtuos ; atunci însă cînd, pornind de la ceea ce-i oferă partitura dramaturgică și regizorală, el își imaginează nou, neașteptat, personajul, el va fi un adevărat creator, nu doar tălmăcitor al textului, ci născocitor al unor ființe tot atît de adevărate, artisticește, ca personajele dintr-un mare roman sau dintr-o nuvelă excelentă.

În orice artă există executanți (ceea ce nu înseamnă că ei nu au talent, pentru că, dacă n-ar avea, nu ar trebui să se ocupe de o muncă artistică). Ei sînt demni de toată stima și foarte utili, mai ales în artele colective — în marile orchestre, în balet, teatru, cinematografie. Dar, în granițele acelorași arte colective, care impun determinări exterioare severe, există și creatori în stare să imprime muncii comune pecetea rară a personalității lor originale. În asemenea cazuri, personajul însuflețit pe scenă crește dincolo de ceea ce dramaturgul sau regizorul ar fi putut să prevadă. El capătă nuanțe și tonuri nebănuite, strălucitoare, dezvăluind într-o singură atitudine, într-un gest sau o acțiune, un întreg destin dramatic. Cine poate să uite privirea lui Simonov-Protasov — nu în spectacolul pe care l-am văzut degradat, secătuit în turneu, ci în inegalabilul document cinematografic despre *Cadavrul viu* —, acea privire sfîșietoare a unui om căruia îi este veșnic rușine pentru el însuși, pentru toți ceilalți, pentru tot ce există în jur ? Cine nu-și amintește vaierul prelung al Aspasiei Papathanassiu-Mavromatti, aducînd în scenă, încă înainte ca actrița să apară, toată suferința atît de complexă a Electrei — amestec de neîmpăcat sentiment al nedreptății îndurate, jale pentru cei morți, slăbiciune, osteneală femeiască, ură fără de margini ? Cine poate să uite umorul reținut, prezent în fiecare tăcere, acțiune, replică ale Vlasovei-Helene Weigel, dezvăluind în același timp viclenia neîncrezătoare a omului de jos, obișnuit să se apere cu armele celui împilat, vitalitatea populară, inepuizabilă, gata în orice împrejurare să se bucure de darul vieții, înțelepciunea neostentativă, prefăcut umilă, dar deplin conștientă de valoarea sa, a așa-zisului om „simplu" ?

Asemenea nuanțe nu se pot compune prin calcul rece, nici nu se nasc din intuiție pură. Asemenea adevăr scenic poate să capete viață numai din identificarea integrală a actorului cu ideea emoționantă, caldă de viață, a rolului.

Fiecare idee artistică are o personalitate a sa — altfel nu ține de artă, nu este artistică, ci constituie doar o teză demonstrată cu mijloacele artei. Cum spuneam, ea este impregnată în structura ei de datele de gen și de stil ale piesei, spectacolului, de sensibilitatea caracteristică a autorilor și de intensitatea

www.cimec.ro

emotivă pe care ei le-au investit în text și montare. Vorbim adesea despre idei muzicale, despre o idee plastică ; s-ar putea vorbi, în teatru, cu aceeași siguranță, despre idee lirică, idee tragică, idee de vodevil.

Prin varietatea sa, repertoriul stagiunii îngăduie, în sensul acesta, observații din cele mai interesante, privind firește succesele și nu nereușitele, în legătură cu care nu se poate discuta decît la nivelul unei corectitudini elementare.

Clipe de viață este, la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra", o montare despre care s-a spus mult bine. Spectacolul generează un sentiment de elevație și frumusețe, pentru care îi sîntem sincer recunoscători. El pune valorile textului limpede în lumină, gradează tensiunile lăuntrice atent, dă armonie acțiunilor și prezențelor pestrițe din barul lui Nick. Dar dacă cercetăm mai îndeaproape unele interpretări, chiar din cele care trec pe planul întîi, și le comparăm cu caracterizările din text și cu tonalitatea partiturilor scrise de autor, descoperim încă fisuri. Despre Fory Etterle s-au scris multe rînduri elogioase și este adevărat că, așa cum și-a conceput personajul, actorul a realizat o interpretare desăvîrșită ca tehnică, pătrunsă de farmec, cu efecte foarte abil dozate. Numai că eroul lui, bătrînul cow-boy Murphy, este cu totul altcineva ; nu un cavaler răzbunător al Vestului sălbatic, fermecătoare apariție romantică, ci o ființă jalnică și rizibilă, epavă umană burlescă, al cărei farmec se naște tocmai din naivitatea cu care rostește minciunile cele mai năstrușnice și mai incompatibile cu realitatea. Ascultîndu-l pe Etterle, zîmbim de cîteva ori ; citind textul pe care Saroyan îl pune în gura lui Kit Carson, ne prăpădim de rîs. Între text și joc există o evidentă discrepanță de registru. Or, tocmai aceasta este frumusețea personajului : că el, cea mai degradată din ființele cunoscute în piesă, cea mai ridicolă apariție, ajunge la marele gest eliberator din final, înfăptuind ceea ce nimeni din cei echilibrați și întregi nu reușise — actul anarhic de dreptate. Mizînd însă pe farmecul său de actor și neîndurîndu-se să redea toată decrepitudinea aparentă a eroului, actorul ratează acest ultim și suprem efect al rolului, distruge contrastul dintre aparență și esență. Ideea lirică nu a căpătat viață. Pentru că, foarte particulară, cu totul străină de schematismele vechiului teatru sentimental, această idee se cerea construită cu mijloace aparte. De fapt, ceea ce înfățișează Fory Etterle nu este Kit Carson, siluetă semifantastică din lumea poetului dramaturg, ci o apariție mult mai prozaică, mai săracă, în ciuda romantismului său declarat — versiune discret îmbătrînită a lui Starbuck.

În lumina unei asemenea analize a conținutului, observăm că în spectacol se manifestă deosebiri destul de sensibile între diferite interpretări. Cei mai mulți interpreți se străduiesc să-și construiască personajele dînd multă atenție datelor lor exterioare, adunînd amănunte în stare să le definească ; protagonistul Liviu Ciulei nu apelează însă decît la foarte puține detalii exterioare, și acelea abia schițate — ca micile gesturi întrerupte, de betiv. Partenerii lui îți dau uneori sentimentul efortului, al strădaniei depuse pentru a acoperi momentele de culminație ; Ciulei ni se înfățișează absolut liber, destins, nestînjenit, jucînd tensiunile maxime direct și sincer, aproape fără să le pregătească. Majoritatea interpreților joacă mai mult ***dramatic ;*** Ciulei joacă, evident, ***liric***, cu totul altfel decît a jucat în *Cum vă place*, *Sfînta Ioana*, *Copiii soarelui*. Din punct de vedere al meșteșugului tradițional, cei care se supun regulilor sînt Fory Etterle, Sandu Sticlaru, Gina Patrichi, Dem Furdui, iar protagonistul nu face nimic. Dar un asemenea punct de vedere este absolut inaplicabil scrierii lui Saroyan, care prezintă pentru actori o dificultate specifică : ea seamănă cu un caleidoscop cu cifru, al cărui sens se dezvăluie numai dacă știi să-l privești dintr-un anume unghi. Acest unghi a fost descoperit de Petrică Gheorghiu sau de Ana Negreanu, și mai puțin de colegii lor. Tocmai de aceea Ciulei a reușit, deși ca actor are o experiență destul de săracă. Om de teatru complex, el este foarte sensibil la ideea unui rol și la toate particularitățile de stil și de gen ale acesteia, și știe să o joace.

Un spectacol mult și pe drept apreciat a fost în această stagiune *Luna dezmoșteniților*, la Teatrul „C. I. Nottara". Și aici, din punct de vedere al profesiei, totul este just gîndit, clar și sensibil interpretat. Actorii „s-au depășit", interpretările sînt inedite, în raport cu experiențele lor mai vechi, ideile ajung la

www.cimec.ro

public cu forță de convingere. Dar din sentimentul de reală și frumoasă mulțumire cu care părăsim sala, lipsește nota de neliniște și amărăciune pe care întîlnirea cu tragicul o provoacă întotdeauna. Asta se întîmplă pentru că intensitățile la care ajung actorii, chiar în momentele culminante, rămîn sub tensiunea potențială a textului; întreaga acțiune se desfășoară mai curînd în sfera dramaticului decît în aceea a tragicului, așa cum cere scrierea lui O'Neill. Ar fi nedrept să atribuim această scădere de ton numai spectacolului de la Teatrul „Nottara", pentru că nici în repertoriul contemporan, nici în cel vechi nu am avut, în ultimii ani, adevărate reușite în tragedie. Actorii au pierdut sau nu au învățat să stăpînească gradările și crescendo-urile pe care interpreții de formație mai veche, ca George Vraca, le cîștigaseră la școala teatrului dinaintea celui de-al doilea război mondial. cît despre înnoirea tragediei, compunerea marilor dezlănțuiri și culminații tragice, cu mijloacele noi ale teatrului modern, acestea sînt încă pentru oamenii de teatru un tărîm al încercărilor și al căutărilor în necunoscut. O interpretare memorabilă se înscrie ca o reușită în acest domeniu — Cassandra Ilenei Predescu în *Orestia*, de la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra". Dar și acolo, rămîne de discutat dacă dezolanta sinceritate a personajului nu apărea totuși prea intim descrisă, prea apropiată de analiza psihologică din dramă, în raport cu ceea ce ar trebui să fie totuși copleșitor, monumental în viziunea tragică.

O doză de neîncredere față de încercările teoretice, de la noi sau de aiurea, am întîlnit-o nu o dată la actori și regizori. Ea se face, de pildă, transparent simțită, în punctul de vedere expus în discuția noastră despre realism de Lucian Giurchescu. Regizorul demonstrează că a putut pune în scenă Brecht și Ionescu fără să se lase intimidat de atît de vasta exegeză a teatrului epic sau absurd. O asemenea atitudine se poate justifica, fiind că în jurul fenomenului teatral s-au construit și se construiesc nenumărate divagații literar-estetic-filozofice care nu au valoare pentru munca practică a scenei, și dintre care unele o pot chiar încurca.

Dar există și o teorie născută de-a dreptul pe scenă, în munca unor geniali oameni de teatru. Fără ea, teatrul contemporan nu-și poate împlini ambițiile, într-o vreme în care empiricul are din ce în ce mai puțină putere creatoare în domeniul artei scenice, tot mai lucide, tot mai deplin conștiente de sine. Și vine un moment în care, în fața unor încercări artistice de nobilă îndrăzneală, bunul simț și intuiția clachează și lipsa actorului de antrenament teoretic devine un handicap evident.

În *Opera de trei parale* (montarea de la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra"), interpreții principali au reușit realizări interesante, puternic colorate, unii apărînd în ipostaze cu totul inedite pentru ei. O muncă de bună calitate a interpreților și a regizorului cu aceștia s-a demonstrat aici. Totuși, nivelul gîndirii autorului, performanțele regiei, scenografiei și muzicii nu au fost egalate de actori. Nu numai pentru că foarte multă vreme după premieră, interpreții neobișnuiți cu dificultățile rolurilor jucate și cîntate erau literalmente epuizați la sfîrșitul fiecărei reprezentații, dar pentru că neantrenați pentru o asemenea manieră de joc, ei nu au izbutit să răspundă exigențelor ei decît în parte, nu au cîștigat încă libertatea interioară, supletea profesională detașată, care reliefează cel mai bine valorile acestui stil. Toma Caragiu joacă aproape tot timpul într-o tensiune puternică („în forță", cum se spune în culise), și din pricina asta ritmul devine greoi, nuanțele se șterg. Mărutză a găsit excelent nota dominantă a personajului, în aerul de profund dezgust față de toți și față de toate pe care i-l dă lui Peachum. El are forță și real ascendent asupra partenerilor și spectatorilor, dar rămîne tot timpul același, ceea ce contrazice dinamica personajului brechtian care, deși nu evoluează caracterologic în sensul tradițional, prin schimbări psihice, ni se arată mereu dintr-un alt unghi, dezvăluie de fiecare dată altă față a dezumanizării sale.

www.cimec.ro

Cel mai mult s-a apropiat de ideea rolului și a spectatacolului, Clody Bertola. Ea izbutește să înfățișeze publicului filozofia zădărniciei, pe care Brecht o transmite prin interpreta lui Jeni Speluncă. Actrița încheie spectacolul făcînd din cele patru versuri ale ultimei strofe un mic și înfiorător poem despre tragedia diferenței de clasă. Jocul ei este brechtian, nu pentru că interpreta ar fi avut inițial mai multe date apropiate de acest stil — dimpotrivă, Clody Bertola este o tipică interpretă de „trăire", cu o sensibilitate foarte puternică —, dar pentru că ea a știut să transforme în fapt teatral impresionant gîndul textului, cu nuanțele lui afective. Prin asta, Jeni Speluncă reușește acolo unde celelalte personaje au acționat mai șovăielnic — în partea de comentariu direct adresat publicului, desprins de descrierea eroinei. (Ceilalți interpreți sînt mai siguri în portretizarea eroilor decît în monoloagele-comentariu.) Și în prezentarea lui Jeni Spleuncă s-a strecurat o confuzie: sînt „circumstanțele atenuante" acordate personajului, notele de compasiune, absolut străine pentru psihologia teatrului lui Brecht, pe care actrița și regizorul le-au infiltrat în imaginea prostituatei de la Turnbridge. Or, personajul nu are nevoie de scuze, de apeluri la milă și înțelegere, pentru că însăși hidoșenia sa dezarticulată este un act de acuzare, întruchipînd mizeria unei lumi. Rezerva nu privește însă decît o singură nuanță a interpretării. În rest, aceasta se dovedește din ce în ce mai sigură, mai bogată, în timp ce jocul altor interpreți din spectacol s-a degradat. Recunoaștem aici simțul artistic ferm al unei actrițe care își creează personajul în fiecare seară, și marea libertate interioară a interpretei, care își găsește cel mai puternic punct de sprijin în ideea rolului.

Dacă spectacolul ar fi fost jucat cu mijloacele realismului spontan cu care Brecht a mai fost interpretat la noi, fără îndoială că actorii și-ar fi îndeplinit strălucit îndatoririle, prezentînd personaje verosimile, limpede justificate, convingătoare. Dar Ciulei a dorit mai mult: el a vrut să ne transmită acea poezie aspră a dialecticii, care este cea mai înaltă virtute a teatrului lui Brecht, a vrut ca eroii săi să fie, ca în text, stranii, insoliți, nu prin pitoresc, ci prin contradicțiile lor, tragici și ridicoli în același timp, înfiorători și caraghioși, stridenți și dezolanți. A vrut să dea acestei reprezentații cu o piesă populară, noblețea și frumusețea, *stilul* la care dramaturgul de pe Schiffbauerdamm ținea atît de mult, fără să idealizeze întru nimic realitățile descrise. Cîteva cuvinte ale lui Brecht din *Însemnări despre piesele populare* ar putea să facă motoul acestui spectacol: „...este evident că actorul, dacă vrea să reprezinte grosolănia, vulgaritatea și urîțenia, nu poate izbuti fără finețe, fără sentimentul cuviinței și al frumosului. Teatrul evoluat nu va fi niciodată silit să-și plătească realismul prin abandonarea oricărei frumuseți artistice. Se întîmplă ca realitatea să nu fie frumoasă, asta nu o izgonește din teatru, mai ales din teatrul care are stil, dimpotrivă. Poate că tocmai lipsa ei de frumusețe face obiectul reprezentării... A idealiza este o atitudine lipsită de noblețe; adevărata noblețe se află în dragostea pentru adevăr. Arta este capabilă să ajungă la frumusețe, cînd arată urîțenia a ceea ce este urît, ea știe să prezinte în chip nobil lipsa de noblețe, ...căci artiștii au pînă și puterea de a da o imagine grațioasă a dizgrațiosului, și un tablou plin de forță al slăbiciunii...." Pentru asemenea ambiții artistice, actorii din teatrele noastre nu sînt încă deplin pregătiți. Ei nu știu încă să joace mizeria, degradarea, descompunerea umană, absolut în afara naturalismului, tratîndu-și replicile — cum voia Brecht — ca pe niște poeme în proză, prezentîndu-le „ca pe o tavă de aur".

Un asemenea articol nu se poate încheia prin concluzii, tocmai pentru că rezolvări reale ale imprejurărilor descrise nu se pot descoperi decît în practică. El a vrut numai să atragă atenția asupra limitelor care mai subsistă în realismul actorilor noștri, să îndemne la depășirea acestor limite, la amplificarea și îmbogățirea realismului interpretativ. După revelația scenografică și regizorală, care a dezvăluit teatrului nostru forța teatralității, scenele noastre devin cîmpul de luptă al unor bătălii pentru aprofundarea realismului. În centrul acestor bătălii

www.cimec.ro

stă, în momentul de față, îndrumarea actorului. Dacă regizorii se vor concentra asupra acestei munci, deosebit de gingașe și de dificile, ei vor reuși să dezvolte aptitudinile actorilor cît mai divers, spărgînd granițele unor tipizări premature și monotone, acolo unde acestea apar, lărgind registrul de joc al interpreților, de la monumentalitatea tragediei pînă la subtila concentrare a teatrului liric sau agresiva și nobila stridență a spectacolului epic. Se pomenește foarte des despre antrenament, dar nu este vorba numai de extinderea experiențelor profesionale ale actorilor, ci de înnobilarea mijloacelor lor de expresie — care trebuie să capete noblețea nouă, necontrafăcută, străină de patosul fals, al adevărului de viață, fără să cedeze întru nimic naturalismului. Din acest punct de vedere, exersarea, antrenarea puterii actorului de a juca gîndul, de a transforma în eveniment scenic ideea, este absolut necesară. Asta nu înseamnă a face din fiecare actor un teoretician (este una dintre cele mai grave și dăunătoare concluzii care s-au produs la noi, identificarea efortului intelectual în teatru cu scolastica rece, lipsită de legătură cu practica); dar că fiecare actor talentat, înzestrat cu o personalitate creatoare, poate să cîștige deprinderea de a reflecta în sensibilitatea sa nu numai faptul, acțiunea, datele de caracter, dar și gîndul, mersul ideii.

În spectacolele noastre, am asistat, în ultimele stagiuni, la cîteva întîlniri mai mult decît fericite dintre un actor, un regizor, un rol. În urma unor asemenea întîlniri, actorul s-a transfigurat, experiența făcută îngăduindu-i să-și redimensioneze exigențele și criteriile profesionale. Așa a fost în colaborările lui George Constantin cu Radu Penciulescu. Așa s-a întîmplat cu Dinică și cu rolurile pe care el le-a jucat sub îndrumarea lui Esrig : este limpede că acest actor este astăzi produsul unui anume mod de a gîndi teatrul, rezultatul unei frumoase strădanii comune. Faptul s-a repetat, îmbucurător, cu mai mulți din actorii distribuției de la *Troilus și Cresida* (dar despre asta vom vorbi mai pe larg în cronică).

În experiențe ca cele pe care le-am amintit și în încercări care, chiar dacă nu au izbutit dintr-o dată, pînă la capăt, au revelat actorilor noi culmi de cucerit, i-au îndemnat să-și schimbe unghiul de vedere asupra meseriei, ne place să descifrăm germenii noului. O schimbare de perspectivă, chiar neliniștitor de mare, este oricînd utilă. Ea îngăduie să surprindem ceea ce scapă privirii de fiecare zi, ne dă putința să înțelegem ce pare de neînțeles. De aceea, dorim să întîlnim cît mai multe asemenea încercări în viața noastră teatrală.

Ana Maria Narti

www.cimec.ro

LUCIAN BLAGA

ANTON PANN

Piesă în trei acte

Ilustrația de
MIHU VULCĂNESCU

www.cimec.ro

Anton Pann e ultima lucrare dramatică a lui Lucian Blaga. A fost scrisă în pragul şi în orizonturile anilor noştri, în 1945. Fragmente au fost publicate postum în „Luceafărul" (nr. 23 din 1962), iar iniţiativa primei puneri în scenă a piesei a avut-o Teatrul de Stat din Timişoara, în stagiunea aceasta.

Am salutat în revista noastră („Teatrul" nr. 12/1964) deopotrivă actul de cultură şi îndreptăţita încredere a colectivului teatral, mărturisită prin efortul lui artistic şi prin realizarea scenică, în virtuţile multiple ale textului. Am încercat, în acelaşi timp, să întîrziem analitic asupra valorilor originale — poetice, filozofice, umaniste, populare — ale dramei şi s-o situăm, ca pe o revelatoare confesiune a poetului, în contextul scrisului său dramatic şi al evoluţiei gîndirii şi convingerilor lui.

Publicăm de data aceasta textul integral al dramei, pentru a înlesni astfel marelui public cunoaşterea ei nemijlocită şi a-i da putinţa să adaste asupra însuşirilor, mai presus de toate poetice, ale replicilor şi ale climatului în care prind viaţă chipul şi lumea lui Anton Pann, aşa cum le-au închegat, mitificate, viziunea şi meditaţia lui Lucian Blaga.

Socotim, în acelaşi timp, că publicarea lucrării va fi de folos şi cercetătorilor noştri teatrali, în abordarea analizei istoric-critice de ansamblu a moştenirii lăsate de Lucian Blaga în cîmpul literaturii noastre dramatice.

PERSONAJELE:

Anton Pann — *30 de ani, poet şi cîntăreţ de strană*
Ioana — *25 de ani, soţia lui*
Gabi — *5 ani, fiica lor*
Coana Safta — *60 de ani*
Protopopul Niculae
Poştaşul Panţu — *30 de ani*
Ciurcu — *tipograf*
Napoleon Furnică
Spudercă
Bidu } *tovărăşie*
Cocorandu
Nuşca — *22 de ani, circiumăreasă*
Domnişoara Catinca Stinghe
Cîţiva panduri şi alte cîteva personaje fără nume, cu roluri mărunte.

* * *

Acţiunea se petrece într-o urbe, la întretăierea a două împărăţii, prin anii 1830.

www.cimec.ro

ACTUL I

TABLOUL 1

Interiorul unei cîrciumi vechi în Scheii Braşovului, cu tejghea uzată, scaune, mese, laviţe, muşterii. Deasupra tejghelei e scris: „La povestea vorbei". Lumină de zi senină. Un ceas de perete arată ora 10½. Un iz de drojdie pluteşte în aer, şi fum străpuns de raze. Cîţiva beţivani de meserie stau la o masă şi cîntă o melodie, care îngînă sunetul clopotelor de biserică. Anton Pann, la o altă masă, mai în faţă, singur, cufundat în sine, scrie. O tînără cîrciumăreasă serveşte.

Scena 1

Nuşca — Anton Pann, Spudercă, Bidu, Cocorandru şi alţi muşterii

COCORANDU, BIDU, SPUDERCĂ (*cîntă*): E-pi-tro-pia! E-pi-tro-pia! Bim-bam-bum! Bim-bam-bum! E-pi-tropia! Epitropia! Bim-bam-bum!

SPUDERCĂ (*strigă*): Anton Pann, te cheamă clopotele la biserică! Şi dumneata — n-aude, n-a vede. Cică a zburat cucul din ceas în pădure!

(În clipa aceasta, uşiţa ceasului de perete se deschide, apare un mic cuc, care face o singură dată: cu-cu!)

BIDU: N-a zburat cucu'! Dar lui Anton Pann nu-i place să-l audă. I-a cîntat o singură dată! Un an ţi se mai întinde veleatul, Anton Pann! În ceasul acesta ar trebui să cînţi troparele în strană, şi dumneata potriveşti stihuri la cîrciumă! Are să vie epitropia după dumneata cu panduriі! (*Cîntă iar, urmat de Spudercă şi Cocorandu.*) Epitropia! Bim-bam-bum!

PANN (*parcă nu i-ar fi auzit, face un efort să iasă din sine. Cu un gest, care taie fumul, ia contact cu lumea dinafară*): Vedeţi voi raza asta, măi blajinilor? O poţi pipăi ca o întrupare de sus! O poţi prinde cu mîna! Cînd atingi minunea, iese din ea fum şi praf! E ca o explozie! S-a rătăcit raza printre voi, şi voi rîdeţi. Vă munceşte hazul, dar toate-s pînă la o vreme. Poftim numai încoa' la masa mea!

BIDU (*către Pann*): Te uitai cam jucăuş adineaori — pînă dincolo de pereţi! Şi ţi-am cîntat ca să te-aducem la loc!

PANN: Glasul vostru sună a doagă de bute şi gîlgîie tulbure şi gros ca drojdia! Cînd vă aud, aş mai sta! Zilele trec şi nu mă-ndur să plec! Poftim încoace, trejilor! Cocorandu, Bidu şi Spudercă! (*Cei trei se ridică şi se clatină pînă la masa lui Anton Pann.*)

SPUDERCĂ: He-he-he!

BIDU: Hi-hi-hi!

COCORANDU: Zice Anton Pann că nu se-ndură să plece, dar el îşi face felul şi nu s-ar duce nici ridicat!

SPUDERCĂ: Aici, la „Povestea vorbei", numai vinul e treaz!

NUŞCA: Iar bîrfiţi — după ce v-aţi chefuit şi beţi şi la botul calului?! Dac-ar fi treaz vinul meu, nu v-aş aduna de pe sub mese beţi — tot unul şi unul, cînd bate douăsprezece în nămiezi!

PANN (*către cei trei*): Cuprindeţi loc! (*Cei trei s-aşază.*) De ce nu ni s-ar descheia cerul şi seninul! (*Îi priveşte cu atenţie.*) Îmi place apa din ochii voştri — vine primăvara! Se desgheaţă pîraiele şi ulucile!

SPUDERCĂ: Apa turnată de Nuşca în vin s-alege sub gene!

BIDU: Aici în cîrciuma asta, numai Nuşca e vin nebotezat!

PANN: Să-mi lăsaţi — rogu-vă — pe Nuşca în pace, că zvîrluga asta-i fată din poveste! Fata dintre cele două-mpărăţii, a Neamţului şi a Turcului!

SPUDERCĂ (*prinde pe Nuşca de picior, ridicîndu-i puţin fustele*): Şi poartă Nuşca — poartă, ca toate fetele din Scheii Braşovului, fuste, şi sub fuste şalvari, fuste după moda de la Beci şi şalvari ca la Ţarigrad! (*Cîntă iar, urmat de Bidu şi Cocorandu.*) Bim-bam-bum! Bim-bam-bum! E-pi-tropia!

COCORANDU: Ehei, Anton Pann, astăzi e duminică, şi dumneata te ţii după fetele dintre cele două-mpărăţii.

(*Nuşca a plecat spre tejghea.*)

BIDU: Sfîntul Niculae s-a coborît din catapeteasmă, Anton Pann, şi te caută cu luminarea prin oborul cailor, prin tîrgul inului, prin Piaţa prundului şi prin toate fundăturile!

PANN (*ca trezit*): Astăzi e duminică? Zău c-am uitat! (*Strigă.*) Nuşca!

NUŞCA (*sare*): Poftim, Anton Pann!

PANN: Astăzi e duminică?

NUŞCA (*ochieşte spre ceas*): De zece ceasuri şi jumătate!

PANN (*rîde*): Atunci — ce ne dai? (*O ciupeşte de obrăjorii sulemeniţi, cu două pete rotunde, mici, roşii.*) Nişte ridichi roşii ca obrăjorii, aduse chiar din răsadniţa fetei! Obrăjorii aceştia nu-şi găsesc asemănare în toată Ţara

www.cimec.ro

Bîrsei ! Numai nevastă-mea te-ntrece, Nușca ! Asta s-o știi de la mine !

NUȘCA : Asta o știu eu ! Și cînd ți-e dor de ridichile nevestei, te abați pe la „Povestea vorbei". Ce înseamnă cele două ridichi roșii din obrăjorii de-acasă, cînd poți avea o răsadniță întreagă pe la curțile altora !

BIDU : Așa sînt, Nușca, drumurile din Schei — întortocheate, sucite și lenevoase, și toate vor să treacă neapărat pe sub sprîncenele tale !

PANN (*prinde capul cîrciumăresei și-l apleacă spre el*) : Haide, Nușca, să-ți spun ceva la ureche ! Vreau să te-nclnt ! (*Îi șoptește lung la ureche. Nușca își bagă mîna în părul lui Anton Pann și rîde din cînd în cînd de cele ce-i istorisește el.*)

UN MUȘTERIU (*de la o masă din față către tovarășii săi de pahar*) : Cîntărețul de la Sfîntul Niculae ! Cît e ziulica zi, își slăvește nevasta la cîrciumă și suflă cîrciumăresei snoave și cîntece de lume făcute de el !

(*Pann continuă să-i șoptească Nușcăi.*)

SPUDERCĂ : Se schimbă vremurile, Anton Pann ! Suflai odată din trîmbiță în mehterhaneaua Sultanului ! Acu mai sufli doar în urechile fetelor ! (*Cîntă iar, urmat de Bidu și Cocorandu.*) E-pi-tro-pia !

NUȘCA (*le face semn cu mîna, să tacă*) : Spudercă, Bidu — tăceți din gură, că nu aud ! (*Bidu, Spudercă, Cocorandu rîd și tac.*)

NUȘCA (*către Pann*) : Cum ? Cum ? O fată din Schei a primit un răvaș de la un fecior — ce scria-n răvaș, că n-am auzit ? (*Pann repetă la urechea ei.*)

NUȘCA : Ha-ha-ha ! Am s-o istorisesc și altora ! Patru pahare ?

PANN : Trei, Nușca, pentru seceta din preajmă ! Eu mai am o jumătate !

(*Nușca dă să plece, Spudercă o reține.*)

SPUDERCĂ : Ei, spune-ne și nouă ce scria feciorul cela fetei din Schei — s-o știm și noi ! Sau culegi snoavele numai pentru tine ?

NUȘCA : Să le-o spun, Anton Pann ?

PANN : Strîmbă-te, dragă, dacă vrei !

NUȘCA : Ha-ha-ha ! Scria fetei un fecior din Schei : „Draga mea, vreau să te văd, vino te rog duminică seară pe banca de la curmătura stejerișului, unde am stat deunăzi singuri, dar vino fără șalvari, că vreau să-ți spun ceva." Ha-ha-ha !

(*Cocorandu, Bidu, Spudercă se uită lung unul la altul.*)

BIDU : Dar vino fără șalvari, că vreau să-ți spun ceva.

COCORANDU (*se gîndește*) : Dar vino fără șalvari, că vreau să-ți spun ceva. (*Cîntă, urmat de Bidu și Spudercă.*) Bim-bam-bum ! Bim-bam-bum !

(*Nușca s-a depărtat cîțiva pași, dar fără a le întoarce spatele, pe urmă sare și se duce s-aducă paharele.*)

SPUDERCĂ : Oare, Nușca de ce nu-și întoarce spatele cînd pleacă de lîngă noi ? Se trage de-a-ndaratele, și-apoi sare !

COCORANDU : Dacă ar avea și-n spate obraji, s-ar întoarce !

BIDU : Ba eu cred că nu se-ntoarce tocmai pentru că are obraji și în dos ! Cunoaște ea pe un jupîn oarecare, cîntăreț de strană cu apucături de vîntură-lume !

PANN (*rîde*) : Așa e, Bidule, îmi plăcuși ! Să-mi ghicești acu ce băutură am cerut !

BIDU : Pastramă ! (*Toți rîd.*)

SPUDERCĂ : Fă-mă, de poți, proroc, și eu te fac cu noroc !

PANN : Eu te fac cu noroc pe degeaba !

(*Nușca se-ntoarce cu o tavă cu trei pahare și cu de-ale mîncării.*)

COCORANDU : Ha-ha-ha ! Pelin și covrigi ! Pastramă și ridichi ! (*Cei trei încep să înfulece.*)

(*Nușca rămîne în picioare.*)

BIDU (*cu gura plină*) : Cînd lacomii ăștia au auzit de pelin și covrigi, li s-au înecat ochii în lacrimi, dar lăcomia de multe ori strică omenia și d-aia n-are ursul coadă. Ochii omului sînt din mare, că se bucură tot la mare. Dar ce folos de-o fi lacom la tot ce vede și sărac la minte ! Că musca pentru puțină dulceață își răpune viața, iar șoarecele nu-ncape pe gaură și-și leagă și-o tigvă de coadă. De multe ori, cine îmbrățișează multe, puține adună, căci doi pepeni într-o mînă nu se pot ține. Lacomului cît să-i dai, el nu zice ba. De la cinci pîini miezul, de la nouă colaci coaja. El aduce închinare pîntecului pastramă și ridichi, ca să se-mplinească scriptura,

www.cimec.ro

că două bătăi strică, dar două mîncări nu! (*Rid toți cu poftă.*) Iar rîsul ajută la-nfulecare! Dacă șarpele ar ști să rîdă, nu i s-ar opri broasca-n gîtlej!

PANN: Au curs bine zicalele din gura păcătosului, gata înmănuncheate și gata de tipar.

SPUDERCĂ: Nu-i prea miroase gura a teasc de tiparniță!

COCORANDU: Teascul ăsta înghite gogoși!

BIDU: Înghite gogoși, dar scoate proverbe!

PANN: Ei, băieți, de fiecare-nțelepciune-un covrig!

COCORANDU (*ii șoptește lui Pann ceva la ureche*).

PANN: Cocorandule, asta a fost proastă, trebuie să plătești gloaba!

BIDU: Cînd cămila a vrut să dobîndească coarne, și-a pierdut și urechile!

PANN: Pentru sănătatea cui închinăm azi, băieți?

SPUDERCĂ: Să închinăm pentru haiducul Groza, în ciuda cîrmuirii!

PANN: Să ne trăiască haiducul Groza!

BIDU: Să mai cutreiere țara cu spaimă și bucurie!

(*Tuspatru beau*).

PANN:
Umblă Groza, umblă, zău,
Pe la Bran la făgădău —
Pe drumul Rîșnovului,
Prin țara Brașovului,
Coviltirelor străine
El răscrucea le-o aține.
Dezbracă săsoaicele,
Răzbate răstoacele.
Ziua el și-aprinde vatră
Între iezere și piatră.
Noaptea vine pînă-n Schei,
Dă mîndruțelor cercei.
Și la una-i spune-n șoaptă,
La căldură, noaptea toată:
Cine ți-a mai da cercei,
Să se spînzure cu ei!

SPUDERCĂ: Pentru mîndra neștiută! (*Se ridică paharele.*) Hei, Nușca, ziua-ți porți cosițele legate, dar noaptea cine ți le vede lungi de-ți bat pulpele?

BIDU: Cine-o fi mîndra aceea care-l ia-n primire pe Groza, la căldură — noaptea toată? N-ai prins vreo știre, Nușca?

NUȘCA: Eu nu scot vorbe nimănui!

BIDU: Ca și cum vorbele trebuie scoase ca să umble!

NUȘCA: Adică, ce fel?

BIDU: Ei, Nușca, n-ei spune că haiducul încă nu ți s-a făcut cunoscut, că noaptea pe la ceasuri mici, după ce pleacă toți mușteriii...

NUȘCA: Bine că se crede-așa — încaltea crește faima cîrciumii!

SPUDERCĂ: Vestea și faima i le faci tu, Nușca!

NUȘCA: Vrei să mă iei de pe picioare cu vorbe călduțe?

PANN (*o prinde de bărbie*): Ian stai puțin — cum sînt ochii tăi, Nușca?

NUȘCA: Căprui, Anton Pann, dar acu trebuie să fie verzi, pentru că privesc afară, și afară-i senin-albastru!

PANN: Îți joacă ochii în multe culori, Nușca! Așa-și schimbă și haiducul costumele și înfățișarea. De luni de zile ne ține-n încordare! Ba c-a fost văzut colo, ba c-a fost zărit dincolo. Cineva a găsit o potcoavă pe sub Piatra Craiului, altul a dat cu ochii de-o umbră prin țarcurile Postăvarului! Ce n-aș da să-i văd și eu o dată strălucita față!

NUȘCA: Cum să i-o vezi, Anton Pann, de vreme ce și-o schimbă de la o zi la alta? El nu lasă în urmă decît așa — cîte-o potcoavă, cîte-o umbră.

PANN: Cîte-un zvon și cîte-un dor!

(*Mică pauză.*)

NUȘCA: Așa e — cîte-un zvon și cîte-un dor! Dar pe mine să nu mă prea amestecați în treburile și poveștile haiducului! (*Se vîră să șadă între ei.*) Încai, făceți bunătate de-un pic de loc, că parc-aud ceva și am nevoie de adăpost! (*S-aude de afară vag zvon de cimpoi*).

BIDU (*o trage pe genunchii săi*): Încă n-am dat de-o parte bună ca să mă-nsor, și mi se pare că acu găsii ce căutai.

NUȘCA: Numai să-ți priască! (*Îi dă peste mîini și se bagă între Bidu și Pann.*)

(*Intră prin ușa din stînga un ursar, cîntînd din cimpoi, cu un urs uriaș. Toți sar de la mese cu strigăte. Se produce veselie, dar și oarecum încordare. Unii se trag în colțuri.*)

Scena 2

Aceiași, Ursarul, ursul

(*Ursarul cîntă din cimpoi. Ursul se ridică-n două labe și joacă. Cîțiva se așază iar la mese, se urmărește jocul ursului; spectacolul ține cîtva timp, întrerupt de exclamații: „Uite-l, măi!*

www.cimec.ro

Mare-i, Doamne! Pînă-n grindă! Bată-l pustia!" Apoi cimpoiul conteneşte, ursul s-aşază, toţi aruncă bani spre Ursar, care-i adună.)

URSARUL : Scoală, Moş Martine, că nu mi se mai alege nici ceas de odihnă, nici ceas de cîştig cu tine! Scoală şi arată-ne unde sălăşluieşte sfîntul duh!

(Ursul se ridică şi merge în două labe spre Anton Pann, însoţit de curiozitatea şi încordarea celor de faţă. Ajuns aci, ursul s-apleacă şi-l linge pe Anton Pann pe frunte. Nuşca a sărit ţipînd. Toţi rîd.)

URSARUL : Acolo sălăşluieşte sfîntul duh, chiar acolo.

COCORANDU : Te unse ursul pe frunte, Anton Pann!

PANN : Mă unse cu roua botului şi cu mirosul primăverii! M-a uns şi m-a ridicat în scaun! Ce sînt acu? Crai ori vlădică? *(Ursul mormăie ceva la urechea lui Anton Pann.)* Mai tare, moş Martine, s-auzim şi noi!

URSARUL : Eşti alesul, jupîne Anton Pann! Asta vrea să-ţi spună pe limba lui, dobitocul!

TOŢI : Vivat alesul!

URSARUL : Hei, Martine, acu să dai în brînci pînă unde s-a ascuns diavolul! *(Ursul sare pe patru labe după Nuşca.)*

NUŞCA *(fuge pe după mese, ţipînd; ursul după ea. Se stîrneşte mare zarvă. Ursul o ajunge într-un colţ, îşi bagă botul în fustele ei şi le răscoleşte-n sus. Ţipete, rîs. Ursul fuge apoi la Ursar).*

URSARUL *(către Nuşca)*: Ei, ţi-a descoperit ursul farmecele! Pasămite, pe-acolo s-ascunde cineva!

SPUDERCĂ : E urs sau om?

BIDU : O fi haiducul Groza!

COCORANDU : I-o fi plesnind haiducului prin cap şi asta!

URSARUL : Pipăiţi-l la rădăcina urechilor — şi-ţi vedea!

BIDU : Să mai joace o dată!

URSARUL : Sus, Martine! *(Începe să cînte iar din cimpoi. Ursul joacă. Ies apoi cîntînd şi jucînd.)*

Scena 3

Aceiaşi, fără Ursar şi urs

PANN : Mi-a pierit piuitul cînd s-a dat la mine!

NUŞCA : Şi pe mine cum mă lua în goană cu capul cît ceaunul!

SPUDERCĂ : Şi cum te-a răscolit, cînd a dat de fustele tale, ca un paşă cuprins de foc!

COCORANDU *(către Nuşca)*: Încă puţin şi te-ar fi dezbrăcat!

NUŞCA : Ţi-ar fi plăcut, Cocorandule! Şi te biruie mîhnirea că nu te-ai găsit în locul lui! *(S-aude afară un pocnet de carabină.)*

PANN *(tresare)*: Ce-o mai fi şi asta?

TOŢI *(sar la fereastră)*: Pandurii din cetate!

(Tropote afară.)

BIDU : Nu-ţi spuneam, jupîne Anton Pann, că vin pandurii să te ducă la biserică? *(Toţi rîd. Intră trei panduri.)*

Scena 4

Aceiaşi, trei panduri

ÎNTÎIUL PANDUR : Sus mîinile! *(Toţi ridică mîinile, numai Pann şi Cocorandu nu.)*

PANN : Cocorandule, tu de ce nu ridici mîinile?

COCORANDU *(le ridică)*.

ÎNTÎIUL PANDUR *(către Pann)*: Dar dumneata de ce nu le ridici? Sus mîinile!

PANN *(nu le ridică)*: Ce-i, pe cine căutaţi?

AL DOILEA PANDUR : Pe haiducul Groza!

PANN *(mucalit)*: Să nu trageţi, panduri, că încă nu mi-am scris testamentul şi trebuie să las avere mare-n urma mea!

ÎNTÎIUL PANDUR *(către Pann)*: Tu eşti Groza!

PANN : E mare cinstea ce-mi faci!

ÎNTÎIUL PANDUR : Cine eşti dumneata? Ce-mi umbli cu şoalda şi cu prefăcătorii?!

PANN : Ba să mă ierţi! Eu nu-s haiduc. Eu nu-s nimic! Eu nu sînt decît Anton Pann, poet şi cîntăreţ de strană!

AL TREILEA PANDUR : Umblă Groza pretutindeni şi-şi schimbă obrăzarul de la un colţ de uliţă la altul!

PANN : Păi, ce faţă am eu?

SPUDERCĂ : Pe-aici n-au fost decît un ursar, un urs şi un cimpoi. Au fugit prin grădină-n sus! *(Pandurii ies în grabă.)*

www.cimec.ro

Scena 5

Aceiași, fără panduri

(Toți rămîn o clipă liniștiți și respiră ușurați.)

NUȘCA : Ei, care-a fost haiducul ? Ursarul sau ursul ? Sau poate că unul din panduri !

SPUDERCĂ : Să stăm și să ne-ntrebăm ! Vedeți, la ghicitoarea asta nu m-am gîndit ! Nici Ursarul, nici ursul — nici vreunul din panduri ! Se ține Groza de giumbușlucuri ! S-o fi schimbat în cîmpoi !

(Din grădină se mai aud pocnete de carabină. Cei din circiumă trec la fereastră. Apoi, liniște. Toți se-ntorc de la fereastră și se privesc.)

PANN : S-au rătăcit cu gîndul pandurii că eu aș fi haiducul ! Măi blajinilor, semăn eu cu un haiduc ?

NUȘCA : Semeni, Anton Pann, dar numai cînd îmi sufli mie cîntece de lume !

TABLOUL 2

Un salon Biedermeyer, în stilul epocii, foarte încărcat și amestecat cu obiecte, mai ales icoane răsăritene. Două ferestre în fund, cîte-o ușă în dreapta și-n stînga. Prin ferestre se văd acoperișuri de vechi burg și două turnuri, unul de la Biserica Neagră, celălalt de la Sfatul Cetății. Pe masă, o oală de pămînt cu floare. Coana Safta și Anton Pann șed la masă. Pe un scaun, fesul turcesc al lui Anton Pann.

Scena 1

Coana Safta, Anton Pann

(Anton Pann citește o gazetă : „Foaia pentru inimă și minte", dar întreține și o conversație cu coana Safta. Coana Safta, cu un teanc de scrisori în față, le desface, le alege și le citește.)

PANN : Dacă m-ajuți numai cu povețe ca d-al de astea, n-am dres nimic, coană Safta ! Mă vor încolți creditorii din toate părțile, și atunci nu-mi mai rămîne decît să-mi pun amanet acest prea cinstit fes al meu, din care de atîtea ori mi-am tras la sorți norocul și viața. Sau să iau calea codrilor !

COANA SAFTA : Dacă nu-ți bagi la cap zisele mele ! Cheltuiești peste puteri. Mai strînge cureaua !

PANN : Parcă n-aș strînge-o ! Mata nu vezi ? Sînt ca un țîr !

COANA SAFTA : Ei fi, dar ești bine căptușit, și pe dinafară nu se prea cunoaște. Dimpotrivă, judecînd după înfățișare, s-ar zice că ai cam ieșit din matcă, de-o vreme.

PANN : Nu crește carnea pe mine de mulțumire ! Asta-i burtă de copil sărac. Încolo, sînt piele și os ! M-au umflat grijile !

COANA SAFTA : Și nopțile de veghe lungă !

PANN : Dacă n-am răsunet nici la dumneata, atunci nu mi-ar mai rămîne decît frunza verde... căci fesul n-are preț decît cu capul meu împreună, iar de lumina din dosul frunții nu mă pot lipsi ! De unde închei că tot numai codrul mi-ar fi izbăvirea ! Am s-o iau pe urmele haiducului ! Într-un fel, începutul l-am și făcut, fără voia mea. Ascultă, coană Safta, deunăzi, pandurii mi-au pus carabina-n piept. Mi-au pus gînd că eu aș fi haiducul Groza ! Eu, care nu sînt decît furnizor de stihuri la curtea matale ! Au și tras pandurii !

COANA SAFTA *(speriată)* : Ce ? Au tras ? Nu mă speria !

PANN : Noroc că n-a răspuns cocoșul ! Altfel, îmi dam ortul, iar mata ai fi rămas cu dobînda !

COANA SAFTA : Cu ce dobîndă, mă rog ?

PANN : Mai întrebi ? Cu dobînda că n-ar mai trebui să-ți plătești furnizorul de versuri. Ai fi scăpat ieftin. Ce te-ai fi făcut însă fără ajutorul meu ?

COANA SAFTA : Vorbești alandala, verzi și uscate, ca un măscărici ce ești !

(Pauză scurtă. Pann citește iar în gazetă. Coana Safta, prin scrisori.)

COANA SAFTA *(a deschis un plic, rîde)* : Anton Pann, ca să vezi... Un oarecare îți trimite în plic data nașterii, a lui și a ibovnicei. Dorește a ști de se potrivesc ! El e din zodia racului, ea — din a fecioarei !

PANN : Se potrivesc de minune cele două flăcări ! El e unul care din patru în patru anotimpuri strică logodnele, iar ea umblă ca una ce-i osîndită a rămîne veșnică mireasă ! Vin inimile toate la mata să ceară sfaturi și să caute mîntuire.

COANA SAFTA : Ca la spital ! *(Cercetează alte scrisori.)* Uite altul ! Ăsta dorește niște stihuri pentru iubită !

PANN : De șase ani, de cînd m-am mutat peste munte de la Tîrgoviște și-am rămas apoi ca o nălucă fără de căpătîi în Scheii Brașovului, inima mea trebuie să iubească pentru

www.cimec.ro

toți vîrstnicii și nevîrstnicii ! Vor stihuri cu toții, parcă n-ar fi chip de dragoste și fără stihuri ! Amoroasă cetate ! Primăvara plutesc aici prin văzduh stihurile, ca toamna funigeii !

COANA SAFTA : Vrei să spui că ai descălicat cu bucuriile tale aici pe la noi cam în neguri ! Eu găsesc că meseria de stihuitor nu e prea anevoioasă. Pe urmă, mai și aduce cîte ceva ! *(Își sună cheile.)*

PANN : Cîntă cocoșul, dar soarele nu răsare !

COANA SAFTA : Nu pricep pe unde bați !

PANN : Află de la mine, coană Safta, că n-am să mai dau față cu mata, cîtă vreme ocolești învoielile ! Am să scriu de-acu la „Foaia pentru inimă și minte". Surîzi dumneata, dar eu nu glumesc. Am și început. Cei de la Foaie mi-au tipărit versurile închinate haiducului Groza !

COANA SAFTA : Și ca un necopt ce ești, îți dai cu părerea că aceia au să te plătească mai cu zor decît mine ! Stai puțin și cumpănește ! Și mai vîrtos, nu te grăbi ! Cîntecul ți l-au tipărit, dar numele — nu ! A apărut poezia ta — cum s-ar spune — ca un copil găsit la răscruce de drumuri. Cu scîncete și fără autor !

PANN : Nu te trudi, coană Safta, cu bănuielile nelaloc. Eu sînt vinovatul, care le-am trimis poezia așa — fără nume !

COANA SAFTA : Pasămite, nu vrei să-ți iei numele în deșert, fiindcă ții de biserică !

PANN : Chiar dintr-asemenea pricină — nu ! Dar aș putea oare să iscălesc cîntece de haiducie și de iubire, eu — cîntărețul de la Sfîntul Niculae ? M-alungă epitropii !

COANA SAFTA : Te-alungă epitropii ! Ei vezi, parcă eu nu știu !

PANN : Sînt sătul de viața asta, nu mai doresc decît s-o închei. Rătăcesc tot prin fundături, ies din una, dau într-alta. Cînd văd o punte, se-nchide poarta. Cînd se deschid porțile, se ridică punțile. Alta era să fie soarta mea, alta ! Dar, pesemne, mi-a furat-o cineva. Mi-a furat-o haiducul Groza ! Iar dacă mi-a fost dat să fiu poet, atunci din naștere să devin poet bezmetic ! Dar m-a despoiat ursita, și am rămas chiar și fără putința de a-mi semna versurile. Iată-mă astfel poet domol, la dispoziția coanei Safta !

COANA SAFTA : Nu te mai jelui, că n-ai cui ! Și afară de aceea, poate că poștașul va aduce astăzi ceva — ca să-ți îneci o parte din griji ! *(Bate cineva în ușă, rar și distinct, de trei ori.)* Vorbești despre poștaș și poștașul în poartă ! Poate ți-a intra Dumnezeu în voie !

Scena 2

Aceiași, poștașul Panțu

PANȚU *(intrînd)* : Sănătate, coană Safta ! Aveți maldăre de scrisori ! *(Vine, pune un teanc enorm de scrisori pe masă.)*

PANN : Cît turnul Vavilonului, și să mai suspine coana Safta că afacerile nu merg !

PANȚU : Numai haiducul Groza mai primește atîtea răvașe !

PANN : Da' pe alea unde le lepezi ?

PANȚU : Pe tavă de mușchi verde, în margine de stejeriș. Acolo-i hotarul fără de statornicie al lui Groza, și acolo îl întîmpină visările junețel ! Toate fetele îi scriu — din Schei și de mai departe ! De mirat numai că pandurii nu-i dau de urmă ! Eu mă prind cu oricine că cel ce face pe haiducul este săptămîna întreagă om cumsecade și cu rosturile lui în toată legea, vreun cetățean așezat și cu slujbă la-mpărăție, chiar în Brașov ! N-ați luat seama că haiducul Groza își încearcă loviturile numai duminica sau în zile de sărbătoare, adică în răgazul cînd nu-l ocupă slujba ?!

PANN : Oricum, tare-mi plac loviturile ce le potrivește ! Mai încălzește cineva și pe nevoiași ! Are fantezie, haiducul ! Pe poeți îi scutește de orice osteneală de a mai născoci basme, iar pe panduri îi încurcă mai mult cu îndrăzneala gîndului decît cu desișul codrilor. Este în Brașov unul singur care ar putea să le facă la fel isprăvile, nu cu fapta, dar cu închipuirea, și-acela sînt eu, Anton Pann !

PANȚU : Mă uit la dumneata, domnule Anton Pann, și te ascult. Îmi dai așa ca un ghimpe de bănuială ! N-ai vrea să ne oprim oleacă ? Nu care cumva poetul fără nume care-nchină cîntece haiducului Groza în „Foaia pentru minte" ești chiar dumneata ?

PANN : Nu zic ba și n-am de ce să mă ascund. M-ai ghicit, amice ! Și așa de-a dreptul și fără înconjur,

www.cimec.ro

ceea ce înseamnă că și un poștaș poate avea fantezie! Îmi pare numai rău că nu te pot întreba la fel: poștașe Panțu, n-ai vrea să ne oprim oleacă? Nu care cumva dumneata ești cetățeanul rostuit și cumsecade, care în zile de sărbătoare își încearcă norocul la drumul mare?

PANȚU: Îndoiala ar fi la locul ei, dar n-ar dovedi nimic. Sau mai bine zis, îndoiala ar dovedi doar că o închipuire atît de aprinsă, care ar schimba pe un poștaș în haiduc, nu are decît un poet!

COANA SAFTA: Palavre și joc! Vînturați mai mult pleavă decît grăunțe! Bani — n-ai adus?

PANȚU: În zi de marți?

COANA SAFTA (*prefăcută*): Așa e — uitasem!

PANN: Așa e — zi de marți! Păcătoasă zi! Marțea nu-i a banilor, dar marțea promite și coana Safta! Marțea i se face și ei milă de călătorul spre Țara Făgăduinței!

PANȚU (*dă să plece*): Să trăiești, domnule Anton Pann; plecăciune, coană Safta!

PANN: Ai luat mai mult decît ai adus! Căci ai adus răvașe și duci nădejdile, iar eu tot de izbeliște rămîn!

PANȚU (*dă din umeri*): Poate că mîine-a fi pe de-a-ndoaselea!

PANN: Mîine, coana Safta va găsi altă pricină să-și mute vorba! (*Panțu iese.*)

Scena 3

PANN: Cu alte cuvinte, socoata a fost ușoară. An n-am cîștigat, ăstimp am păgubit, la anul, trag nădejde! Vorba ceea: cine nu-i dator e destul de bogat! Ascultă, coană Safta — vrei s-auzi o poveste? O născocesc acu și ți-o ferec de-a dreptul în rime!

O văduvă în vîrstă, bătrînă, zbîrcită,
cu doi dinți în gură, barba ascuțită,
nas cît pătlăgeaua, la vorbă-nțepată,
cu ochii ciacîră, fața mohorîtă,
peste tot negoasă și posomorită,
umblă-ntunecată și tot înnorată!
Cîntă-i, lele, cîntecul,
că mi-e drag ca sufletul!
Neaga-Neaga reaua
sparge mahalaua!
Cu nimenea în lume nu se are bine,
se ceartă cu sine cînd n-are cu cine.
Slugi, cîini, pisică — îi bate cu sudalme
și pentru o muscă își dă singură palme.
De-ar fi, cum umblă veche o zicală,
cerul tot hîrtie și marea cerneală —
ca să se descrie — ar fi puțintele —
toată istoria astei mujeri rele!

(*Pauză de-o clipă.*)

COANA SAFTA: De ce te-ai oprit? Aștept să-mi spui povestea! Pînă acu n-ai intrat decît în tindă. Ai descris pe sfînta Vineri!

PANN: Ahî — pe sfînta Vineri, care încheagă și apele. Chiar așa! Aștepți povestea? Ai s-o vezi cu ochii matale, coană Safta, nu mai e nevoie să mai ostenesc! Are să se depene singură povestea asta. Mie o să-mi ardă inima, iar pe sfînta Vineri are s-o ducă la judecata de apoi! Deocamdată, îngăduie-mi să suspin o dată: oh, tinerețele mele — unde ați rămas?

COANA SAFTA: Caută-ți de drum!

PANN: Ar trebui atunci să mă iau tot cu ochii-n sus după drumul robilor!

COANA SAFTA: Tu, Anton Pann, tu — cu cele treizeci de toamne aurii ale tale, te tînguiești așa?

PANN: Cum ai zis? Eu cu cele treizeci de toamne ale mele?! Au fost mai multe, coană Safta! Toate anotimpurile mele au fost toamne — doldora de amărăciune și de rugină! N-am avut în viață decît o singură primăvară, primăvara cînd am cunoscut grădinile Ioanei mele! Cu primăvara aceea în brațe, ar fi trebuit, de-acolo de la Tîrgoviște, s-o iau peste Dunăre spre porturile grecești, dar am fost șui și am trecut munții spre cetatea cu neguri, unde mi-e dat acu să-mi port jugul și fesul. Ce cîntec aș fi nimerit atunci și pe ce strune aș fi cîntat! Aș fi scris versuri în limba zeilor, nu în limba Scheilor! Astăzi, aș fi poet în vreun ostrov grecesc. Poate în Rhodos, sau în Chios, în Mitilene sau Patmos!

COANA SAFTA: Te întărîți singur! Și, nitam-nisam, te-ai hotărît a-mi spune că ostrovul brașovenilor îți face silă! Uite — nu te cred! Te apucă pe tine așa, cîteodată, după nopți de chef! Ești cam mahmur, Anton Pann. Firește! Nu ți-ai împlinit somnul! Te trădează dungile din jurul gurii, dungile cele ca două pîraie!

PANN (*citește rar*).

COANA SAFTA (*mai caută prin scrisori*): Bunicii mei au venit din Pireu, prin urmare, vezi tu — obraz

www.cimec.ro

subțire ce sînt, ar trebui să mă simt măgulită că te atrag ostroavele grecești! Totuși, nu mă las orbită! Își are frumusețile sale și cetatea noastră, oricare ți-ar fi tînguirea! Nu-i un ostrov care să iasă din ape, dar s-alege sub cer locul, și este o încîntare, cel puțin pentru ochii care știu să vadă. Atîrnă de jur împrejur grădinile. Cînd totul e în floare, se umplu străzile de tineri și s-aud pretutindeni, în mers, condurii frumoaselor pe caldarîmuri! Ai băgat de seamă ce minunat umblă fetele noastre? Știe fiecare ce-i dactilul! Au iambi în coapse! Parcar număra silabe, cînd se plimbă! Crește fiecare-n școala poeziei! *(Pauză scurtă.)* De ce pui lacăt gurii tale, Anton Pann?

PANN: Dungile astea în jurul gurii, le vezi, coană Safta? Nu sînt pîraie, cum le-ai numit! Astea sînt paranteze! Cum n-aș tăcea dacă Dumnezeu mi-a pus gura-n paranteze? Cuvîntul meu e suspendat. De-acum, vorba matale stăpînește!

COANA SAFTA: Îți ai tu nemulțumirile tale, Anton Pann, dar în cele din urmă recunoști și tu! Cultul iubirii înfrumusețate, căruia i s-a dus faima, de-aici se răspîndește în cetatea noastră, de-aici, din salonul meu, de la școala ritmului și a poeziei!

PANN: Parcă vorbești de pe ceea lume! Ți-ai însușit tonul sublim! Dar oare de ce n-ai spune școalei matale pe nume? Zi-i „Spitalul amorului", și ne-am înțeles!

COANA SAFTA: Răutățile tale nu rănesc nici cît razele unei candele de icoană!

PANN: Și asta-ți vine foarte la socoteală. Ce-ți pasă că-ntr-o zi în raiul matale eu am să dau peste dracu?

(Bate cineva la ușă.)

COANA SAFTA: Poftim! *(Intră Ioana.)*

Scena 4

Coana Safta, Pann, Ioana

IOANA: Bună ziua, coană Safta. *(Către Pann.)* Anton Pann, aici erai?

COANA SAFTA: Poftim, Ioană. Ce surpriză! Dar unde-i fetița?

IOANA: A adormit pe canapea și mi-a fost nu știu cum s-o trezesc!

PANN: Mă bucur, Ioană, că ai venit!

IOANA *(șade)*: Te-am căutat prin toate....

PANN *(o întrerupe foarte calm)*: Las', Ioană, că rostesc eu cuvîntul! Tu să nu-l pronunți! M-ai căutat prin toate cîrciumile din Schei! Prin cîrciumi!

IOANA: Dacă-i urît cuvîntul, de ce mă silești să...

PANN *(calm)*: Ioană, eu nu te silesc! Dimpotrivă, totdeauna am căutat să te țin departe de toate astea. Ca un vis aș vrea să treci prin lumea asta. Tu, Ioană, tu poți să rămîi ceea ce ești. Lumină, numai lumină! Dar eu?!

IOANA: Dacă ai știi, coană Safta, cu cine stă la masă Anton Pann prin cîrciumi, și cu cine se ține de pozne prin iarmaroc și pe uliți.

PANN: Ioană, vezi, aici greșești! Pentru un poet nu există societate nepotrivită! Putem noi oare, noi — neadormiții, chinuiții, nerăsplătiții luminii — să ne scutim de atingerile acestea cu tărîmurile care ne strică pînă-n măduvă?! Nici un cîntec și nici o înțelepciune n-ar ieși din strunele noastre, dacă am ocoli atingerile!

IOANA: Cum zici tu — așa să fie! Cum crezi tu — așa e bine! Las' să ningă, să plouă, numai vreme rea să nu se facă!

PANN: Iartă-mă, Ioană, așa sînt eu, și cînd ai treizeci de ani, cum le-am făcut adineaori socoteala, nu te mai schimbă nimeni!

IOANA: Rău ai ajuns!

PANN: Asta-i încă puțin. Am înfederate sorți de-a ajunge și mai rău.

IOANA: De ani te tot lauzi...

PANN: Las', Ioană, nu mă descuraja și tu! Am să-l spun eu — cuvîntul! De ani mă tot laud cu cartea la care scriu.

IOANA: Uite, eu nu mai cred!

PANN: Și totuși, ai s-o vezi, Ioană. Și are să fie „Povestea vorbei" o carte în care înțelepciunea se toarce singură ca poveștile din „O mie și una de nopți"! Va mirosi cartea, îmbelșugat și pestriț, ca piața de lîngă Turnul Sfatului, cu adieri de verdețuri și pește, de cașcaval, de garoafe și mătăsuri. Și vor suna vorbele precum galbenii zarafilor, care stau cu șatrele în șir, schimbînd florini austrieci cu ruble rusești și cu parale otomane. Și „Povestea vorbei" va fi hotarul dintre apus și răsărit!

IOANA: Vino acasă, Anton Pann! Te rog!

www.cimec.ro

PANN : Mă cutropești, Ioană, cu dulceața, dar uite teancu' acela pe masă ! Mai avem treburi ! Coană Safta, spune-i și mata, ca să priceapă !

(Coana Safta întărește din cap.)

IOANA : Viața asta n-o mai îndur !

PANN : Nu răscoli în mine toată amărăciunea, Ioană ! Curge prin mine ca nămolul — ca plumbul greu — amărăciunea. Sălășluiește între ispite și nevoi — și trebuie să rîd, căci numai rîsul mă mai face să uit ! Sînt mîhnit, Ioană, pentru tine și pentru Gabi, că apa nu ne vine la matcă precum aș vrea ! Mi-a dat Dumnezeu daruri, însă n-am noroc. Cîteodată numai, arar, mi s-arată o lumină, dar pînă să trag jeraticul, rămîne cenușa ! Cîteodată mă mîngîi cu gîndul că poate n-am noroc, ca să vorbească în mine și mai tare darurile. Oricum, chiar și o asemenea mîngîiere nu e decît un vuiet deșert, și sînt amărît, și rîd ca să uit.

IOANA : Tu ți le faci pe toate !

PANN : Eu mi le fac. Recunosc. Dar nu port nici o vină. Așa vin totdeauna toate împrejurările, că trebuie să mi le fac. Te iubesc, Ioană, cum nici nu crezi. Cîteodată cînd rămîn singur în vreo cîrciumă, lăcrimez, cît o livadă în răcoarea serii, la gîndul și de teamă că aș putea să te pierd ! Te iubesc, Ioană. Pe tine și cîntecul, gluma și tristețea, și iarăși pe tine ! Poate că de-acolo, de unde se hotărăsc tablele sorții — mie mi s-a menit să devin haiduc, să mă-ndrăgească fetele și nevestele din împărăția otomană și din ăst colț de-mpărăție nemțească ! Dar mi s-a ales altfel ! Dumnezeu m-a ademenit cu tine și cu cîntecul ! Și în loc să sting sub paloș capete de negustori și bogătași, eu tai numai capete de trandafiri.

IOANA : Îl auzi, coană Safta ? Așa mă sucește și mă răsucește. Și eu iarăși mă-ntorc, și iarăși îl cred. Așa m-a-ncîntat și cînd am purces cu el de la Tîrgoviște, de-am trecut prin porțile Branului.

(Se-aude ca o ușoară bătaie la ușă.)

COANA SAFTA : Parcă a bătut la ușă — ca o mînă mică... *(Se duce, se uită.)* Ha ! O pisică ! *(Deschide.)*

(Intră Gabi, o fetiță ca de cinci ani.)

Scena 5

Aceiași, Gabi

IOANA, PANN : Gabi !

GABI *(vine, își freacă încă ochii de somn)* : M-am trezit și-am venit !

IOANA : Ți-am spus să nu mai pleci niciodată singură de-acasă !

PANN *(se ridică)* :

Hai la tăticu' !
Primăvară mică
Cine te ridică ?

GABI :

Vară mare
mă ridică,
mă ridică
pînă-n soare !

PANN *(o înalță sus, sus, și o coboară repede)*.

GABI *(rîde cînd e dată în jos)* : Încă o dată, fă-mă mare, cît turnul de la Biserica Neagră !

PANN : Cît întunecatul cela — de-acolo ? Nu, am să te fac și mai mare ! Te fac mare, mare, cît bucuria tăticului ! *(O ridică încă o dată și Gabi rîde iar cînd e dată în jos.)*

GABI : Pe dăinuș în jos — luneci frumos ! Și te gîdilă.

PANN : Spune-mi tu mie acu — ce cauți aici ?

GABI *(îl prinde de-un smoc de păr din cap)* : Te duc acasă de-un fir de mătasă ! Dar să taci mulcom !

PANN : Uf, coada calului ! Gabi, nu mai trage !

GABI : Tata țipă, boul rage !

PANN : Va să zică, nici una, nici două, să vin acasă ! Deocamdată, mergeți voi frumușel înainte, că pe urmă vin și eu. Mai avem aici niște trebușoare. Nu-i așa, coană Safta ?

COANA SAFTA : Este, scumpelor, este. Și ne-am trudit și pînă acu, de-a dat inima din noi !

IOANA : Ei haide, Gabi. Zi frumos : la revedere !

GABI *(face o reverență)* : La revedere ! *(Se duce spre ușă, din ușă Gabi se-ntoarce, vine pînă la masă.)* Vreau să-l iau și pe tăticu' !

(Ia fesul de pe scaun, și-l pune pe cap și fuge rîzînd pe ușă afară, pe care Ioana o deschisese în așteptare. Ușa se-nchide după ele.)

Scena 6

Coana Safta, Pann

PANN : Ar fi timpul să ne apucăm de lucru, coană Safta !

COANA SAFTA : Așa mi se pare și mie ! Să ne întoarcem la chestiunea

www.cimec.ro

foarte arzătoare a tînărului — Napoleon Furnică !

PANN : E plin de ardoare Napoleon ! Napoleon... Furnică ! A ajuns la modă numele, de cînd cu împăratul Francilor. Am mai auzit de unul pe care-l chema Napoleon Pagubă, şi pe fratele său — Danton Pagubă. Şi ce doreşte, mă rog, arzătorul Napoleon ? Vrea tînărul să-şi scoată folosul din nume ? Şi cine e frumoasa ?

COANA SAFTA : Domnişoara Catinca Stinghe ! Arzătorul nostru ar vrea nişte versuri !

PANN : Nişte versuri — cu nestemate prinse-n aur !

COANA SAFTA : În, cel mai tîrziu, zece zile !

PANN : Unde stă suava ?

COANA SAFTA : Lîngă Poarta Cetăţii ... Ştii... în casa din stînga, cînd cobori, cu intrarea tăiată în zidul oraşului. În casa cu patru turnuleţe !

PANN : Se face, dar plata înainte !

COANA SAFTA : Cu tine anevoie o scot la capăt. De unde plata, dacă poştaşul e nărăvaş ? Mă achit de îndată ce-mi vin bani şi cînd mi-i da versurile.

PANN : Punga-mi spune că eu am nevoie de bani astăzi, iar stihurile nu ţi le pot face astăzi, nici să mă tai. Trebuie să văd mai întîi fata, să nu îndrug nepotrivite. Şi despre tînăr de asemenea se cuvine să primesc oarecare vedere !

COANA SAFTA : Îmi pare rău, astăzi n-am leţcaie.

PANN : Pe degeaba nu-ţi mai mîzgălesc nici un iamb, nici măcar un picior şchiop de hexametru.

COANA SAFTA : Nu te-ncrîncena !

PANN : Este un gol în urmă, coană Safta, să-ţi plăteşti datoria ! Pentru tot ce-a fost ! Avem trecut mare împreună.

COANA SAFTA : Dar debitorul eşti tu !

PANN : Femeia zgîrcită-l scoate şi pe...

COANA SAFTA : ... Anton Pann dator !

PANN : Eu voiam să spun : pe diavolul !

COANA SAFTA : Se potriveşte şi aşa, dar m-a luat gura pe dinainte.

PANN : Dacă-i vorba de-aşa, stricăm învoiala !

COANA SAFTA : La asta mă gîndeam şi eu ! Mi-oi căuta alt ajutor !

PANN : N-o să-l găseşti în tot cuprinsul !

COANA SAFTA : Eşti prea încrezut, Anton Pann. Te porţi cu gîndul că nu mai sînt şi alţii cu meşteşug ! Tu nu-mi faci decît rime împerecheate, alţii se pricep şi la rime care se împletesc. Apoi la ritmuri eşti de multe ori nebăgător de seamă ! Sînt eu de vină că te iveşti dator ? Îţi scad din simbrie cîte zece parale de fiecare rimă nedeplină şi cîte cinci de fiecare poticneală. Nu mai îngădui licenţe pe socoteala mea !

PANN : A găsit-o şi pe asta !

COANA SAFTA : Uite c-am găsit-o. Altfel, nu m-aş îmbulzi asupra unui nevoiaş.

PANN : Şi ce cusururi îmi mai găseşti ?

COANA SAFTA : Dar tu — mie ?

PANN : Pomelnicul ar fi aşa de lung, că s-ar stinge cădelniţa în mîna popii care l-ar citi

COANA SAFTA : Ne luăm noi cînd de-a dreptul, cînd pe ocolite, cînd din lături, cînd pe faţă, dar vezi că nu mă poţi supăra ! Într-atîta neam învăţat unul cu altul.

PANN : Coană Safta, oftezi că nu ai bani. Bine, să încuviinţăm că ar fi aşa, cu toate că eu nu mă înduplec. Haide să ne mai tocmim. Dacă n-ai bani *(se înduioşează)*, dă-mi cel puţin — uite, coană Safta — oala asta cu flori, s-o duc Ioanei ! Vreau s-o împac. Are să se bucure şi Gabi.

COANA SAFTA : Oala cu floare ! Nu dau nimic ! Ai nimerit-o — chiar floarea la care ţin eu aşa de mult ! Mi-ai pus gînd rău astăzi, Anton Pann !

PANN *(se ridică, ia oala)*.

COANA SAFTA : Te repezi degeaba ! Nu se poate ! Te-ai aburit la minte ?

PANN *(se dă înapoi cu oala)*.

COANA SAFTA *(se ţine după el, vrea să i-o ia)* : Nu, nu, nu !

PANN : Coană Safta, vreau să-i fac şi eu un dar Ioanei, nu e chiar de ziua ei, dar ai văzut ! A plecat mîhnită !

COANA SAFTA : Nu se poate. Nu înţelegi ? Cuvîntul e cuvînt !

PANN *(fuge în jurul mesei)* : Şi vorba e vînt.

COANA SAFTA *(fuge după el, pune mîna să ia oala)*.

PANN : Nu trage, că se sparge ! *(O ia spre uşă.)*

www.cimec.ro

COANA SAFTA (*țipă*): Vrei să-mi scapi, dar nu te las! Nu, nu, nu!

(Trage fiecare, oala se sparge, pămîntul din oală cade cu floarea, în același timp din fundul oalei cade puzderie de bani de aur. Galbenii se rostogolesc sunînd. Pann și coana Safta rămîn buimăciți, fiecare cu cîte-un hîrb în mînă.)

PANN: Va să zică, în fundul oalei îți ascundeai comoara! Sub pămînt, sub floare!

COANA SAFTA (*s-apleacă și adună galbenii*): Of, of, Doamneee-Doamne!

PANN (*s-apleacă și el și ia doi galbeni*): Sfinte Arhanghele, m-am dus și eu o dată într-un noroc — și-am nimerit! Ei-ei, acu-i acu! Te-am dibuit unde nu te știa nici pămîntul, coană Safta! (*Dă să plece.*)

COANA SAFTA: Stai, stai, nu fugi, că țip și adun vecinii!

PANN (*i-arată banii*): Dar sînt cinstit, ți-arăt ce-am culeș! Doi galbeni — avans! Avans pentru stihurile comandate! Să ne trăiască ardoarea lui Napoleon!

(*Iese, trage ușa după el.*)

COANA SAFTA (*singură*): Ăsta-i poet, nu i-aș mai spune pe nume! Poet de drumul mare! (*Se-nduioșează.*) Dragul maichii!

CORTINA

ACTUL II

TABLOUL 1

Lîngă Poarta Cetății, ziduri vechi, medievale, cîteva case în linia zidurilor, una, mai laoparte, cu patru turnulețe. Noapte. Felinare luminează miop printre copaci, pe alee.

Scena 1

Pann, pe urmă Paznicul de noapte

PANN (*se plimbă singur pe sub copaci, fluieră ușor o melodie. S-aude bătînd dintr-un turn ora 11*): ... opt, nouă, zece, unsprezece!

GLASUL PAZNICULUI:
Hört ihr Leut' und lasst euch sagen,
die Uhr hat elf geschlagen!
Bewahrt das Feuer und das Licht —
damit kein Unglück nicht geschieht...*

(*Se apropie Paznicul, misterios, cu pași grei, tîrîți.*)

PANN: Vine Paznicul.

PAZNICUL: Guten Abend!

PANN: Bună seara!

PAZNICUL: A, sînteți romîn?

PANN: Romîn, firește! Toată ziua sînt romîn, numai la ceasul acesta sînt gata să-mi trădez neamul și să mă prefac în privighetoare!

PAZNICUL (*ridică un moment felinarul pe care-l poartă în mînă*): Cînți, jupîne Anton Pann, cînți — nu te-ncurci!

PANN: Din copilărie m-am trezit suflînd... Dar cum se face că mă cunoști?

PAZNICUL: Cum nu mi-aș cunoaște — chiar și pe-ntuneric — mușteriii?! Știu eu și cum le bate inima și cum le ticăie ceasul!

PANN: Mi-arăți în care casă locuiește familia Stinghe?

PAZNICUL: Vezi colo-n întuneric? Casa din zidul cetății...

PANN: Mulțumesc.

PAZNICUL: Vrei să dai o serenadă? Fără chitară, fără alăută?

PANN: Cu oarecare-nconjur, ne-ntîlnim. Chiar serenadă n-am să dau, dar caut să-npacocesc un cîntec. Ascultă, Hans...

PAZNICUL: Ascult, numai cît eu nu sînt Hans!

PANN: Mare minune — un neamț care nu e Hans! M-ai putea lămuri

---

* Ascultați, măi oameni ce am a vă zice, orologiul bate ora unsprezece! Luați seama la vatră și vedeți de iască — nu care cumva, piază rea vă pască...

www.cimec.ro

puțin, cum și de ce ai strigat adineaori ?

PAZNICUL : Ca să fugă tîlharii ! Haiducul Groza a tăiat ieri-noapte drumul unui negustor, chiar la Timișul de Sus, către Predeal !

PANN : Cînd a trece-odată Groza prin Brașov, trebuie să-i pui mîna-n ceafă, Hans !

PAZNICUL : N-am să mă potolesc, și de-oi pune mîna pe el, cer juzilor să-l spînzure pe fereastra acelui turn în ruină pe dealul din față ! La ceasul acesta, gîdele dă tîrcoale gorganului cu căpățînile, foarte doritor de a mai vedea o dată pe ceia ce-au ispășit !

PANN : Ești prea crunt, Hans ! Adică de ce l-ai spînzura ? Face și Groza bine — cum poate : ia de unde este și-mparte unde nu-i !

PAZNICUL : Ia de unde este și-mparte unde nu-i ! Dar asta nu-i creștinește. În evanghelie se spune că celui ce are i se dă, celui ce n-are i se ia ! *(Ride.)*

PANN : De dreptatea asta m-am poticnit și eu cîteodată. Dar fac cruce și-ngîn : să-i fie de bine !

PAZNICUL : Cui ?

PANN : Celui ce mai citește din an în paști prin cartea de care ai pomenit !

PAZNICUL : Mare pacoste !

PANN : Care ?

PAZNICUL : Groza !

PANN : Nu m-aș mira să vină într-o noapte la plimbare prin cetate îmbrăcat taman ca dumneata, cu felinar în loc de ghioagă, și să strige așa cum făceai adineaori. Cum ai cîntat ? Mai zi o dată — că-mi plăcu !

PAZNICUL : Hört ihr Leut' und lasst euch sagen,
die Uhr hat elf geschlagen !

Așa am strigat, am cîntat, am spus, și-am zis !

PANN : Ar afla el multe, Groza... și foarte trebuincioase, despre curțile astea zăvorîte cu lacăte de șapte sute de ani !

PAZNICUL : Herrgott — cîtă spaimă împrăștie ! Toată lumea se-ntreabă și se teme. Cînd se-ntîlnesc doi, pe întuneric, s-aude : stai, cine-i ? Unde-i ? Asta-i !

PANN : Paznice Hans, ți-aș da îndemn să nu mai treci pe la Biserica Neagră, că haiducul își așterne cîteodată, precum se spune, chiar acolo în pod. Și pentru un pui de somn bine face ! Cui i-ar trece prin minte să-l caute chiar prin văzduhul lăstunilor și al liliecilor ! O dată s-ar fi îmbrăcat ca un sfînt de piatră, și se uita din capul unui stîlp — din vîrful unui pinten de la Biserica Neagră —, în piață, într-o zi de tîrg cu mare forfotă !

PAZNICUL : Ce îndrăzneală ! Și de-acolo te-a văzut și pe dumneata, jupîne Anton Pann, ciupind florăresele și înșelînd pe un zaraf c-un galben otoman !

PANN : Avea pesemne haiducul vedere largă în toate !

PAZNICUL : Mă duc, că altfel îi crede că eu-s Groza !

PANN : Păzea, că multe nu lipsesc !

PAZNICUL : He-he-he ! Noapte bună ! *(Pleacă spre stînga.)*

Scena 2

Pann, apoi Ioana

(Pann se plimbă, pe loc, ca-n așteptare. Ioana vine din dreapta.)

PANN : Ioana — tu ?

IOANA *(liniștită)* : Cînd ai închis ușa în urma ta, am plecat și eu. Și m-am ținut tot pe urmele tale, la ceasul ăsta fără țipenie de om pe uliță !

PANN *(calm)* : Te ții prin besnă, Ioană, după păcatele mele... și tremuri toată !

IOANA : Tremur, Anton Pann, și pătimesc, că nu mai înțeleg cum mă țin laolaltă. Și inima mi s-a făcut mică de tot, că nu știu ce ai să-mi spui. Eu ridic cuvîntul și eu sînt cea care mă tem !... Între noi doi, care-i cel ce face judecata și care-i cel ce așteaptă osînda ?

PANN : Îți spun — tot, tot ce poftești !

IOANA : Și faci tot, tot ce doresc ?

PANN : Așa-mi este dat, Ioană !

IOANA : Și nu-mi tăinuiești nimic ?

PANN : Ți-am tăinuit vreodată ceva ?

IOANA : Tremur toată și ard ! Ia-mă în brațe, Anton Pann, du-mă acasă și vino și tu !

PANN : Ce vorbe sînt astea, Ioană, du-mă acasă și vino și tu ?

IOANA : Da, să mă iei în brațe, să mă duci acasă și să vii și tu. Dar să vii cu adevărat !

PANN : Și dacă pentru astăzi mi-am făgăduit cuiva focul și jocul — ce ne facem ?

IOANA : Dacă ar fi numai joc, ți l-aș lăsa ! Dar e în tine și altceva ! Și nu mai dorm de-atîtea nopți, și nu mai pot !

www.cimec.ro

PANN : Este, Ioană, recunosc. Este în mine și altceva, este oarecare nebunie și un vuiet care cere ceva, un pic de zare și un strop de îngăduință — să nu mi se numere pașii, să nu mi se măsoare drumurile, să nu mi se cîntărească cuvintele. Este în mine o nebunie care vrea să se cheltuie, și-o căldură care crește cînd se dăruie, care se stinge cînd vrei s-o aduni !

IOANA : Anton Pann, tu știi — față de tine, mie mi se taie puterile și glasul ! Și nu mai pot nimic. Și totuși, aș putea și eu ceva. Aș putea bunăoară să plec... Atunci nimenea n-ar mai sta în pragul tău — să măsoare, să numere, să cîntărească...

PANN : Ioană, iarăși pragul cu amenințările și cu vorbe dincolo de orice măsură ! Bine, sînt așa cum mă știi, dar ce ne rămîne ? Îmi spui tu ceva, îmi dai tu vreun sfat ? Cînd te ridici în prag, de ce nu vrei să cuprinzi cu privirea și toată starea în care ne găsim și de care mi-e silă să mai vorbesc ?!

IOANA : Da, așa e... Năcazurile, neajunsurile, bucata de pîine pentru noi și pentru Gabi... Toate astea încerc și eu — te rog să mă crezi, toate astea încerc și eu să le adun în mine și să țin cu ele cumpănă suferințelor multe, care nu mă privesc decît pe mine ! Anton Pann, nu trece ușor peste tremurul și tulburarea mea. Spune-mi — spune-mi, vreau să știu, să ne închipuim că am scăpa cumva de starea în care ne găsim. Ți-ai mai făgădui și atunci altor ființe sufletul și jocul ?

PANN : Te-aș minți spunîndu-ți că nu ! Eu nu te-am obișnuit să-mi primești cuvintele cu îndoială. Îngăduie-mi, Ioană, să-mi port — cel puțin față de tine — inima ca un pahar prin care vezi ! Cu cît mă îngrădești mai puțin, cu atît viața mea este mai mult a ta. Numai a ta ! Arde jeraticul în pahar, Ioană, nu-l stinge !

IOANA : Tu — Anton Pann — vatra mea aprinsă ! Dacă ai rămîne la mine, dacă te-aș simți totdeauna în preajmă, m-aș zdrobi de două ori pe cît mă zdrobesc, și am ieși noi la liman, într-un chip...

PANN : Cu sărăcia ?

IOANA : *(întărește din cap).*

PANN : Cu sărăcia, da. Dar crezi tu, Ioană, că acel cîntec, spre care mă-ndemn, poate să-nceapă așa stînd la masă ? Între patru pereți, focul n-are vînt. Între gratii — aripile sînt chiar și pentru păsări o povară ! Eu trebuie să mă ciocnesc de oameni, de lucruri, să-nfrunt valul și-ntîmplarea !

IOANA : Și toată ființa asta din fața ta — nu-ți mai spune nimic ?

PANN : Te iubesc, Ioană. Simți cît de nătîng și de gol sună acest cuvînt ? Nu te supăra, viața mea. În fața oricărei alte femei mi s-ar părea un cuvînt mare acest cuvînt : „te iubesc". În fața ta, mi se pare gol. Nătîng, stins și gol. Nu, Ioana, eu nu te iubesc ! Căci noi sîntem una. Tu ai intrat în mine, tu ai devenit sîngele meu, ziua mea și noaptea, și străfundul ! Tu ești izvorul, aerul, lumina. Cum mai aștepți să te iubesc ?

IOANA *(îl îmbrățișează, îi cuprinde capul, îl sărută, își bagă mîna în părul lui, cu mînie dulce și cu pasiune nebună)* : Părul meu ciuf și destrăbălat ! Vino acasă !

PANN : Du-te numai, Ioană, că te-ajung. *(Îi cuprinde obrajii.)* Tu...

(O sărută.)

IOANA : Intră încet, cînd sosești, că fetița doarme. Să nu se trezească. *(Fuge.)*

Scena 3

Pann, apoi domnișoara Catinca Stinghe și Napoleon Furnică

(Pann se plimbă.)

CATINCA *(ivindu-se din dreapta cu Napoleon Furnică)* : Cînd trec pe-aici, pe sub Poarta Cetății, e o besnă — și mi-e o frică ! Nici nu îndrăznesc să privesc înapoi, parcă m-ar prinde cineva din urmă.

FURNICĂ : Cînd ești cu mine, ar trebui să te simți mai ocrotită.

CATINCA : Un necunoscut sub felinar — așteaptă pe cineva ?

PANN *(o privește cu uimire)* : Ce întîmplare ! Ce grațioasă întîmplare, pe-o simplă neașteptată cărare ! Ca două rime într-un vers — făpturile ni se-ntîlniră. Ce ochi, ce vrajă și ce mers ! Îmi tace inima, se miră !

(Catinca și Furnică trec nedumeriți spre stînga.)

CATINCA : Parc-ar vorbi în stihuri, dar ce vrea ?

www.cimec.ro

PANN : Eşti frumoasă — ce-aş mai vrea ? Cat sub frunze — dau de-o stea !
FURNICĂ : Cam aiurit şi transportat !
CATINCA : Într-adevăr, aşa părea !
PANN : Cam transportat şi aiurit — o rază albă m-a rănit !
FURNICĂ : Am să mă-ntorc, mi-aştepţi răspunsul ?
PANN : Tu eşti alesul, tu eşti unsul !

(Catinca şi Furnică s-au depărtat, se opresc în întuneric în uşa casei cu turnuleţe.)

PANN *(pentru sine)* : După cuvîntul sfintei Vineri, are iambi în coapse frumoasa Catinca. Dar ochii ? De-aş putea numai culoarea să le-o aflu !

(Catinca s-a depărtat de Furnică, intră în casă.)

FURNICĂ *(se-ntoarce, ajunge în dreptul lui Anton Pann)* : Îţi sînt dator o replică, necunoscute domn !
PANN : Eu o doresc rimată, sau nu eşti amator ?
FURNICĂ : Cum îndrăznişi ?
PANN : Ah, nu vă supăraţi, sînt inocenţa însăşi !
FURNICĂ : După cuvînt, nu pari deloc !
PANN : Pentru nişte ochi ca noaptea, ce n-aş îndrăzni !
FURNICĂ : Te-ai înşelat, căci ochii sînt albaştri !
PANN : E tocmai ce doream a şti !
FURNICĂ : Încrucişezi — se pare — bine, spada !
PANN : O, nu, deloc. Evit balada !
FURNICĂ : Îmi eşti dator o lămurire, totuşi.
PANN : O lămurire ? Dacă ţii... Făceam, aşa, un joc de stihuri — pentru mine, pentru Nimeni, sau, dacă vrei, pentru ăşti fluturi mii din preajma felinarelor ! Le vezi — fiinţele de noapte, îmbătate de luminile tîrzii ?... Ah, mă scuzaţi. Credeaţi cumva c-aş fi dispus să le-mprumut cuiva pe ale mele ? Am martori — frunze, arbori, stele — că versurile, de mă-ncearcă uneori vreun dor, eu nu mi le comand la nici un croitor !
FURNICĂ : Aceasta-i o jignire ! *(Amenînţător.)* Cine eşti dumneata ?
PANN : Să nu ridice glasul, Domnul e rugat ! Căci bine e chiar pentru dînsul să nu prea ştie cine sînt şi cum, întîmplător aici sau poate într-adinsul. Iar dacă totuşi poftă ar simţi de vreo gîlceavă, i-aş da sfatul norocul să-şi încerce-n altă parte, la alt ceas, cu altul, doritor şi el de vreo ispravă !
FURNICĂ : Ce ? Aşa-mi vorbeşti ? *(Se repede în Anton Pann.)*

(Pann era să cadă, dar se propteşte, apoi s-apropie calm de Furnică. Furnică se dă încă o dată la el.)

PANN *(îi prinde însă braţele ceva mai jos, de mîini, şi încet, dar irezistibil, îl sileşte să dea-n genunchi)* : Vezi, aşa, nu altfel ! Să creşti ca un copac, numai întors ! Cum sfatul de adineaori nu l-ai primit, sînt gata să-ţi dau altul. Cine se iuţeşte, să bea oţet, să-i treacă ! Şi de n-ai altă treabă, fă-te martor !
FURNICĂ : Vom vedea !
PANN *(îl lasă)* : Haide, ridică-te şi pleacă de-aici !
FURNICĂ *(pleacă bombănind).*
PANN *(fluieră o melodie. S-aude apoi un pocnet de pistol. Tresare, îşi duce mîna la spate, se lasă încet pe-o bancă)* : M-a nimerit ! *(Îşi reazimă fruntea de spatele băncii.)*

Scena 4

Pann, Paznicul de noapte

PAZNICUL *(vine grăbit şi speriat)* : Herrgott, ce e ? Ce s-a-ntîmplat ? Am auzit un pocnet şi am sărit.
PANN *(ridicînd fruntea)* : M-a atins între coaste.
PAZNICUL : Cum ? Unde ? Cine ?
PANN : Nu întreba. Ajută-mi, rogu-te, să mă ridic !
PAZNICUL : Ţi-ajut, ţi-ajut. Să chem un doctor ? Uite sînge ! Curge sînge ! *(Îl sprijină.)*
PANN *(sprijinit de Paznic, face încet paşii cît ţine aleea în dreapta).*
PAZNICUL : La un doctor ?
PANN : Nu ! Acasă ! O iei pe-aici — în sus...

TABLOUL 2

O odaie la Anton Pann, sărăcăcioasă, mobilată sumar. Un ceas atîrnă de perete, mort, cu greutăţile căzute pînă jos. La început, odaia goală, în întuneric. S-aud bătăi în uşă. Nu răspunde nimeni. Paznicul şi cu Anton Pann intră, cu un felinar.

Scena 1

Paznicul, Pann

PANN *(strigă)* : Ioana, aprinde lumînarea ! Nu te speria ! Sînt eu !
PAZNICUL : Te poţi sprijini de ceva, jupîne Anton Pann ?

www.cimec.ro

PANN : Este aici, chiar lîngă uşă, o canapea. Lasă-mi braţul. Aşa. Ioana, Ioana ! Unde eşti ? De ce nu răspunzi ?

PAZNICUL *(deschide uşiţa felinarului şi, cu o hîrtie ce ia foc din flacără, aprinde luminarea din sfeşnicul de pe masă).*

PANN *(şade pe canapea)* : Deschide, rogu-te, uşa ceea şi vezi. Trebuie să fie dincolo Ioana. De ce tace ? Să fi adormit ? Fetiţa mea doarme şi ea acolo.

PAZNICUL *(deschide uşa spre dreapta, se uită din prag)* : Nu e nimeni. Pe canapea, nimeni. În pătuc, nimeni. Numai pături răvăşite.

PANN : Nimeni ? Nimeni ? Ioana ? Gabi ? Fetiţa mea ?

PAZNICUL *(s-a-ntors din uşă)* : Nimeni, Anton Pann. De unde le luăm?

PANN : Ioana mea ... Adineaori... Nu este un ceas de cînd ne-am despărţit. Mi-a spus să intru-ncet, să nu trezesc fetiţa ! Am o fetiţă, Hans, de cinci ani — Gabi...

PAZNICUL *(întoarce felinarul prin odaie şi ascultă în tăcerea nopţii)* : Nu s-aude nimic. Bătălie ceasului — în turn — departe.

PANN : Au fugit. Ioana a plecat şi a luat şi fetiţa.

PAZNICUL : Dacă a plecat, se-ntoarce iar !

PANN : Ioana ? Nu ! Nu se mai întoarce ! Toate mi se aburesc, dar asta o văd limpede. De-acum voi fi singur, Hans !

PAZNICUL : Anton Pann, eu — eu nu sînt Hans, şi nici măcar neamţ nu mă descopăr. Eu sînt ceea ce graiul meu îţi spune că sînt. Şi numai cîteodată mă schimb în paznic de noapte, cum dumneata te prefaci în privighetoare. Şi umblu, cu paşi grei, tîrîş, prin cetate — parcă aş duce în spate veacurile, şi aud buhele strănutînd, şi strig :

Hört ihr Leut' und lasst euch sagen
die Uhr hat elf geschlagen !

PANN *(cu spaimă stăpînită)* : Stai puţin ! Stai, să mă adun ! Cine eşti dumneata ? Hans, dumneata eşti... moartea. Glasul parcă l-aş mai fi auzit ! Stai, stai — uite că mă dumiresc. Eşti... undeva... şi nu te găsesc...

PAZNICUL : Nu te speria, Anton Pann, eu nu sînt moartea. Ni se-ncrucişează cărările şi strig uneori pe sub bolţile cetăţii, aşa cum totdeauna s-a strigat. Dar nu sînt ceea ce ţi se năzare. Sînt Paznicul de noapte, atîta tot — şi paznicul s-a întîlnit c-o privighetoare. Ceea ce e foarte firesc.

PANN : Da, e foarte firesc, Paznice de noapte ! Misteriosule paznic — prieten al buhelor — ai venit ? Te primesc. Spune-mi ce vrei ? Vrei să mă duci ?

PAZNICUL : Să te duc ? Dimpotrivă ! Avem alte griji, Anton Pann. Înainte de toate, trebuie să vedem ce s-a-ntîmplat ! Haide, întinde-te în pat. S-aduc un doctor ?

PANN : Ajută-mi să mă culc în casa asta de om sărac. Casă-n trei pereţi, şi cu uşa prin pod. Şi adu-mi un doctor.

(Paznicul i-ajută. Pann se-ntinde pe pat.)

PAZNICUL *(îi trage papucii şi haina)* : Cămaşa e plină de sînge.

PANN : Moartea îmi scoate papucii şi haina. Şi eu o trimit după doctor.

PAZNICUL : Îşi face şi ea slujba. Stîngace şi fără-ndurare.

PANN : Ia o năframă din scrin şi pune-mi-o pe rană. Unde-i Ioana ? A plecat în noapte. Nu, n-a plecat. S-a ascuns. Trebuie să fie la coana Safta. Nu te supăra. Du-te, Moarte, peste drum la casa din faţă, bate la fereastră, spune-i că sînt rănit. Să poftească degrabă, să-şi facă slujba la vatra ei.

PAZNICUL *(a luat o năframă din scrin, i-o pune pe rană)* : Mă duc să văd. *(Iese.)*

Scena 2

Pann singur

PANN *(după un răstimp, strigă)* : Ioană ! *(Se ridică pe coate.)* Să vină Ioana ! *(Se-ntinde iar.)* Ioană ! Nu răspunde. M-a aruncat ca pe o zdreanţă netrebnică. Aşa mi-a spus : intră încet cînd soseşti, că fetiţa doarme — să nu se trezească ! Şi cu dulce mînie mi-a zis : păr ciuf şi destrăbălat ! Ce linişte se făcu. Se luptă luminarea cu besna şi nu s-aude nimic. Nici un sunet. Cum îmi vîjîie urechile ! Umblă sîngele prin uluci — grăbit şi cît mai este. Mi se usucă ochii. Şi ard. Mi-e frig. Şi ceasul s-a oprit — i-atîrnă greul pînă-n fundul pămîntului. Singur sînt. Doborît şi pustiit. Cel puţin ceasul de-ar învia, să-mi ţie de urît. *(Intră coana Safta.)*

www.cimec.ro

Scena 3

Pann, coana Safta

COANA SAFTA : Am venit într-un suflet. Ce s-a întîmplat ?

PANN : Cine e ?

COANA SAFTA : Eu — coana Safta — cine-ar fi ?

PANN : Nu te-am chemat. Am trimis după Ioana.

COANA SAFTA : Ioana nu-i la mine. Nici Gabi. Şi-am venit eu.

PANN : Atunci unde sînt ?

COANA SAFTA : Nu ştiu. Ce-a fost ? Spune-mi, ce s-a-ntîmplat ?

PANN : M-a rănit. Ţi-oi spune altă dată. Las'.

COANA SAFTA : Cine ?

PANN : El !

COANA SAFTA : Anton Pann, nu care cumva să te porţi cu firea de a mai vorbi cu cineva despre toate astea... Iese vîlvă, şi vrajbă. Şi rămîi de ocară. Nici doctorului să nu-i destăinui un cuvînt ! Îţi închipui — de primeşte vînt — oraşul ! Cum s-a întîmplat ?

PANN : Ca într-un vis veni-ntîmplarea — aşa, dintr-o nimica toată. Aşteptam sub felinar, pe alee, lîngă Poartă. Să primesc vedere despre ei, atîta voiam. Cînd apărură — cum să ţi-o spun ? S-a făcut cumva că m-am simţit ca-n alt tărîm. Mi s-a părut că mă găsesc pe undeva în răsărit. La Ispahan, sau poate la Bagdad, la Teheran ! Da, mai degrabă-n Ispahan, acolo am zăbovit cîndva un an întreg. Vezi, dumneata, acolo — precum îmi amintesc — e datina, de întîlneşti prin tîrg, pe uliţi, vreo femeie, frumoasă mai ales, se cere să nu treci mut pe lîngă ea, să-i spui ceva, un vers măgulitor sau vreun cuvînt care s-o-nc înte. Aşa e datina. Bărbatul ce-o-nsoţeşte, chiar soţul ei de-ar fi, chemat e — tot prin datină — să mulţumească, trecătorului ce spune versul, cu un salut sau cel puţin cu un cuvînt de cuviinţă. Aşa-i acolo, coană Safta, în răsărit, la Ispahan. La fel, şi eu am dat în stihuri grai simţirii, văzîndu-i pe cei doi.

COANA SAFTA : Îmi închipui ce-a urmat — din cele ce mi-ai spus. Vezi, Anton Pann, ce paţi, cînd nepoftit te pui să muţi, cu toate ale lui, răsăritul în apus !

PANN : Vezi, Anton Pann, ce paţi, cînd, comandat, iubirea altora în versuri o rosteşti nemăsurat ? *(Pauză.)* Ioana unde-i ? N-a lăsat vreo scrisoare ? Caută puţin !

COANA SAFTA *(se uită împrejur)* : Pe masă — sfeşnicul, şi-atît. Nici pe măsuţa din ungher nu e nimic. Vreo scrisoare ? *(Deschide un sertar.)* Nici în lăcriţă !

PANN : Nicăieri nimic. Cine ştie din starea asta de mai scap ! Voi fi legat de pat, culcat în friguri. Cum le voi mai da de urmă ?

COANA SAFTA : Nu-ţi fă griji. Nu mi se pare a fi decît o glumă totul.

PANN : Cumplit cît de puţin o cunoşti pe Ioana !

COANA SAFTA : De asta-ţi este ? Las' pe mine !

PANN : Sînt bîntuit de griji. Făgăduieşte-mi, coană Safta ! Nu-i aşa ? N-ai să mă laşi !

COANA SAFTA : Îţi promit, dar şi tu va trebui să-mi dai mai multă ascultare. Haide, urmează-mă, să ne gîndim împreună la lucruri mai senine ! Spuneai că pe alee ai dat grai unor simţiri. Se pare-atunci că versurile sînt gata. Ai mîntuit cîntecul ?

PANN : Care versuri ? Ce cîntec ?

COANA SAFTA : Care versuri mai întrebi ?

PANN : A, uitasem ! Versurile ? Nu, coană Safta ! Erau aşa, cam scuturate la-ntîmplare. Celelalte dorm încă undeva, în cine ştie ce străfunduri !

COANA SAFTA : Şi eu nădăjduiam să le găsesc făcute, ferecate. Anton Pann, cîntecul — scoate-mi-l de unde doarme. Vreau să-l am, chiar acu !

PANN : Coană Safta, cînd şi cum ? — în starea-n care mă găsesc ?

COANA SAFTA : Ţine-ţi firea. N-ai nimic. Glumeşte ! Te-a zgîriat puţin şi tu te-ai speriat ! Te-a rănit ? Cu ce ?

PANN : Cu pistolul, coană Safta, sau crezi c-a fost politicos ?

COANA SAFTA : Ei, du-te, Anton Pann, fii serios. Noi nu sîntem de pe cînd povestile, ci mai de dincoace cu vreo două-trei zile.

PANN : Vei crede băgîndu-ţi degetele-n rană ? Poftim !

COANA SAFTA : Nu, nu ! Nu pot să văd sînge. Nici măcar de pasăre ! Ştii ce ? Fă stihurile, ca să uităm de răni !

PANN : Chiar acu ? Ce te-a găsit ? În pragul celor din urmă vămi ? Cu glontele-ntre coaste ? Să mă transpun ? Acu ?

COANA SAFTA : Acu ! Uite — vreau !

www.cimec.ro

PANN : N-ai îndurare. Îmi vîjîie urechile. Nu pot. Începe să mă doară.

COANA SAFTA (*îi pipăie fruntea*) : Ai friguri. Îţi trece pînă dimineaţă. (*S-aşază la masă, ia o hîrtie şi creion.*) Anton Pann, începe cîntecul, şi-ai să vezi că-ţi vine inima la loc.

PANN (*cu voce stinsă*) : Dă-mi, dă-mi hîrtia — scriu eu.

COANA SAFTA (*îi dă cele cerute şi apropie, ţinînd-o în mînă, luminarea*).

PANN (*scrie*) : „Cîntecul mut..."

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

COANA SAFTA : Spune-mi şi mie ce scrii, s-aud şi eu !

PANN : Cîntecul e foarte încet, e mut — nici eu nu-l prea aud. Îl vei citi cînd pleci. Parcă mi-ai ţine luminarea, coană Safta. Tremură ceara în mîinile reci. (*Scrie.*)

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

(*Îi dă hîrtia.*) Acum, lasă-mă, coană Safta, să dorm. Şi să nu mă mai trezesc. (*Adoarme.*)

COANA SAFTA (*s-apropie de el, îi ţine luminarea în faţă şi-l observă cu atenţie, speriată, apoi mai liniştită*) : Mai răsuflă ! A adormit băiatul maichii. N-a murit. Trăieşte ! Doarme !

(*Suflă-n luminare, iese.*)

TABLOUL 3

In aceeaşi odaie la Anton Pann, în lumină de zi, o lună mai tîrziu.

Scena 1

Pann, apoi coana Safta

(*Pann, singur, într-un fotoliu, slăbit, ţine un carton în poală, din cînd în cînd scrie.*)

COANA SAFTA (*intrînd din stînga*) : Bătrînii nu se mai miră de nimic, numai mie mi se dă această bucurie ! Cineva s-a sculat ! Fără sprijin ? Singur — singurel ?

PANN : Tîrîş-tîrîş — mai cu opinteli, mai cu îndemnuri — cum se putu şi-mi veni la îndemînă !

COANA SAFTA : Întîia oară, de patru săptămîni !

PANN (*tuşeşte*) : Pe dinafară mă vindec, dar pe dinăuntru...

COANA SAFTA : Rana să se vindece, că tusea se va îmblînzi şi ea. Şi atunci să te închini şi să mulţumeşti.

PANN : Între aceşti pereţi mai pocnesc cîteodată podelele — şi se mai aud paşi... paşii lor... Dar n-am de ce să mă prind în ocolul meu... Cu gîndul mă port tot spre alt tărîm... Pentru cele din preajmă, am un ochi care vede totul şi mîini care pipăie ; pentru tărîmul spre care mă port, am o rană deschisă în loc de ochi... Coană Safta, mi-e aproape teamă să mai întreb. Nici astăzi, nici o veste ?

COANA SAFTA : Ce vînt s-o aducă, Anton Pann ? Tot iscodim şi cercetăm, de săptămîni, în fel şi chip. Sînt încredinţată acu că Ioana nu se ţine nici prin Schei, nici prin cetate... Am fi primit noi vreun semn...

PANN : Să fi trecut munţii ? Să se fi pierdut într-atît ? Să se fi dus la Tîrgovişte ? Dar acolo nu mai are pe nimeni !

COANA SAFTA : Multe pricep eu, Anton Pann, nu mă dumiresc însă cum poate o femeie să fie chiar aşa ! Cine ar fi crezut că poartă-n ea asemenea cruzimi ?

PANN : Vrea să mă pedepsească, asta e ! Dacă ne-am fi despărţit măcar aşa, ca să înţeleg şi eu că acu ne despărţim ! Dar nu ! Parcă şi-a ales-o într-adins, ca să nu înţeleg. Şi plecînd a mai zis : intră încet cînd soseşti, că fetiţa doarme, să nu se trezească ! A sărit la mine şi m-a sărutat, şi eu i-am cuprins obrajii şi-am adunat-o toată în suflet...

COANA SAFTA : Vrea să te răpună ! Vrea să te vadă tîrîndu-te pînă dincolo de munţi ! Îţi ştie slăbiciunile !

PANN : Cine să se tîrască ? Pînă unde şi cum ? Mai sînt eu — aici ? N-am plecat ? Toate mi s-au dus — obrajii şi puterea ! Ce-a mai rămas din mine aici ? Nimic ! Un glas, un pumn de pămînt şi oarecare friguri seara şi dimineaţa. Glasul şi răcoarea ca de ţărînă din mine, grămăjoara asta de friguri şi tuse, toate astea împreună sînt eu, puţinul ce-a mai rămas din Anton Pann !

COANA SAFTA : Îţi ard ochii, Anton Pann ! Să nu ne mai gîndim !

PANN : Să-nu-ne-mai gîndim !

COANA SAFTA : Nu mai pot să văd ceasul de perete — mort, cu greutăţile căzute şi cu rotiţele şi arătătoarele ca nişte moaşte într-o raclă... De unde să-ţi vină îndemn de viaţă, dacă stă ? E stricat ?

www.cimec.ro

PANN : Nu-i stricat. Dar cine să-l întoarcă ?

COANA SAFTA (*se duce la ceas şi ridică greutăţile*) : Aşa !

PANN : Îmi place să-l aud.

COANA SAFTA (*ca să abată conversaţia*) : Ştii că Napoleon şi cu Catinca s-au luat ? Chiar ieri am fost la nuntă.

PANN : Am să fac nuntă şi eu, coană Safta !

COANA SAFTA : Nu, Anton Pann, nu te gîndi la asemenea tristeţi ! Tu nu vezi că-ţi merge mai bine ? Scoate-ţi din cap gîndurile negre ! Tu ai să trăieşti !

PANN : Neapărat că am să trăiesc. Sau ţi se părea că nu ? Am să trăiesc — şi am să fac a doua oară nuntă cu Ioana mea, cînd s-o-ntoarce ! Acu vreau să lucrez ! Vreau să-mi fac un nume. Şi vei vedea atunci... Ioana are să vie !

COANA SAFTA : Casc ochii şi rămîn cu ei deschişi a mirare ! Vrei să-ţi faci un nume ? Cum adică ?

PANN : Am să adun toate stihurile ce le-am scris. Fac cărţi din ele.

COANA SAFTA : Mă bucur că începi iarăşi să glumeşti. Ce stihuri vrei să aduni ?

PANN : Dar nu glumesc deloc ! Ce stihuri ? Toate cîte prin mîna dumitale, timp de şase ani, au trecut în mîinile frumoaselor din Schei !

COANA SAFTA : Numai cît, asta nu se va prea putea. Ar însemna să ridici vălul de pe atîtea taine, ceea ce nu se cuvine !

PANN : Nu se va putea ? Nu se cuvine ? De vorbe ca acestea eu nu mă împiedic nici cît de nişte cărăbuşi pe caldarîm, oricît de firav aş fi ! Cărţile sînt gata. Le caut doar nişte titluri potrivite !

COANA SAFTA (*îl pipăie pe frunte*) : Planurile multe — sărăcia omului şi semn de friguri negre şi seci ! Nu stau împotrivă, pune la teasc cîntecele celelalte, scoate cîntecele pentru Ioana, pentru Ioana ta, care-a ridicat punţile ! Sau cîntecele de haiducie pentru Groza, dacă vrei. Sau chiar „Povestea vorbei", dar nu stihurile care au trecut de la mine în inimile cetăţii !

PANN : Toate le scot — dintr-o dată, în aceeaşi zi !

COANA SAFTA : Focul vieţii mele ! Cum crezi tu că o să ieşi la lumină cu stihurile pentru care ai luat plată ? Au să se aprindă cărţile în mîinile tale, dacă vei arde tot aşa — neîntrerupt şi neogoiat !

PANN : Am luat plată ?

COANA SAFTA : Neapărat că ai luat ! Nu vei tăgădui !

PANN : Bine, să zicem că am luat !

COANA SAFTA : De ce să zicem, cînd este aşa ?

PANN : Cîntecele sînt ale mele, ceea ce e învederat ca lumina zilei. Curtezanii, pe-ale căror mîini au încăput şi care s-au dus precum au venit, şi-au făcut folos din ele după bunul lor plac. Ei şi-au cules dobînda, din care eu nu m-am împărtăşit în nici un fel. Înseamnă oare toate astea că mi se poate lua şi dreptul de autor ?! Ar fi o despoiere de necrezut. N-o să mă îndupleci că o asemenea rînduială scrîntită ar fi cu putinţă !

COANA SAFTA : De vreme ce se sprijină pe învoială, nu e scrîntită. Dumneata ai făcut copii şi alţii ţi i-au înfiat !

PANN : Despre aşa ceva niciodată n-a fost vorba. Zădărnicia ce-o vorbeşti s-a şi destrămat, căci un tată chiar atît de denaturat nu sînt. Eu mi-am pus copiii la dispoziţie, pentru un anotimp sau două, să se joace o piesă de teatru cu ei. De-aici pînă la înstrăinare şi adoptare din partea altora — mai va !

COANA SAFTA : Dar nu-ţi dai seama ? S-ar stîrni un scandal, că nu-l mai stingi cu şapte ploi de vară, cînd amatoarele de versuri vor descoperi că soţii lor le-au amăgit !

PANN : N-are să fie. Se ştie, de altfel, că muzele sînt lipsite de memorie. Ele descind pe pămînt de îndată ce se văd mame şi primesc nitel miros de scutece. Cît priveşte dezamăgirea de care ai pomenit, le urez ca asta să le fie singura şi cea mai mare în viaţă !

(*Bătăi la uşă, intră tipograful Ciurcu.*)

Scena 2

Pann, coana Safta, Ciurcu

CIURCU : Bună ziua, domnule Anton Pann !

PANN : Tocmai la dumneata mă gîndeam, domnule Ciurcu !

CIURCU : Am primit scrisoarea dumitale, şi iacă am venit să ne înţe-

www.cimec.ro

legem. În mare, primesc. Rămîne să statornicim și amănuntele!

PANN: Așa cum îți scriam? Ești gata de a-mi tipări cărțile? În răstimp de un an?

CIURCU: Neapărat! Sînt totuși unele riscuri, domnule Anton Pann, nu trebuie să ni le ascundem. De aceea vom împărți cheltuielile de tipar și de hîrtie.

PANN: Și cîștigul?

CIURCU: La fel, desigur! Din cheltuieli plătești jumătate numaidecît, după ieșirea în vileag.

PANN: Și cînd îmi curge cîștigul?

CIURCU: Pe măsură ce se vînd cărțile!

COANA SAFTA: Roțile învoielii sînt bine unse cu dohot, dar afacerea miroase prost — tot a dohot! Mai întîi, ce-ți surîde dumitale, domnule Ciurcu? Anton Pann acopere jumătate din cheltuieli — de unde și din care pungă? Și al doilea, aceeași întrebare: ce-ți surîde, domnule Ciurcu, căci cărțile nu se vor vinde! Cine cumpără zicale și cine — stihuri?! Mai curînd mă văd pe mine vînzînd covrigi decît pe Anton Pann vînzînd zicale!

PANN: Așa ar fi, coană Safta, dacă toată lumea ar spune covrigi și ar mînca zicale ca dumneata! Și pe urmă, de unde știi dumneata că n-aș avea puteri să plătesc jumătatea cheltuielilor?!

COANA SAFTA: N-are, domnule Ciurcu, cum n-am eu frumusețe în obraji. Mă jur!

CIURCU: Nu e nevoie, coană Safta!

PANN: Vezi, domnule Ciurcu? Asta-i coana Safta! Nu vrea nicidecum să-mi fac și eu un nume! (*Tușește.*) Parcă mi-aș scrie numele — cu foc — pe pielea ei!

CIURCU: Las', Anton Pann, nu-ți mai sfărma pieptul! Uite mîna — cărțile dumitale se vor tipări!

COANA SAFTA: Vă sfătuiți, vă dați mîna, vă învoiți — dar cam uitați unele lucruri. Anton Pann s-o fi ales el sub zare, cum se știe, trecut și prin ciur și prin dîrmon, totuși el asta rămîne: cîntăreț de strană! S-a mai pomenit vreodată cîntăreț de strană care să scrie cîntece de amor și de haiducie?

PANN: Dar unde scrie, coană Safta, că un cîntăreț de strană trebuie să fie stîlp de biserică?

COANA SAFTA: Unde scrie? Întreabă-l pe protopopul Niculae! Mergeți împreună de-l întrebați. O să vedeți că lucrurile n-au să meargă tocmai așa de neted, cum v-ar plăcea. Mai am pe urmă și eu un cuvînt de spus, cel puțin miercurea și vinerea! (*Iese trîntind ușa.*)

Scena 3

Pann, Ciurcu

PANN: Parcă i-am fript șerpi pe inimă!

CIURCU: De-aici are s-o țină ață pînă la protopopul!

PANN: Ușor n-are să fie, că o cunosc eu. Și mi-l știu eu și pe protopopul! Din pricina acelui Niculae mi s-a făcut mie urît și de sfîntul Niculae — hramul bisericii! La așa păcat am căzut! Ei, să vedem ce iese!

CIURCU: Să încheiem contractul, Anton Pann!

(*S-așază la masă, ia o hîrtie și pana de gîscă de alături.*)

PANN: Poftim, scrie!

CIURCU (*începe a scrie*): Subsemnații, Anton Pann, poet, și Petroniu Ciurcu, proprietar de tiparniță și meșter tipograf... am hotărît și ne-am învoit... astăzi în ziua de Ispas în anul 1830, de la facerea lumii 7338...

PANN (*dă din cap, cufundat în gîndurile sale*): ...de la facerea lumii an 7338...

CORTINA

www.cimec.ro

ACTUL III

TABLOUL 1

Un pridvor cu stîlpi de cărămidă în colțuri, cu stîlpi de lemn vechi printre. În stînga și în fund, grădina încă neînfrunzită, dar bătută cald de soare. În dreapta, perete și ușă spre o odaie. Din stînga urcă niște trepte în pridvor. Pe stîlpi, viță de vie cu muguri mari, nedesfăcuți. Anton Pann, slăbit de boală, în halat, într-un scaun larg, în fața unei mese flancate de două lavițe.

Scena 1

Pann, apoi poștașul Panțu

(Pann citește.)

PANȚU *(urcînd din stînga)* : Între bună dimineața și bună ziua mă nimeresc totdeauna chiar pe la dumneata. Acu, dumneata primești răvașele cele multe, coana Safta mai rar !

PANN : Poate că într-o zi s-a rătăci o veste bună și prin curtea mea !

PANȚU *(îi dă un teanc de scrisori și-și pune pe masă servieta, s-așază la masă, amical)* : Încuviințezi să mă odihnesc și eu puțin ? De vrei să blestemi pe cineva, să-i urezi s-ajungă poștaș în Schei !

PANN *(caută printre scrisori)* : Caut printre scrisori. Nu-i nimic nici astăzi. În fiecare zi, aceeași așteptare. În fiecare zi, aceeași dezamăgire ! Se împlinește aproape un an de atunci. Un an de cînd Ioana a plecat — și pînă acu nici un semn !

PANȚU : Ai nevoie de ceva, domnule Anton Pann ?

PANN : Eu ? Am, Panțule, am ! Am nevoie de-o răsuflare mai lungă, dar cine mi-o dă ? Chiar și suspinele mele au devenit scurte, scurte de tot. Dumneata singur te abați în fiecare zi și întrebi de am nevoie de ceva. Uite, am : am nevoie de-un suspin lung. Lung — pînă la capătul pămîntului !

PANȚU : Nu te bucuri că ți-au apărut cărțile ? Patru, în răstimp așa de scurt ! Minunată carte „Povestea vorbei"...

PANN : Am botezat-o așa după numele cîrciumii... Oare ce mai face Nușca ? Tot frumoasă ?

PANȚU : Trec ades pe-acolo. Întreabă Nușca totdeauna cu grijă de dumneata. Ieri zicea : de cînd Anton Pann a căzut la pat, mi s-a-mbolnăvit și cîrciuma. Cînd i-am arătat cartea, s-a luminat și s-a tulburat. Apoi s-a adunat, spunînd că întîia oară în viață îi pare rău că nu știe să citească !

PANN : Ei — aș ! Nușca ? Nu știe să citească ? Stai să mă adun și eu ! Asta n-aș fi bănuit-o. Dar o prinde bine, ca o rochie de mireasă...

PANȚU : Cam așa o mîngîiai și eu. — Nu e nici o pagubă, Nușca ! Știința de carte strică frumuseții. Slovele primite prin ochi se schimbă-n zbîrcituri pe față ! — Nu-i așa ? — mi-a răspuns ea, mulțumită că s-a ținut departe de atare păcate.

PANN : Analfabete sau nu, florile tot flori rămîn. Minunat lucru e viața !

PANȚU : Ca „Povestea vorbei".

PANN : Ca Nușca, Panțule ! Eu îi făceam cîntece și ea nu știa decît să le asculte !

PANȚU : În schimb, cîntecele dumitale pot să le citească acum toate celelalte frumoase ! Mare zarvă și vrajbă se stîrni în tot Brașovul, cînd soții se văzură dintr-o dată descoperiți și rușinați ! Mi-a dat plăcere acest freamăt !

PANN : E ca „Povestea vorbei" !

PANȚU : E ca viața, Anton Pann ! *(Se ridică.)* Ei, se face tîrziu, va trebui să-mi mai văd de treburi ! Ai nevoie de ceva, domnule Anton Pann ?

PANN : Mai stai puțin ! Ce te grăbești așa ? Stai puțin să vezi și să te miri ! Uite — scrisorile astea... Îmi scriu frumoasele din Schei... și-au descoperit cîntărețul, de unde pînă acu mă știau numai cîntăreț de strană ! *(Se uită prin scrisori, calm.)* Cîteva rînduri de la doamna... Catinca Napoleon Furnică. I s-a făcut lumină, a aflat și ea cine este autorul versurilor pe care i le-a-nchinat logodnicul, astăzi soțul ei ! Da, așa vin toate. Și acu caută un prilej să ceară scuze pentru purtarea soțului ei. Da, chiar așa scrie prea frumoasa Catinca ! Mă-nduioșează ! Dar ce folos, scumpul meu prieten, de toate astea ?! *(Privește peste grădină.)* Încă o primăvară se vestește și eu nu mă pot bucura. Mișună gîngăniile prin vreascuri și sună albinele-n prisacă. Dar gîndul merge mai vîrtos spre larvele ursuze de pe sub pietre și din pămînt. Altădată, îmi aruncam și eu inima în acest foc și joc al primăverilor ! Nepovestită rămîne sfîșierea de cînd Ioana a plecat ! Dacă aș ști cel puțin ce s-a-ntîmplat atunci, în noaptea aceea ! Dacă mi-ar fi lăsat un rînd ! Dar nu, nimic ! Dacă mi-ar fi dat vreun semn, pe urmă cel puțin, după o săptămînă, după o lună, după șase luni, după un an ! Dar nu. Ea a

www.cimec.ro

tăcut și se-ntărîtă mai departe să tacă. În fiece noapte îmi visez fetița — împlinește Gabi șase ani acu ! O văd arătîndu-se cu ochii mari și cu sprîncenele scrise ! Vine totdeauna spre mine — tăticule, eu m-am întors ! — Și de-acolo din prag — pînă la mine — crește ! Se face tot mai mare, și cînd e lîngă mine, nu mai e Gabi, ci Ioana ! Și lîngă Ioana apoi, cînd aplec ochii, s-arată iarăși mică — fetița. Parcă m-aș uita tot încă la Ioana, numai că întorc ocheanul. Și-n lupta amintirilor, mă dovedește fiecare ! *(Pauză.)*

(Panțu dă din cap, tace. S-aude un pas greu, urcînd treptele în stînga. Urcă Protopopul Niculae.)

Scena 2

Pann, Panțu, Protopopul Niculae

PROTOPOPUL NICULAE : Bună ziua, domnule Pann ! Mi s-a spus că se urcă anevoios treptele astea la dumneata !

PANN *(încearcă să se ridice)* : Anevoios e drumul cu suișuri, dar răuvoitorii pun vina pe treptele mele, Părinte Niculae !

PROTOPOPUL NICULAE : Las', numai las' ! Nu te osteni !

(Pann tușește, Panțu își ia servieta de pe masă, se retrage mai spre colț.)

PANN : Poftim, Părinte, luați loc. Vă rog să-l iertați pe domnul Panțu. El singur, poștașul nostru, mai trece pe-aici ca să-mi fie într-ajutor !

PROTOPOPUL NICULAE *(a luat loc)* : Rămîi, domnule Panțu, rămîi... Țin chiar să fie cineva de față la cele ce avem de schimbat.

PANN : Trebuie să fie lucruri din cale afară, Părinte, de vreme ce aveți nevoie de martori !

PROTOPOPUL NICULAE : Uite, Anton Pann, pe drumurile anevoioase, despre care am scos împreună o vorbă adineaori, s-au întîmplat lucruri ce ne-au fost de mare mirare !

PANN : Fiece drum își cere întîmplările și se laudă cu ele ! Bănuiesc că acelea la care vă gîndiți ar putea să aibă vreo legătură cu mine. Firește, întîmplările din țara asta au totdeauna cîte-un cîștig și în soarta mea.

PROTOPOPUL NICULAE : Ar fi s-o spunem, căci într-adevăr întîmplările din țara asta au totdeauna și cîte o legătură cu dumneata, cînd nu sînt în legătură cu haiducul Groza ! V-ați luat la întrecere !

PANN : Și tocmai pe mine mă paște nenorocul de a nu mă fi întîlnit niciodată cu Groza !

PROTOPOPUL NICULAE : Nu s-au sfîrșit zilele, și poate că ți se va da prilejul !

PANN : Totuși, nu prea bănuiesc înfruntarea ce mă pîndește !

PROTOPOPUL NICULAE : Să-ți ajut eu ? N-o fac bucuros, dar n-am încotro. Biserica Sfîntul Niculae, la care te-ai tocmit cîntăreț, nu te-a mai văzut de-o vreme. Mi se pare că se-mplinește anul.

PANN : Boala asta — care se-ntinde ca o cronică — Părinte Niculae.

PROTOPOPUL NICULAE : Ne-am silit să înțelegem și-am fost cu foarte creștinească îngăduință. Epitropia a ținut seamă de această boală, cu toate că n-ar fi fost prin nimic îndatorată ! Se spune că nenorocirea, care te seacă, ți-ar veni de la o întîmplare ce nu trebuia să întîlnească tocmai pe un cîntăreț de strană !

PANN : N-am nici o vină, așa mi s-a abătut !

PROTOPOPUL NICULAE : Nu ne prea-nțelegem la cuvinte.

PANN : Așa cum m-a întîlnit pe mine, întîmplarea ar fi putut să dea față cu oricine, chiar și cu dumneavoastră, Părinte Niculae.

PROTOPOPUL NICULAE : Ba te rog, obrazul meu să nu-l prea aduci în dispută. Eu nu-mi rod coatele prin cîrciumi, nici nu întrețin cu snoave pe toți cască-gură prin iarmaroace. Și nu scriu stihuri de amor și nici cîntece de haiducie !

PANN : Asta ne mai trebuia, Părinte Niculae, să scrieți și dumneavoastră stihuri pentru haiducul Groza ! Ar fi rămas de poveste biserica din Schei. E un mare noroc că de la dumneavoastră nu așteaptă nimenea stihuri !

PROTOPOPUL NICULAE : Dar de la dumneata așteaptă ?

PANN : Se face poate c-am fost născut pentru așa ceva !

PROTOPOPUL NICULAE : Vrei să zici că ești din spiță...

PANN : Se ține meteahna de mine ca umbra.

PROTOPOPUL NICULAE : Cînd omul are asemenea metehne din naștere, mai cată să și le ascundă !

PANN : Cînd umbli prin soare, se ivește și umbra. Și-atunci n-ai ce-i face !

PROTOPOPUL NICULAE : Anton Pann, uite-mi-te mai vîrtos în ochi !

www.cimec.ro

Spune-mi, cu mîna pe inimă, nu te-ncearcă niciodată — ruşinarea?

PANN: Dacă voiţi, vă fac şi această plăcere, Părinte Niculae, pun mîna pe inimă şi mărturisesc că încă n-am mîncat din pomul acela...

PROTOPOPUL NICULAE: Din care pom mă amăgeşti că n-ai mîncat?

PANN: Din pomul acela care te face să te ruşinezi de goliciunea în care te-ai născut!

PROTOPOPUL NICULAE: O aduci pe după deget cam tare de departe, foarte, Anton Pann! Din pomul acela a mîncat unul pentru toţi, şi de-atunci ruşinea se ţine de noi!

PANN (*calm*): De mine, nu. Eu nu prea ştiu ce-i ruşinarea! Asupra mea, păcatul strămoşesc n-a trecut. Păcatul strămoşesc ocoleşte pe poeţi. Noi poeţii sîntem scutiţi! Pe noi poeţii nu ne fericeşte soarta cu moştenirile, nu ştiu de ce m-ar ferici tocmai cu această moştenire la care nimenea nu ţine!

PROTOPOPUL NICULAE: E treaba dumitale să crezi cum crezi. Eu n-am venit aici să-ţi ţin un logos. M-am înfiinţat doar ca să prind ştire de cum te mai mişti şi să te întreb cam ce gînduri ai după ce prin felul dumitale ai adus biserica în neplăcere?

PANN: Cînd mă voi îndrepta, am să-mi fac iarăşi slujba din cuvînt în cuvînt, cum mi se cere! (*Tuşeşte.*)

PROTOPOPUL NICULAE: Cînd te-ai îndrepta! Ei, Anton Pann, pe mine mă-ncearcă părerea că atunci ai să cînţi prin stranele codrilor! Dumneata de o parte, haiducul Groza de alta! Şi-o să schimbaţi glasurile, fără de-a mai ţine seama de rînduială, după pofta inimilor şi drese cu rădăcini de leac!

PANN: Încep să pricep! Îmi îngăduiţi o întrebare, Părinte Niculae?

PROTOPOPUL NICULAE: Poftim!

PANN: Nu care cumva coana Safta a trecut pe la dumneavoastră?

PROTOPOPUL NICULAE: Coana Safta s-abate-n fiece zi pe la noi. Dar ce are a face coana Safta cu treburile despre care vorbim?

PANN: Voiam numai să ştiu. Va să zică aşa s-a închegat înţelesul venirii dumneavoastră aici. De-acu, cîntăreţ prin stranele codrilor! Ce păcat că haiducul Groza nu-i de faţă, să vă audă, Părinte Niculae! Lesne e pentru dumneavoastră să luaţi cu epitropia asemenea hotărîri. Eu sînt venit de aiurea, eu n-am nici un fel de oase prin cimitirele Braşovului, prin urmare, nici sprijin nu pot avea, nici îngăduinţă!

PANŢU (*ar vrea să spună ceva, dar se reţine*).

PANN: Cîntăreţ prin stranele codrilor... Dacă asta-i hotărîrea epitropiei, nu-mi rămîne decît să mă supun. Cu toate că nu mă prea aşteptam!

PANŢU (*intervine*): Mă iertaţi, Părinte Niculae, eu sînt un Panţu oarecare, poştaş hărţuit de drumuri, care m-am învăţat să cat la chipul dumneavoastră ca la chipul bisericii... După cele ce mi s-a dat s-aud, am rămas cam răsturnat şi răvăşit! E într-adevăr de mirat, cum dumneavoastră aţi putut, cu înfăţişarea ce vă luminează, să luaţi sarcina de a aduce la cunoştinţă o atare hotărîre...

PANN: Nu-i nimic, Panţule! Cel puţin mă despart fără păreri de rău de lumea aceasta cu grădini atîtea şi cu lumini, cu besnă şi cu prăpăstii! E multă frumuseţe aici şi mult cutremur! Toate împrejurările se leagă împotriva mea, aşa ca să nu-mi pară rău că mă despart. Mi se face uşoară plecarea — parcă m-ar lua cineva de subţiori şi-aş prinde aripi.

PROTOPOPUL NICULAE (*devine dintr-o dată ţeapăn*): Atîta aveam de spus. Bună ziua! (*Iese spre stînga.*)

Scena 3

Pann, poştaşul Panţu

PANŢU: De necrezut, cum adică?

PANN: Cum adică? Aşa cum vezi! Miroase protopopul a pămînt, ca strămoşul Adam. Toată viaţa lui, Adam a mirosit a pămînt. S-a-ndurat, ce-i drept, Dumnezeu de a suflat peste el şi l-a stropit cu apă de flori, a fost însă degeaba! De necrezut, dar este aşa!

PANŢU (*s-a apropiat, îi pune mîna pe umăr*): Eu nu te las!

PANN (*îl priveşte mulţumitor*): Făcu ce făcu, şi lovitura căzu! Surdă şi grea! De-acu vor veni pe rînd şi toate celelalte. Ştii, Panţule, cine umblă prin ţară cu alai mai mare decît împăratul?

PANŢU: Dacă mi-i spune...

PANN: Nenorocul, Panţule. El ţine la obrazul lui — şi nu umblă niciodată singur! (*S-aud în dreapta nişte paşi grei.*) Auzi? Vine!

PANŢU: Cine?

PANN: Alaiul împăratului... Bum-bum-bum!

www.cimec.ro

(Bătăi în ușa din dreapta, vine de-acolo tipograful Ciurcu.)

Scena 4

Pann, Panțu, Ciurcu

CIURCU : Am intrat prin față. De aflam că stai în pridvor, veneam prin grădină. Ei, Anton Pann, mai bine, mai bine ?

PANN : Cum ai zis ? Mai bine ?

CIURCU : Ei, las', nu te speria ! Nu-mi vreau rău — mie, dar nici dumitale ! Trei din cărți au apărut în ianuarie și-a patra la începutul acestei luni. Mi se pare că am avut și oarecare învoială. Cum te-ai mai socotit cu jumătatea cheltuielilor de tipar ?

PANN : Să-mi mai dai o păsuire, domnule Ciurcu. Mi-a fost cu neputință să mă mișc. Cum era să fac rost de bani ?

CIURCU : Sînt prins și eu cu ușa din toate părțile, te rog să mă crezi. Pe urma cărților de poezie, eu n-am niciodată nici un cîștig. Le tipăresc ca un om ușuratic ce sînt, pentru frumusețea faptei și de dragul poeților. Nu mă aștept la cîștig, dar nu înțeleg să culeg chiar pagubă !

PANN : Dacă nu mă înșel, cam așa vorbesc toți proprietarii de tiparnițe. Ei nu profită niciodată nimic. Ușuratici și nechibzuiți, ei au numai pagubă. Totuși, din asemenea pierderi, ei izbutesc a-și clădi case în mijlocul cetății, sporind de la o zi la alta. Și ridică fruntea în văzul tuturor ! Totul numai din pierderi...

CIURCU : Ei, nu spun că nu cîștig. Dar cîștig cu „Visul Maicii Domnului"...

PANN : Asta o spui deoarece cu Maica Domnului nu ai contract... Dacă „Visul Maicii Domnului" ar avea și un autor, i-ai spune că nu cîștigi nimic cu cartea și că averea toată îți vine numai din tipărirea anunțurilor de înmormîntare !

CIURCU : Prea rătăcim pe departe, Anton Pann. Să ne întoarcem la ale noastre. Vrei să plătești sau nu vrei ?

PANN : Eu aș vrea, dar nu pot !

CIURCU : Atunci sînt nevoit să pun sechestru pe cărți. Eu sînt om de afaceri, din asta trăiesc, și ca un chibzuit ce sînt, îți dau sfatul să nu lași lucrurile prea slobode, c-ar putea să ajungă pînă unde nu trebuie. Și mie nu-mi place să mă tîrăsc prin judecăți.

PANN : Dă-mi mai bine o păsuire în loc de sfat !

CIURCU : Cînd am căzut la învoială, eram încredințat că haiducul Groza te-are-n grija lui. Astăzi, văd că închipuirea mi-a dat pinteni, și am sărit prea repede !

PANN : Haiducul Groza ? Crezi dumneata că haiducul are știre despre baladele și cîntecele ce i le-am făcut ?

CIURCU : Cum n-ar avea, cînd le știu pe dinafară toți copiii și toate fetele ! Ehei ! dacă aș fi eu haiducul Groza !

PANN : Dacă *dumneata* ai fi haiducul, mi-ai spune că cîștigi cu visurile mele mai mult decît cu „Visul Maicii Domnului" și nu m-ai scoate dator unde nu sînt. Păcat că nu ești haiducul. Vezi, cînd am iscălit contractul, eu socoteam anii de la facerea lumii, dar dumneata îi numărai de la... afacerea lumii. Asta-i deosebirea între un poet și un editor.

CIURCU : Vom rămîne totuși prieteni, Anton Pann. Ne-om judeca, dar fără supărare. S-auzim de bine !

(Iese prin grădină.)

Scena 5

Pann, poștașul Panțu

PANN : Mi se strînge inima, gîndindu-mă — oare acu cine mai vine ? N-apuc bine să răsuflu, și altă năpastă ! Atîta îmi rămăsese nedijmuit — cărțile și ce mai ghicești prin preajmă. Ai să vezi că omul va pune sechestru și pe pătucul în care dormea Gabi. Ce prigoană și ce osîndă din toate părțile ! Urgia e mai mare decît păcatele ce trebuie să le ispășesc !

PANȚU : Am urmărit totul și n-am scos un cuvînt. Dar în sufletul meu, eu n-am tăcut. Anton Pann, vrei să vezi în mine un prieten ?

PANN : Ar fi poate mai potrivit să-ți pun *eu* întrebarea : Panțule, mai vrei să vezi în mine un prieten ?

PANȚU : Anton Pann, a sosit ceasul să mărturisesc despre mine. N-am vorbit încă nimănui despre cele ce-i afla, că-i primejdie !

PANN *(face ochii mari)* : Pentru numele lui Dumnezeu, ce s-a-ntîmplat ? Vorbește !

PANȚU : Ești gata să asculți ?

PANN : Mai vine-o lovitură ? *(Cu încordare.)*

PANȚU : Va fi — cum să-ți-o spun ? O lovitură de necrezut ! Da, va fi ca o lovitură — ca o uimire —, va

www.cimec.ro

fi o mare surpriză pentru dumneata, Anton Pann! Să te aştepţi la orice. Va cădea un fulger aici lîngă dumneata. Ţine-ţi bine inima în piept să nu sară, de spaimă sau de bucurie! Bate, Anton Pann, şi inima mea, cu putere, ca niciodată, acum cînd îţi fac mărturisire! Eu sînt haiducul Groza!

PANN (*uluit*): Nu. Ce vorbeşti? Mi s-a scurs din obraji şi puţinul sînge ce-l mai avui!

PANŢU: Eu sînt — eu sînt acela! În zile de lucru, poştaş împărţind răvaşele; în zile de sărbătoare, haiducul Groza împărţind dreptăţile! Nu-i aşa că totul se potriveşte?

PANN: Haiducul Groza?

PANŢU: În carne şi oase!

PANN: Groza, stăm într-adevăr faţă în faţă?

PANŢU: Stăm! Ascultă, ţi-aduci aminte de glasul acesta? — Aşa, Moş Martine, acu să ne arăţi unde s-a ascuns diavolul.

PANN: Glasul Ursarului de la „Povestea vorbei"!

PANŢU: Îţi mai aduci aminte de glasul acesta?

Hört ihr Leut' und lasst euch sagen,
die Uhr hat elf geschlagen!

PANN: Glasul Pazniculuí de noapte?

PANŢU: N-am fost niciodată departe unul de altul, Anton Pann!

PANN: Poştaş — haiduc — ursar — paznic de noapte!

PANŢU: Zece chipuri — şi-o singură persoană! Cine ar fi bănuit, nu-i aşa?

PANN: Stai să mă culeg, că m-ai împrăştiat. M-ai împrăştiat cît e valea de largă!

PANŢU: Şi-acu, spune-mi, ce pot face pentru dumneata? Că eu pot orice!

PANN: Îmi face bucurie, aşa, să mă uit la dumneata şi să te văd!

PANŢU: Vreau să te ridic, Anton Pann. Vreau să te ridic din tînjeala în care te pierzi şi te topeşti! Cheltuielile pentru cărţi, înşelăciunea lui Ciurcu, astea-ţi fac griji? Sfînta simbrie de la biserică, slujba pierdută, astea te macină? Lasă-le-ncolo! Pe la răspîntii, eu pe mulţi îi dezbrac de surtuc şi de strălucire, pe dumneata te dezbrac numai de griji! Aici, în pridvorul acesta, sub poală de munte, deasupra cetăţii, e aşa de frumos... Lipseşte numai ceva... ar trebui să se-audă prin preajmă glasul fetiţei şi-al Ioanei! Îmi iau însărcinarea să ţi le caut şi să ţi le aduc!

PANN: Ştii care-i mîhnirea cea mai grea?

PANŢU: Las', Anton Pann!

PANN: Îmi închipui că s-ar putea întîmpla să mai trăiesc — iar peste zece ani, peste douăzeci de ani, cutreierînd ţinuturi şi locuri, să trec odată întîmplător pe lîngă Gabi, să trecem unul lîngă celălalt şi să nu ne cunoaştem... Ea să nu ştie cine sînt eu, eu să nu ştiu cine e ea — şi fiecare să-şi vadă de drum, şi-apoi să nu ne mai vedem niciodată! Îmi aduci pe Ioana şi pe Gabi? Asta nu-i este cu putinţă nici haiducului Groza! Poate că Ioana a murit, şi fetiţei cum să-i mai dau de urmă? Poţi să aduci pe Ioana din moarte sau din alt tărîm?

PANŢU: Din alt tărîm — nu, dar din viaţă da!

PANN: Oricum, din viaţă sau din moarte, ar fi ca şi din alt tărîm!

PANŢU: Prea te-a cutropit acest vuiet al deznădejdii, Anton Pann!

PANN: Şi totuşi, o bucurie a năvălit, astăzi, aici, neaşteptată, ca soarele acesta timpuriu, care într-o singură zi a umplut lumea de căldură! (*Suride.*) Ceea ce se petrece e ca un vis. Ca un vis pe pragul de a muri. Visez sau este aievea?

PANŢU: Pipăie masa, pipăie-mi braţul! E vis? Sînt o nălucă?

PANN: Da, eşti aievea. Şi vei fi mîine, poimîine, ani, zeci de ani încă de aci înainte! Dar eu voi înceta de a mai fi aievea. Zilele mele sînt — cîteva... Degetele de la amîndouă mîinile sînt prea multe ca să număr pe oasele lor aceste zile! Că te-ai înfiinţat astăzi în acest pridvor, arătîndu-te cine eşti, e ca un vis! Visul cu care voi trece dincolo!

PANŢU: Visul cu care vei ieşi în soare!

PANN (*priveşte peste grădină*): Mişună gîngăniile prin vreascuri şi sună albinele-n prisacă... S-a purces cam devreme iureşul la această răscruce dintre zi şi noapte. (*Se uită la o scrisoare ce-o ţine în mînă.*) Ascultă, Groza! Uite-o scrisoare de la prea frumoasa Catinca... Pentru ea am scris „Cîntecul mut". A fost fericirea ei „Cîntecul mut". M-am irosit eu de multe ori pentru fericirea altora, dar nu-mi pare rău. Cîntecul a adus bucurie unei făpturi însingurate, într-o seară, şi poate aceasta va rămîne singura ei bucurie pentru toată viaţa. Şi-acu, Catinca doreşte să-i dau prilejul să-şi ceară scuze pentru neghiobia soţului ei! Vrei să-i

www.cimec.ro

dăm prilejul? Eu sînt Anton Pann, şi n-aş fi Anton Pann, dacă nu i l-aş da!

PANŢU (*ezită*): Nu se prea potriveşte cu socotelile mele... Îmi croisem şi eu unele planuri. Dacă vrei, o facem însă şi pe asta!

PANN: Ia hîrtie şi scrie!

PANŢU: Poftim, scrie dumneata, şi-mi citeşti şi mie ce-ai scris!

(*Îi întinde hîrtia şi pana.*)

PANN (*scrie*): „Doamnă,

În seara de 25 martie vă găsesc la balul mascat ce are loc în sala Sfatului. Ca să vă recunosc, veţi purta trei dediţei în mînă. Eu voi fi îmbrăcat ca haiducul Groza.

Anton Pann."

PANŢU: Îmi ceri neapărat să mă-nvoiesc şi eu?

PANN: Haiducule Groza, să-mi aduci pentru acea seară costumul dumitale!

Poştaşe Panţu, să duci aceste rînduri doamnei Catinca! Haiducule Groza, poştaşe Panţu, pentru aceeaşi seară am nevoie şi de ajutoarele mele, de Bidu, de Cocorandu şi de Spudercă! N-am mai ieşit din casă de cînd sînt bolnav şi n-aş vrea să ies numai în sicriu. Vreau să ies încă o dată — o dată cel puţin — altfel!

PANŢU: Iar Ioana?

PANN: Ioana? Ioana e dincolo de neguri, şi fetiţa — fetiţa n-am s-o mai văd niciodată! Eu nu mai am din această viaţă decît un bal mascat! Uite, e soare astăzi, neaşteptat, pe mine mă-ncearcă însă sudoarea şi fiorii! Simt că mi s-au învineţit buzele! Groza, tu ai venit? Ştiam eu că ai să vii odată! Are omul nevoie de o bucurie cînd trece dincolo!

PANŢU (*îi şterge fruntea de sudoare*): Acu, linişteşte-te şi dormi. (*Se îndepărtează spre stînga, ca să plece. Pann îşi dă puţin capul înapoi, pe-o pernă, dar rămîne cu ochii deschişi.*)

TABLOUL 2

Un salon în stilul epocii. Face parte dintr-o suită de camere. În stînga şi dreapta, cîte-o intrare. În stînga, spre colţul din fund, o uşă mare răspunde pieziş, printr-o trecere lungă, într-o sală unde se dansează. Are loc în sală un bal în costume diverse şi cu felurite măşti. La început, uşa spre sală, de sticlă albă netransparentă, e deschisă. Muzică în sală şi multe perechi dansînd. Apoi muzica se curmă. Perechile încep să se plimbe, zgomot surd. Anton Pann, costumat ca haiduc şi cu o jumătate de mască neagră peste ochi, năvăleşte din sală în salon, trăgînd după sine, de mînă, pe Nuşca. Nuşca, în costum de domnişoară, de asemenea cu o jumătate de mască, roşie, peste ochi.

Scena 1

Pann, Nuşca

PANN (*gîfîind, obosit de dans, dar într-un fel de exaltare*): Vino dincoace, Nuşca... Prea e multă mişcare şi-nghesuială şi praf în sală! Am să închid şi uşile! (*Închide cele două aripi ale uşii spre sală.*)

NUŞCA: Se face că m-ai cunoscut în învălmăşeală, dar cum?

PANN: După mişcări, Nuşca, după zvîcniri şi legănare! Iată că vrîndnevrînd trebuie să te privesc ca pe-o domnişoară din lumea mare! Îmbrăcată după moda cea mai nouă din capitala împărăţiei! Aproape că n-aş mai îndrăzni acum să-ţi spun glume la ureche!

NUŞCA: Îmi vine bine costumul? Îţi plac? (*S-aşază pe canapea.*) Să stăm aici. N-am să te mai las să dansezi. Are să-ţi strice!

PANN (*s-aşază şi el, puţin răguşit*): Decît s-o întind aşa — om-neom, mai bine mă-ncredinţez norocului într-o singură noapte! Încaltea, se hotărăşte. Sau mă vindec, sau pier!

NUŞCA: Sau — sau! Asta-i vorba matale. Totuşi, n-am să te mai las. Prea ai luat-o nebuneşte!

PANN: Ce grijulie te făcuşi dintr-o dată, acum cînd stăm unul lîngă altul. Dar un an întreg, de cînd m-am îmbolnăvit şi pînă astăzi, o singură dată măcar nu te-ai gîndit să vii să mă vezi!

NUŞCA: E adevărat, n-am venit. Dar mi-am avut eu motivele mele.

PANN: Ţi-ai fi avut motivele, dar am să mă răzbun! Sînt eu haiduc acum, Nuşca?

NUŞCA: Eşti!

PANN: Neapărat că sînt! Află deci că mîine noapte trec pe la cîrciumă! Încui uşile pe dinăuntru şi, după ce-oi fereca intrările, dau foc casei, să ardem împreună! Şi am să tocmesc ursitele ceasului pentru a doua zi, să treacă Ursarul cu cimpoiul pe-acolo şi cu ursul. Să caute ursul cu botul prin scrum, să caute unde sălăşluieşte sfîntul duh şi unde s-a ascuns diavolul!

NUŞCA (*rîde*): Ţi-aduci aminte de întîmplarea cu ursul? Să mă dezbrace — nu altceva!

PANN: I-a dat învăţ Ursarul!

NUŞCA: Învăţ şi patimă!

www.cimec.ro

PANN : ...după poftele Măriei Sale, ale haiducului !

NUȘCA : Asta de unde mi-o știi ?

PANN : Întrebi ca și cum tu ai fi dibuit-o chiar de-atunci !

NUȘCA : Chiar numai după bănuiala pandurilor nu m-am luat eu. Căci, vezi mata, la așa încrucișare de drumuri se-ntîmplă multe și se mai află cîte ceva. Trec veștile din om în om. Mă miră numai cum ai aflat-o mata. Ești sigur c-a fost el ?

PANN : Ei, îmi am și eu iscoadele mele !

NUȘCA : Nu-mi spune așa, c-atunci îmi închipui că-ți pui iscoadele și unde nu trebuie — și mă faci să roșesc !

PANN *(ii prinde mîna și o mîngîie)* : Nu mai roșește fata așa de repede la douăzeci și doi de ani ! Știi, Nușca, în toată zarea, cît o cuprinzi cu ochii din acest Turn al Sfatului, tu ești făptura cea mai minunată !

NUȘCA : După Ioana matale, firește !

PANN : După Ioana mea, firește !

NUȘCA : Numaidecît — după ? Vezi, așa-mi spui totdeauna. Pe urmă, te miri și te tîngui. Încă n-ai priceput că asta e pricina pentru care n-am venit pe la mata ! Am așteptat să-ți treacă mai întîi suferința aceasta, dorul, boala, Ioana ! Ioana e singura boală a matale !

PANN : Asta-i și părerea mea. Și știi cum o simt ? Ca un gol fără leac — cu șuier de vînt ! Am ars de multe ori și pentru alte făpturi, dobîndа era însă totdeauna a Ioanei. Dăruindu-mă și cheltuindu-mă, aș fi voit parcă mai mult să-mi sting chinul, și urmarea era că încingeam pentru Ioana focul și mai mare ! Așa a fost totdeauna !

NUȘCA : Cînd Ioana s-a rupt de casă, de ce nu mi-ai dat vreun semn ? Poate că — avînd vreun drum pe sub munte — m-aș fi abătut și pe la mata !

PANN : Au amuțit în mine toate cuvintele, Nușca ! M-a acoperit muntele.

NUȘCA : Dumneata ai tăcut, Anton Pann, iar mie mi s-au tăiat toate drumurile. Așa a fost să fie — și tare-mi pare rău ! *(Muzica începe din nou, dar se aude numai vag, prin ușă.)*

PANN : Vrei să dansăm iar ?

NUȘCA : Nu mai ! A fost destul !

PANN : Ți-e grijă de pieptul meu ?

NUȘCA : Mi-e grijă !

PANN : Dacă mă vindec, vin la tine, Nușca, să-ncerc a uita ! Dacă mă prăpădesc...

NUȘCA : Dacă te vindeci — dacă te prăpădești — ce vorbe, Anton Pann !

PANN : Da, ce vorbe ! Ce vorbe de bal mascat !

NUȘCA : Mai bine ar fi să ardem împreună ! Să vie ursul a doua zi, să adulmece cu nările prin cenușă. Oh, Anton Pann, ce vorbe ! Mai bine ar fi să rîdem un pic !

(Ușa mare s-a deschis, vine un necunoscut cu mască, face o reverență în fața Nușcăi.)

NECUNOSCUTUL : Domnișoară...

(Nușca se ridică și merge cu Necunoscutul în sală, unde cei doi se pierd dansînd. Pann a închis ușa spre sală, șade iar pe canapea, adîncit. Pe ușa din dreapta intră coana Safta, fără mască.)

Scena 2

Pann, coana Safta

PANN : A, coană Safta ! Încotro așa grăbită ?

COANA SAFTA *(care o luase spre sală, îl privește întrebător)*.

PANN : Nu mă recunoști, coană Safta ?

COANA SAFTA : Nu... nu știu...

PANN : Anton Pann !

COANA SAFTA *(stingherită)* : Anton Pann ? Ce întîlnire ! La un bal mascat ? Te simți iarăși bine ? Cum se face că stai aci așa singurel ?

PANN : Uite, coană Safta, îmi fac și eu gînduri asupra vieții.

COANA SAFTA : Ca un om așezat ce-ai ajuns...

PANN : Și-n lipsă de altă meserie !

COANA SAFTA : Doarme fiecare cum își așterne !

PANN : Eu dorm bine, că nu mi-am așternut eu...

COANA SAFTA : Ți-o fi așternut sfînta Vineri...

PANN : Dacă vrei dumneata... Dar dimpreună cu sfîntul Niculae ! Oricum, mă bucur că ne întîlnim. Vreau să ne împăcăm. Vreau să iert astăzi tuturor toate greșelile. Erai și dumneata pe listă. Acu, cînd... plec...

COANA SAFTA : Pleci din Brașov ?

PANN : Se pare că voi pleca. Din șapte în șapte ani m-apucă dorul de ducă !

COANA SAFTA : Măre, cum trece timpul ! Într-adevăr sînt șapte ani de cînd ai venit la Brașov ?

PANN : Și cîte nu se-ntîmplă în șapte ani !

www.cimec.ro

COANA SAFTA : De Ioana mai ştii ceva ?

PANN : E-n ţara unde vreau să plec şi eu.

COANA SAFTA : Numai să nu vi se-ncrucişeze drumurile ! Dumneata să mergi într-acolo şi ea să vie-ncoa !

PANN : S-ar chema atunci că sîntem amîndoi vrăjiţi.

COANA SAFTA : Tot de sfînta Vineri !

PANN : Dacă vrei dumneata !...

COANA SAFTA : Cum rămîne, Anton Pann, cu povestea aceea, care trebuia — ţie — să-ţi mistuie inima, iar pe mine să mă ducă la judecata de apoi ?

PANN : Povestea aceea ?... Se mai desfăşoară povestea şi acum. Inima mea e arsă. Cît despre partea ce te priveşte pe dumneata, nu e niciodată prea tîrziu...

COANA SAFTA : Ha — ha !

(Ride, o ia spre sală, deschide uşa, s-aude muzică, se văd perechile. Cînd coana Safta dă să treacă în sală, trei femei din cele două laturi ale trecerii îi opresc intrarea. În aceeaşi clipă, se ivesc Spudercă, Bidu şi Cocorandu, care, mascaţi ca nişte draci, reţin pe coana Safta cu furcile şi o silesc să revină de-a-ndaratelea în salon.)

Scena 3

Pann, coana Safta, Spudercă, Bidu, Cocorandu

COCORANDU *(închide uşa spre sală, cîntînd ritual)* : Uşile — uşile !

BIDU *(se face că înţeapă pe coana Safta cu furca)* : Înapoi, înapoi !

COANA SAFTA *(venind pas cu pas, de-a-ndaratelea pînă-n mijlocul salonului)* : Veselia să nu vă fie a pagubă !

COCORANDU : Înapoi, înapoi ! La judecata de apoi !

BIDU : Ridic glas împotriva coanei Safta c-a ţinut în robie pe sfîntul duh !

SPUDERCĂ : Şi s-a pricopsit pe urma lui !

PANN *(priveşte calm)*.

COANA SAFTA : Eu ? Eu am ţinut pe sfîntul duh în robie ? Să mi se arate tipsiile cu greşelile ! Eu nu sînt vinovată cu nimic ! *El* a intrat argat la stăpîn !

BIDU : L-ai muncit fără simbrie şi l-ai însemnat cu pecete de rob în spinare ! Şase ani în şir !

COCORANDU : Şase ani să ardă coana Safta în păcură !

COANA SAFTA : Mă iau de gînduri de cîtă nedreptate văd. Fac apel !

COCORANDU : Şase mii de ani să ardă coana Safta în păcură !

SPUDERCĂ : De şase ori şase mii de ani să ardă !

COANA SAFTA : Nu vă cătrăniţi degeaba, că eu mă duc pînă la casaţie !

SPUDERCĂ : La cea din urmă din vămile văzduhului, Anton Pann să-i rostească osînda !

COANA SAFTA : Înfricoşată icoană mi s-arată.

PANN : Totuşi, eu n-am să judec încruntat. Mi-e silă de orice scîrţîit, şi mai vîrtos n-am urechi s-aud scrîşnirea dinţilor. E drept, coana Safta a ţinut în robie pe cineva... ba la urmă, l-a mai izgonit şi din biserică ! Totuşi, ... cineva e iertător !

(Se ridică, ia de pe masă o oală de pămînt cu floare şi-o întinde coanei Safta.)

PANN : Iată, coană Safta, toate se uită pentru o singură faptă bună ! Aşa găsesc eu cu cale. Mi se pare că ţi-am rămas dator o floare !

COANA SAFTA *(se luminează)* : Anton Pann !

PANN *(către cei trei)* : Cu floarea aceasta deschidem coanei Safta intrare spre locul fericirii, unde o aşteaptă soarele de aur.

(Spudercă, Bidu, Cocorandu stau de-a stînga şi de-a dreapta spre sală, fac o reverenţă.)

COCORANDU : Poftim, coană Safta, noi, ciinii din poarta raiului, îţi urăm drum bun ! Hau-hau-hau !

COANA SAFTA *(trece cu floarea în mînă, în sală)* : Mulţumesc, mulţumesc.

Scena 4

Pann, Spudercă, Bidu, Cocorandu

PANN : Acu, să-mi năpîrliţi ca şerpii, Spudercă, Bidu şi Cocorandu ! Aruncaţi-vă degrabă pieile de draci şi aşteptaţi alături, în odaie. Mai am nevoie de voi, de încă un joc !

SPUDERCĂ. BIDU, COCORANDU *(ies în dreapta)* : He- he-he ! Hi-hi-hi !

(Printr-un grup de dansatori din sală îşi face loc o doamnă necunoscută, cu o jumătate de mască neagră peste ochi, cu trei dediţei în mînă ; vine în salon, s-apropie de Anton Pann.)

www.cimec.ro

Scena 5

Pann, Necunoscuta

NECUNOSCUTA : Domnul Anton Pann ?

PANN : Doamna Catinca... ?

NECUNOSCUTA *(îi face semn să-nchidă spre sală).*

PANN *(închide. S-așază pe canapea)* : E ora 13. Credeam că nu mai veniți !

NECUNOSCUTA : La baluri sînt totdeauna cea din urmă.

PANN : Singură ?

NECUNOSCUTA : Soțul meu a plecat. Nu e în oraș. Vom putea să stăm de vorbă, dacă nu chiar între patru ochi, cel puțin între două măști... *(Pauză scurtă.)* Domnule Anton Pann, aveam teamă de această clipă cînd trebuie să sparg depărtarea și tăcerea dintre noi... Pentru dumneata e poate mai ușor, căci, dacă nu te supără împrospătarea unei amintiri, dumneata ai găsit mai de mult un drum spre mine ... Am recunoscut în cartea dumitale versurile pe care soțul meu a binevoit a mi le trimite, cînd îmi era logodnic. „Cîntecul mut" ! Cîte dezamăgiri încap între viață și un cîntec mut ! Versurile m-au fermecat sfîșietor atunci, și mă sfîșie cu vraja lor și astăzi — astăzi cînd știu ce s-a-ntîmplat, în ce împrejurări și din ce pricină ai acceptat rana fără de murmur. Țin să-ți mărturisesc că soțul meu însuși, care nu regretă niciodată nimic, se căiește totuși negrăit de cele ce s-au petrecut în acea noapte între el și dumneata !... Într-o zi, nu mă-ndoiesc, o să vă cunoașteți. Are să-și ceară scuze chiar el !

PANN : Sînt tulburat că vă pot vedea. Cele întîmplate cîndva, vă rog să mă credeți, nu și-au găsit loc în mine. Nici chiar în amintire ! Eu adun și păstrez în mine cîte-un cuvînt frumos, ce-l aud în treacăt, cîte-un petic de cer întrezărit într-o noapte, sau cîte o aromă adusă de vînt de cine știe unde, niciodată însă asprimile ce-mi ațin drumurile. De altfel, o rană care răspunde într-un cîntec rămîne în viața noastră mai mult sub chipul unei bucurii decît al unei suferințe !

NECUNOSCUTA : Cîntecul mut mie-mi vorbește, de-atunci, neîntrerupt. Cum ai putut să faci acel cîntec să vorbească și totuși să rămînă mut ?

PANN : În ceasul cumplit de-atunci, s-a putut. S-a putut, căci sufletul meu era rug și osîndit în același timp... Osîndit și rug !... A doua oară n-ar mai fi cu putință...

NECUNOSCUTA : Ah, domnule Anton Pann, așa a fost ? Și eu am fost prilejul ?!

PANN : Să nu vă supărați, prea frumoasă doamnă... N-aș vrea să trezesc în dumneavoastră nici o dezamăgire, cred însă că am fost greșit înțeles... Desigur, dumneavoastră ați fost prilejul ! Vă văzusem de vreo două-trei ori, și mi-ați plăcut din cale afară. Totuși, arderea acelei nopți se datora prăbușirii și părăsirii în care am căzut... În noaptea aceea mi-a fost dat — nu înțeleg nici eu cum s-au prăvălit peste inima mea, și din vrerea cui, întîmplările... În noaptea aceea mi-a fost dat să pierd ... totul !

NECUNOSCUTA : A, da, știu ... știu ... Am auzit... Și crezi dumneata ... crezi dumneata ... că Ioana n-are să se mai întoarcă niciodată ?

PANN : Cum s-ar întoarce ? De unde și de ce ?

NECUNOSCUTA : Ai iubit-o mult ?

PANN : Doamnă, să nu așteptați răspunsul... Ca să înțelegeți, ar trebui să lepăd masca, și dac-aș lepăda-o, v-ați speria !

NECUNOSCUTA : Cum ar fi totuși să faci încercarea de-a uita ? Trebuie să-ți salvezi... Da, să-ți salvezi lumina, viața... Oricare frumoasă ar fi încîntată să te întîmpine...

PANN : Oricare — ziceți ?

NECUNOSCUTA : Da, oricare... Găsești poate că sînt prea îndrăzneață ? Da, oricare ar fi-ncîntată... Eu știu... fiindcă, uite, cu îngăduința dumitale ... chiar eu aș fi în stare ...

PANN : Să uit — cînd numai neuitarea, cînd neuitarea singură mă însuflețește ?

NECUNOSCUTA : Nu pot înceta de a nădăjdui...

PANN : Credeți într-adevăr că există ființă în stare să-mi redea pe Ioana ?

NECUNOSCUTA : Pe Ioana n-ar putea să-ți-o redea decît exaltarea dumitale !

PANN : Cît timp Ioana trăia, o adulmecam în aer și-n toate făpturile... Și-acum, stînd de vorbă cu dumneavoastră, ascunsă în dosul măștii, o simt parcă pe ea ! Totul e ea ! Numai ea !

NECUNOSCUTA : Și totuși, vei uita... Să-ncerc ? Ar fi poate deajuns să mă vezi fără mască !

PANN : Mă-ndatorați nespus... Sînt negrăit de mișcat... Dar vă rog să

www.cimec.ro

nu vă osteniți. Înțeleg, e aproape jignitor ce vă spun... Să mă iertați — așa sînt eu... Peste puțin, voi fi un simplu... și-apoi nici atît ... Minciuna nu-mi mai înflorește... M-am dăruit... Am îndrăgit patima... mi-a plăcut jocul... în străfund n-am cunoscut decît suferința... Gluma și rîsul meu au scînteiat cîte o clipă peste un adînc de tristețe... S-a întîmplat, nu arar, să-ncerc o aventură sau alta, stăpînit am fost totdeauna numai de suferința iubirii unice, care-mi devenea de neîndurat...

NECUNOSCUTA *(își leapădă masca. Nu e Catinca, ci Ioana).*

PANN : Ioana !!!

IOANA : Am venit. Am venit iar la tine, Anton Pann. M-a găsit Groza dincolo de munți și am venit. Și n-am să mai plec. Și ai să te ridici. Mi-a spus Groza totul. Nu mai am nevoie de nici o lămurire.

PANN : Ioana !! Ce bucurie !

IOANA : Liniștește-te acu !

PANN *(își duce mîna la inimă, la piept)* : Nu — mai — pot, Ioana ! Ce bucurie ! Ar fi trebuit pentru noaptea asta să-mi fac rost de o inimă de fier, dar am venit fără apărare ! De bucuria aceasta cine mă apără ? *(Tușește, se-neacă.)*

IOANA *(îi ia masca)* : Eu ți-am adus-o, eu te apăr ! Te vei face iarăși bine. Ești încă tînăr ! Și sînt aici ! Lîngă tine. Am să înțeleg de-acum totul, totdeauna !

PANN *(de o paloare de mort)* : Ioana, parcă te-ai fi întors din alt tărîm... Ne despărțeau neguri... grele și groase... neguri prin care trecînd — un an lung... trebuie să le tot tai cu toiagul... Te-ai întors, Ioana ! Ioana... eu plec... mă duc cu marea bucurie... M-ajunge din urmă osteneala... O simt aici... la capul pieptului... Slăbiciunea... mă topește... Mă-năbuș... Unde-i fetița ? Trăiește ?

IOANA : E acasă. Te așteaptă.

PANN : A crescut ? Cît e de mare ? Nu m-a uitat ? Vreau s-o mai văd o dată ! O singură dată ! Ioana — Ioana — ține-mă, mă sting... Vreau s-o mai văd o dată, numai o dată... Nu-mi închide pleoapele. Mi-e dor cumplit ...

(Capul îi cade într-o parte. Muzica ce se auzea vag se curmă brusc.)

IOANA : Nu, nu, Anton Pann ! Întoarce-te ! Nu așa ! Nu, nu ! Am venit. Te așteaptă Gabi — te așteaptă... Spunea că n-are să adoarmă pînă cînd vii...

(Pann nu mai mișcă).

IOANA *(îl scutură, țipă)* : An-ton Pann ! Anton Pann !

(Din dreapta vin speriați Panțu, Spudercă, Bidu, Cocorandu, în hainele lor de toate zilele.)

Scena 6

Pann (mort), Ioana, Panțu, Spudercă, Bidu, Cocorandu

IOANA : Mort !

PANȚU *(dă trist din cap)* : A plecat !

BIDU : Spunea că are nevoie de noi, de încă un joc...

COCORANDU : ...și-am stat alături, să ne dea semn...

SPUDERCĂ : ... pentru încă un joc.

PANȚU : Îl ducem acasă pe umeri — vom trece în noapte prin cetate. El va ține ochii deschiși în sus, și va ști că mergem după drumul robilor ...

IOANA *(plînge stins).*

PANȚU *(dă din cap)* : Anton Pann...

C O R T I N A

www.cimec.ro

Fotocronica

Teatrul din Bîrlad

„MITICĂ POPESCU" de Camil Petrescu

De la stînga la dreapta : Titorel Pătrașcu (Jean), Elefterie Mihalache (Casierul), Dimitrie Bitang (Mitică Popescu)

Teatrul din Bacău

„FIZICIENII" de Fr. Dürrenmatt

De la stînga la dreapta : George Musceleanu (Ernst Heinrich alias Einstein); Eugen Antohi (Moebius) și Ion Buleandră (Herbert Georg Beutler alias Newton)

Teatrul „Țăndărică"

„KATIA ȘI CROCODILUL"
de Margareta Niculescu
după Nina Ghernet

Scenă din spectacol

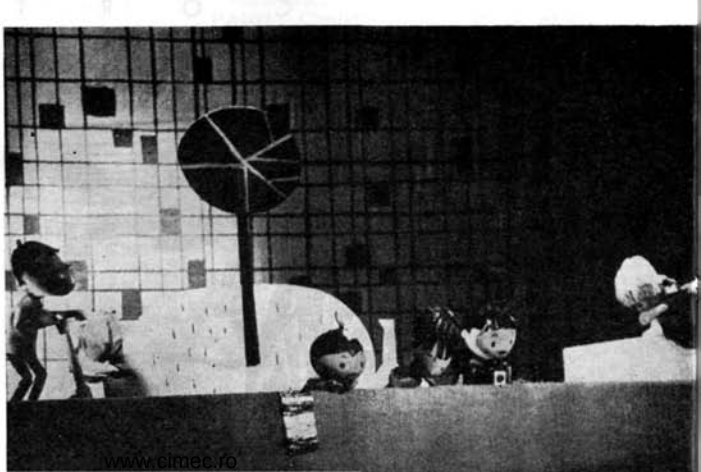

www.cimec.ro

CALENDAR U.N.I.M.A.

Artiştii păpuşari vor să se cunoască şi să se ştie cunoscuţi. Şi poate pentru a se simţi mai puţin efemeri pe acest pămînt, ei îndeamnă pe istoriografi să cerceteze arhivele, să descopere documente necunoscute sau prea puţin cercetate (un arbore genealogic bogat fiind şi el în măsură să risipească orice îndoială asupra rostului existenţei lor artistice). Îi atrag pe critici şi publicişti în sălile de spectacol şi organizează întîlniri internaţionale, confruntări de spectacole, dezbateri, colocvii, conferinţe. În această ramură artistică ce se hrăneşte din inteligenţă, fantezie şi spirit, dorinţa de a cunoaşte sugerează uneori modalităţi pitoreşti şi chiar romantice.

În urmă cu trei ani, londonezii celebrau în catedrala Sf. Paul — cu tot ceremonialul cuvenit — aniversarea a trei sute de ani de la naşterea lui Mister Punch. Doi păpuşari francezi, sprijiniţi de UNESCO, pornesc în 1961 într-o lungă călătorie să descopere această artă veche şi nouă. Itinerariul cuprinde : Europa, Asia, Australia, America de Sud şi America Centrală, 130 000 km de parcurs într-un autoturism încărcat cu aparatură de filmat şi peliculă. Pînă acum au parcurs 90 000 km, au înregistrat 5 200 metri de peliculă, 6 000 de fotografii color. Cele 30 de păpuşi achiziţionate alcătuiesc o valoroasă colecţie, prezentată parizienilor în 1964, sub patronajul plin de solicitudine al actorilor Jean-Louis Barrault şi Madeleine Renaud. În Japonia, expediţiei i se alătură o marionetistă japoneză. Călătoria se va încheia în toamna anului 1965. Poate Festivalul de la Bucureşti va fi primul care să fructifice vastul material cules de întreprinzătorii păpuşari. Mica expediţie a vizitat în anul 1961 şi ţara noastră. A filmat imagini din spectacole. Şi nu ne uită : „a fost pentru noi încîntător că la începutul călătoriei noastre l-am descoperit pe Ţăndărică, dinamismul colectivului său, prospeţimea şi noutatea ideilor sale“ — ne scriu membrii expediţiei într-o scrisoare recentă.

În puncte geografice diferite, la mari distanţe, desăvîrşindu-şi arta în limitele unor modalităţi de veche tradiţie, sau plasîndu-se pe noi coordonate artistice, inventîndu-şi un limbaj încă neuzitat (şi neuzat), teatrul de păpuşi este astăzi, tocmai prin toate acestea, la un moment din cele mai interesante ale existenţei sale. În multe ţări — în ţările Asiei, mai ales — publicul a rămas, cu precădere, credincios reprezentaţiilor tradiţionale, care — asemenea ceremoniilor de cult — unesc în aceeaşi emoţie pe oficianţi şi pe asistenţi. În Europa, relaţia cu publicul se reînnoadă — după o despărţire de decenii — pe măsură ce păpuşarul îşi reînnoieşte mijloacele de expresie. În conştiinţa spectatorului contemporan, arta teatrului de păpuşi, depăşindu-şi condiţia artizanală, îşi face loc alături de arta muzicii, a dansului, a picturii, a teatrului de dramă.

www.cimec.ro

E poate momentul să ne întrebăm dacă asistăm și participăm la renașterea teatrului de păpuși sau la nașterea unei noi arte.

Tocmai bogăția, varietatea mijloacelor de expresie, stimulate și condiționate de activitatea creatoare, originală a unor personalități artistice remarcabile, insuflă dorința de cunoaștere, ca o necesitate vitală a dezvoltării artei păpușărești.

***

Un loc important — prin rolul ei de animator al vieții internaționale păpușărești — îl are Uniunea Internațională a Marionetiștilor, U.N.I.M.A.

U.N.I.M.A. ia ființă la Praga în anul 1929, din inițiativa profesorului ceh Jindrich Vesely și a francezului Paul Jeanne. De la început cîștigă adeziunea a 14 state, țara noastră — prin prof. Valerian Sesan — aflîndu-se printre fondatori. U.N.I.M.A. numără astăzi peste 1 100 de membri individuali, teatre, organizații din 40 de țări și e afiliată la I.T.I. și UNESCO. Membrii prezidiului Uniunii Internaționale (țara noastră e reprezentată în prezidiu din 1957), animați de un generos umanism caracteristic acestei organizații de la începuturile ei, asigură spiritul de respect reciproc și colaborare. Mărginindu-se pînă în prezent să patroneze marile manifestări internaționale, Uniunea Internațională a Marionetiștilor tinde spre realizarea unor acțiuni din inițiativă proprie. Primul pas e făcut prin editarea unui album ilustrat, cuprinzînd peste două sute de fotografii și numeroase articole, oglindă a „teatrului de păpuși în lume, azi". Data apariției : septembrie 1965. Este meritul nostru de a fi sugerat și contribuit activ la realizarea acestei prime inițiative. Prezidiul U.N.I.M.A. a încredințat sarcina de redactor-șef al volumului, semnatarei acestor rînduri.

Un impuls important l-a dat țara noastră și prin organizarea primului Festival internațional al teatrelor de păpuși și marionete de la București în 1958. Deși nu era primul festival pe gen — în 1957 a avut loc un festival internațional la Braunschweig în R.F.G. —, el este socotit, prin amploarea participării și valoarea artistică a spectacolelor ce s-au confruntat, drept cel mai important. În revista „Teatr" din 1959, S. V. Obraztov scria : „Nu vor trece fără a lăsa urme impresiile lăsate de spectacolele festivalului. Într-un fel sau altul, ele se vor reflecta în munca fiecăruia. Acesta este folosul foarte mare al festivalului. Și pentru asta noi, participanții, trebuie să mulțumim guvernului romîn și tuturor celor ce au prezentat spectacolele și au organizat viața noastră de zi cu zi la București." Iar Romain Proctor — vicepreședinte al U.N.I.M.A.-ei, președintele „Asociației păpușarilor americani", scria : „cel mai emoționant, cel mai palpitant, și probabil cel mai important eveniment în cadrul teatrului de păpuși mondial al secolului nostru — dacă nu al tuturor timpurilor —, a avut loc la București".

A doua sa ediție, în 1960, îi păstrează locul de prestigiu.

Pentru a ilustra prin cîteva date concrete activitatea U.N.I.M.A.-ei ar fi poate util să răsfoim calendarul anului 1964, an bogat în inițiative.

Cea de a zecea aniversare a Teatrului pentru copii din Bruxelles prilejuiește directorului său, regizorul și actorul José Géal, organizarea unui seminar cu tema „Repertoriul teatrului pentru copii — realism și feerie". La seminar participă, angajînd puncte de vedere și discuții vii, artiști păpușari, publiciști, dramaturgi, actori și regizori ai teatrelor pentru copii.

A doua acțiune — în ordine cronologică — importantă prin ceea ce a oferit culturii păpușărești a fost Festivalul național al teatrului de păpuși sovietic în luna iunie, în perioada celei de-a 12-a conferințe de lucru a prezidiului U.N.I.M.A. la Leningrad și Moscova. Au participat peste 300 de păpușari din cele 80 de teatre sovietice și 120 de păpușari veniți de peste hotare. Festivalul a fost deschis cu inaugurarea unei expoziții care cuprindea exponate — păpuși, fotografii, schițe — din 60 de teatre, ilustrînd realizările teatrului de păpuși sovietic în toată bogăția fanteziei și a înnoirii sale îndrăznețe.

Teatrul central de păpuși din Moscova a prezentat două spectacole, a căror regie e semnată de S. V. Obraztov : *În vizită la Ciukovski* și *I-go-go*, spectacol satiric de Speranski. Serghei Vladimirovici rămîne același neobosit cercetător

www.cimec.ro

al păpușii, pe care îl prețuim. Teatrul mare de păpuși din Leningrad a prezentat un cuceritor spectacol, *Elefănțelul curios*, și un spectacol mai vechi, *Prea frumoasa Galateea*. Plină de debordantă fantezie (uneori excesivă), reprezentația Teatrului din Riga cu *Cei patru muzicanți*. Deoarece nu mă pot opri asupra tuturor spectacolelor văzute, trebuie să mai menționez spiritualul spectacol prezentat de Teatrul de umbre din Moscova și vizita instructivă la Institutul de artă teatrală din Leningrad, unde studenții catedrei de „arta teatrului de păpuși" ne-au prezentat producțiile anilor II, III și IV, convingîndu-ne — dacă mai era nevoie — de utilitatea și importanța învățămîntului de specialitate și în teatrul de păpuși.

Fecundul an 1964 mai realizează „Primul festival internațional al Teatrului de păpuși de amatori" la Karlovy-Vary. Mișcarea noastră de amatori, reprezentată prin echipa Casei de cultură din Sighet, se bucură de o caldă apreciere. Referatul regizorului Ștefan Lenkisch, pe tema „Păpușa — realitate și ficțiune pentru spectatorul-copil" este ascultat cu mult interes.

E larg cunoscută aprecierea de care se bucură țara noastră peste hotare. Spectacolele românești fac obiectul a numeroase cronici și articole ce consemnează în cuvinte sobre sau entuziaste importanța punctului de vedere nou pe care artiștii români îl aduc la crearea și îmbogățirea artei păpușărești contemporane. Lucrările teoretice susținute la congrese, conferințe, seminarii au fost reproduse integral sau parțial în cărți, reviste, ziare.

Frecventele solicitări de materiale informative au stimulat activitatea Comitetului național român U.N.I.M.A., înființat în 1960, dîndu-i consistență și justificîndu-i existența, care la început se vădea a fi absolut formală. Dintre inițiativele și realizările sale cele mai eficiente vom menționa colecția de diapozitive, care cuprinde 40 de imagini din spectacolele de păpuși din întreaga țară, într-un tiraj de 30 de exemplare și difuzată în numeroase țări. De o bună primire s-a bucurat „Expoziția teatrului de păpuși românesc", inaugurată la Paris la 3 iulie, în sălile Institutului pedagogic, sub auspiciile U.N.I.M.A.—France, a neobositului său președinte d. Robert Desarthis și a d-nei Marion Tournon-Branly (vicepreședintă). Expoziția a atras numeroși vizitatori, atenția presei și a televiziunii franceze, care i-a dedicat două emisiuni. Citățm din publicația păpușarilor francezi: „Montate pe un fond de împletitură de pai de un efect foarte fericit, păpușile executate din materiale foarte variate (rafie, feutrină, materiale plastice, lemn, metal, ștuleți de porumb și chiar furculițe) sînt de un mare interes. Am recunoscut printre atîtea altele pe celebrul Maestru Domilasolfa, pe Micul Prinț și pe prietena sa Vulpea, inspirate după desenele lui Saint-Exupéry. Machete, fotografii, elemente de decor colorează prezentarea; și am remarcat în special linia și coloritul păpușilor din *Isprăvile viteazului Heracle*... Este, evident, dificil să comparăm mijloacele noastre artizanale cu cele ale teatrului românesc... nu ne rămîne decît să admirăm expoziția și să mulțumim prietenilor noștri români care ne-au dat bucuria de a o găzdui."

Cu promptitudine, răspundem cererilor făcute de muzee sau expoziții. Numele scenografilor Ștefan Hablinski, Eustațiu Gregorian, Paul Fux, Ella Conovici, Mioara Buescu, Alexandru Rusan, Zizi Frențiu, Clelia Ottone pot fi întîlnite în cataloagele muzeelor și expozițiilor din München, Moscova, Dresda, l'Aquila, Detroit, Los Angeles. Piese românești purtînd semnătura poeților Gellu Naum, Nina Cassian, a dramaturgilor Valentin Silvestru, Alecu Popovici, Viorica Filipoiu, Octav Pancu-Iași sînt jucate cu succes peste hotare.

E regretabil că Comitetul național român U.N.I.M.A. nu a perseverat în editarea Buletinului său trimestrial. Vom încerca din nou.

Cel de-al III-lea Festival internațional va avea loc la București de la 10—25 septembrie 1965. Programul său prevede prezentarea de spectacole și recitaluri. Un concurs dotat cu premii importante. O expoziție internațională de păpuși, conferințe pe teme inspirate din istoria și estetica teatrului de păpuși, însoțite de exemplificări vizuale: fragmente de spectacole, proiecții de filme, diapozitive etc. Corespondența primită de secretariatul Festivalului ne face cunoscut interesul cu care acest eveniment este așteptat de artiștii din multe țări. Sîntem siguri că vom trece cu succes proba... de bună organizare și ospitalitate. În privința spectacolelor, în aceste luni, multe colective din țara noastră se pregătesc să prezinte oaspeților reprezentații *bune*. E cel mai greu. Poate mai greu decît spectacole „noi" sau „interesante".

Margareta Niculescu

www.cimec.ro

decorul de teatru în lume după 1950

UN PANORAMIC AL SCENOGRAFIEI MONDIALE

Editat de Institutul Internațional de Teatru, volumul „Decorul de teatru în lume după 1950" este o completare și continuare a primului album „Decorul de teatru în lume între anii 1920—1950", publicat sub îngrijirea aceleiași organizații. Mai apropiată deci de preocupările actuale și cu o arie de cuprindere mult mai bogată (sînt prezente 15 țări, care lipseau din primul volum), această carte apare ca o mărturie concretă a efervescenței de astăzi din întreaga creație teatrală.

Deschis cu un „Cuvînt înainte" al scenografului francez Yves-Bonnat, volumul are, pentru noi, pe lîngă valoarea sa funcțională, de document, și calitatea unui îndemn moral. Prin opiniile pe care le consemnează, printr-o foarte interesantă anchetă asupra unor probleme ale tehnicii teatrale, prin schițele și fotografiile pe care le cuprinde, el întărește convingerile noastre, ne dă sentimentul că ne înscriem, prin ceea ce lucrăm stagiune de stagiune, în sfera vastă de căutări și înnoiri a teatrului universal contemporan.

Prefața și ancheta conturează cu precizie preocupări acute ale meseriei noastre. Cum mărturisesc autorii, tehnica de teatru, care face obiectul anchetei, mijlocește și generează, alături de ceilalți parametri sociali, artistici etc., condiții și experiențe noi, ce au o importanță considerabilă în evoluția expresivității teatrale. În plastica de teatru, există o corelație extrem de strînsă între sfera tehni-

www.cimec.ro

cului şi a esteticului, una determinînd evoluţia celeilalte şi antrenînd o reacţie în lanţ, care se răsfrînge din nou asupra lor. Preocupările pentru această evoluţie tehnic-expresivă se dovedesc mondial identice. Alăturarea unor opinii care se confirmă reciproc nu are însă atît valoare teoretică (întrucît o sistematizare a concluziilor ar fi încă prematură şi ar risca să deformeze, să îngrădească artificial cîmpul nostru de activitate), cît reprezintă o foarte preţioasă acumulare de experienţe concrete.

Autorii, discutînd evoluţia scenografiei în aceşti ani, se opresc în mod deosebit asupra unora din factorii care au determinat înnoirea expresiei plastice în teatru.

Apariţia unei problematici noi, a unor noi structuri dramatice (în bună parte influenţate de expresia cinematografică) a afectat în mod profund actul teatral în toată întinderea sa (chiar şi atunci cînd se bazează pe un text clasic).

Ritmul, gustul, preferinţele, preocupările epocii noastre cer expresii artistice noi şi foarte diverse şi, în consecinţă, mijloace cu care acestea se pot obţine.

Se remarcă, pe de altă parte, o tendinţă de integrare a scenografiei, şi în scenografie a experienţelor şi curentelor din celelalte arte plastice (arhitectură, sculptură, nu numai din pictură, ca în trecut), lucru care duce la îmbogăţirea, diversificarea şi actualizarea expresiei.

În mod concret, toate aceste presiuni au acţionat în aşa fel încît au provocat asimilarea unor mijloace tehnice şi artistice care n-au fost create pentru teatru, dar pe care teatrul şi le-a adaptat uşor, cu multă suplete.

Ancheta, care constituie poate, în acest volum, punctul de interes deosebit pentru oamenii de profesie, vizează două categorii de probleme : materia decorului şi utilajul scenic şi de iluminat. Ea este prezentată cititorilor sistematic, conform unui punctaj general. La întrebările cuprinse în formular, au răspuns 44 de scenografi din 30 de ţări. Răspunsurile lor sînt împărţite în mai multe categorii, criteriul de clasificare fiind gradul îndrăznelii : astfel, 3 dintre scenografii interogaţi se clasifică în rîndul adepţilor convinşi ai procedeelor tradiţionale ; 5 mărturisesc că apelează la mijloace noi numai atunci cînd cele vechi nu satisfac cerinţele spectacolului ; 31, deci majoritatea, consideră că nu există limite şi prejudecăţi care să îngrădească libertatea lor, folosind fără reţinere şi mijloacele tradiţionale şi cele noi ; 5 se constituie net într-o avangardă dinamică, neadmiţînd decît procedeele şi materiile noi.

Materia decorului şi a costumului se defineşte nu atît ca obiect tehnologic, ci ca substanţă cu calităţi estetice, ca material cu o valoare expresivă clară. Această preocupare pentru expresia materiei este cu totul nouă : mult timp, teatrul a tratat cu indiferenţă materialele expuse pe scenă, întrebuinţînd monoton mereu aceleaşi substanţe. În ce priveşte metoda de lucru, răspunsurile strînse de către organizatorii anchetei pun în evidenţă un principiu pe care îl descoperim şi noi, în practică, fiecare în felul său, şi care şi apare formulat în cîteva locuri : ideal este ca, înainte de o lucrare nouă, să uiţi tot ce ai făcut pînă atunci şi să încerci să începi de la zero, pentru a te regenera, a te integra ideilor noului text dramatic şi convingerilor colectivului în care lucrezi.

O participare cu totul remarcabilă la elucidarea problemelor ridicate de anchetă o au scenografii Josef Svoboda şi René Allio, care susţin puncte de vedere active, combative. Bineînţeles, nu este o întîmplare, fiind vorba de nişte creatori complecşi, interesanţi în toate privinţele, oameni de teatru care depăşesc sfera convenţională a meseriei, acţionînd ca animatori ai unor modalităţi originale şi ai unor căutări în estetica teatrală (în treacăt fie spus, şi pentru a ne satisface un mic orgoliu de breaslă, amintesc că amîndoi sînt arhitecţi). Din ţara noastră au răspuns la anchetă : Liviu Ciulei, Toni Gheorghiu, Dan Nemţeanu, Ştefan Norris.

În dezbaterea largă care se angajează astfel între profesioniştii din lumea întreagă, orice rigidă îngrădire a gusturilor şi înclinaţiilor este evitată, scenografii refuzînd să dogmatizeze vechile procedee, sau să fetişizeze noul. Orice procedeu e bun, dacă serveşte ideea spectacolului, orice prejudecată e dăunătoare. Continuînd ideea, realizatorii de decoruri se declară partizanii unei mobilităţi cît mai mari a spaţiilor de spectacol, mobilitate care să poată transcrie nestingherit libertatea de gîndire a creatorilor, adaptîndu-se uşor frămîntărilor lor inovatoare. De aici, o serie de concluzii care vizează arhitectura teatrală nouă, pe care scenografii au datoria s-o stimuleze şi s-o inspire. Aceeaşi preocupare pentru dinamica decorului se descifrează şi în raport cu mecanica de scenă. Noua mecanică scenică este net diferenţiată de aceea a marii epoci de efecte ; ea nu mai este monoton şi greoi întemeiată pe instalaţii de mare anvergură, care încătuşează inspiraţia creatorului, obligînd la

www.cimec.ro

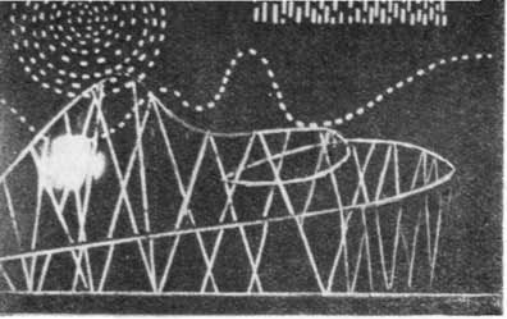

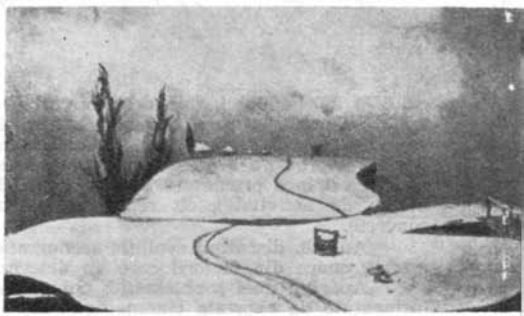

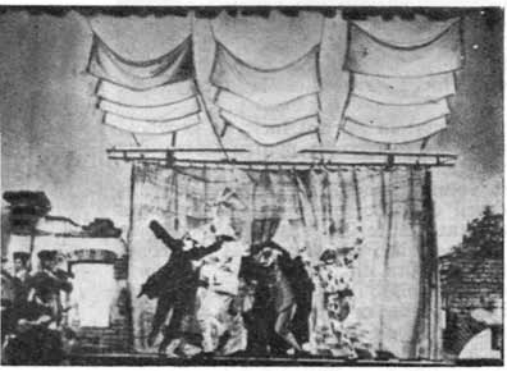

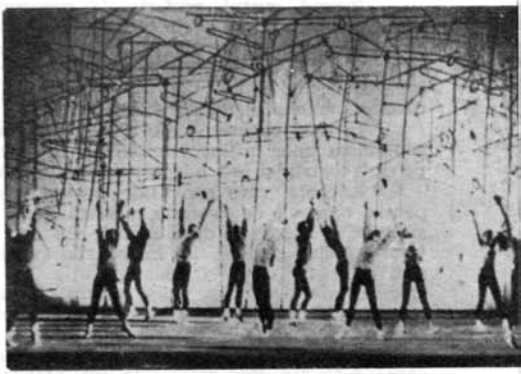

Rîndul I : „Pantomime d'un Sou" (mimodramă). Decor de André Acquart-Franța ; „Pămînt desțelenit" (Mihail Șolohov). Decor de Nison Șifrin-U.R.S.S.

Rîndul II : „Slugă la doi stăpîni" (Goldoni). Decor de Ezio Frigerio-Italia ; „New York Export, op. Jazz" (Robert Prince). Decor de Ben Shahn-S.U.A.

Rîndul III : „Pescărușul" (Anton Cehov). Decor de Josef Svoboda-Cehoslovacia.

Rîndul IV : „Don Juan Tenorio" (Jose Zorrilla). Decor de Salvador Dali-Spania. „Azilul de noapte" (M. Gorki). Decor de Liviu Ciulei-Romînia

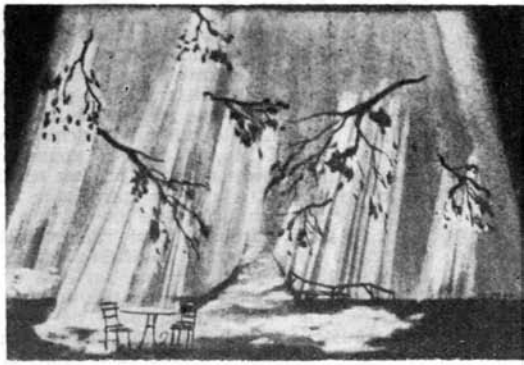

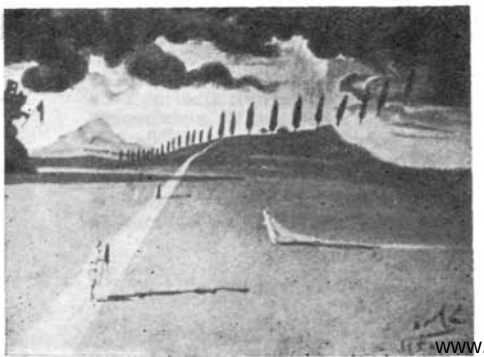

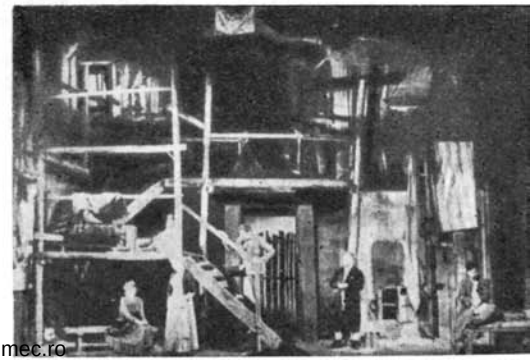

www.cimec.ro

soluții uniforme, ci devine mobilă, variabilă, nu mai este o mecanică a teatrului în general, ci o mecanică a fiecărui spectacol.

În legătură cu diversitatea nelimitată de mijloace tehnice și expresive pe care scenografia modernă o aduce în teatru, mi se pare important să subliniez încă o dată că noțiunea de modern asimilează în meseria noastră modalități cît se poate de deosebite, îngăduind în aceeași măsură un decor realist poetic, lucrat în manieră tradițională, și o plastică lapidară, îndrăzneață, de sugestie, ajutată de cele mai îndrăznețe cuceriri tehnice. În acest sens, ancheta constituie un îndemn de a privi lucrurile în adîncime, ocolind modernismul fals al simplificărilor nejustificate și diletantismul agresiv, facil, care se travestește în dispreț față de tradiție. Punctele de vedere expuse de maeștrii profesiunii reprezintă un îndemn de a considera munca noastră ca un act de cultură, și chiar ca o știință a scenei (Svoboda). Pentru a încheia însemnările referitoare la anchetă, trebuie să remarc importanța mare pe care toți realizatorii de decoruri o acordă luminii și funcției ei dramatice în spectacolul contemporan. Există o unanimitate de păreri în această privință și, firește, o unanimitate a doleanțelor, toți scenografii manifestîndu-și dorința de a lucra în orice teatru cu mijloace și echipament tehnic pe măsura epocii noastre.

Partea ilustrativă a albumului are, în primul rînd, valoare de document. Ea furnizează o imagine de ansamblu asupra plasticii teatrale de astăzi, dar, trebuie să recunosc, o imagine încă destul de vagă, destul de șovăielnică în ierarhizarea valorilor. (De altfel, chiar dacă ar fi fost impecabil compus, un asemenea album nu ar fi putut să reprezinte mai mult decît un eșantionaj, cîteva mărturii neputînd cuprinde fenomenul teatral și scenografic — în esență variabil, dinamic — decît în imagini parțiale.)

Selecția se prezintă relativ neomogen, dirijată de exigențe inegale ale celor care au trimis materiale. Este de regretat, astfel, publicarea unor ilustrații insuficient de elocvente în raport cu personalitatea unor creatori (Jo Mielziner, de pildă) sau cu scenografia unor mișcări naționale (de exemplu, cea poloneză). Foarte bine sînt reprezentate creația italiană și cea din Marea Britanie. Situația scenografiei românești este exprimată insuficient în ilustrațiile pe care centrul nostru național I.T.I. le-a trimis la Bruxelles. Din puținele imagini, cîteva țin de un stadiu pe care l-am depășit, lipsesc personalități și creații de primă însemnătate. Perahim este prezent doar printr-o fotografie nu tocmai semnificativă din *Poveste din Irkutsk*; din selecție lipsește, inadmisibil, spectacolul *Cum vă place* de la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra"; sînt absente realizările lui Toni Gheorghiu, spectacolele Teatrului de Comedie etc., ilustrîndu-se, în schimb, un spectacol de operă care nu a constituit un eveniment de reținut în evoluția plasticii românești de scenă. Este o ocazie să reamintim teatrelor și organizațiilor teatrale necesitatea imperioasă a muncii științifice de documentare, fără de care bogăția și forța efortului creator colectiv din mișcarea teatrală se vor irosi fără să lase urme. Pentru actul efemer care este spectacolul, imaginea de ansamblu, caracteristică (fotografia și, într-o măsură mai mică, schița), constituie o mărturie estetică, una din puținele posibilități de a păstra și a comunica sensul experiențelor creatoare din acest domeniu.

Personal, am găsit, printre sutele de fotografii expuse, numeroase care merită o atenție aparte. Mă refer la realizările francezului Allio, la decorurile lui Svoboda, acest estet al miracolului tehnic în teatru, la remarcabilele realizări ale lui Helmut Jürgens, Gerd Richter, Wieland Wagner, la cîteva schițe ale lui Dali, la Hannes Meyer, care prezintă decoruri uluitoare din punctul de vedere al valorificării materiei, la Caspar Neher, Tanya Moiseiwitch, Teo Otto, Otto Axer, Peter Brook, Mario Chiari, Luciano Damiani, Ezio Frigerio, Leonor Fini, André Acquart.

Pentru a încheia, țin să reamintesc impresia de satisfacție pe care o asemenea confruntare cu experiența mondială poate să ne-o insufle justificat, dîndu-ne certitudinea că ne înscriem în marele complex al străduințelor și tendințelor generale, ca și sentimentul de răspundere pe care parcurgerea acestui panoramic scenografic mondial îl inspiră, vorbind, mai elocvent decît orice pledoarie, despre însemnătatea profesiunii noastre și despre rolul cu totul deosebit pe care ea este chemată să-l joace în teatrul contemporan.

Paul Bortnovschi

www.cimec.ro

DE VORBĂ CU DRAMATURGUL AMERICAN

EDWARD ALBEE

„Cui i-e frică de Virginia Woolf ? este fără îndoială o operă clasică : un exemplu într-adevăr clasic în ceea ce privește prostul gust, morbiditatea, naturalismul ; un exemplu de falsă reprezentare a istoriei, a societății americane, a filozofiei și psihologiei" — afirmă Richard Schechner, într-un articol publicat în „Tulane Drama Review" și intitulat : „Cui i-e frică de Edward Albee ?" Criticul consideră că succesul lui Albee se datorează faptului că în opera sa „ne vedem pe noi înșine, reflectați într-un chip sentimental care ne place... Căci ne face plăcere să ne închipuim — întocmai ca niște copii — că sîntem «zvăpăiați», ca numaidecît apoi să considerăm zvăpăielile noastre drept vicii, iar viciile — perversiuni... Ne place să credem că trăim ultimele clipe, că lumea este gata să se năruie peste capetele noastre, și că doar închipuirile bolnave sînt în stare să ne ofere vreo rațiune pentru a trăi... A asista la un ultim ospăț, a lua parte la el — iată o confortabilă și ademenitoare cale de a ieși din realitate. Un joc de copii. Personajele lui Albee, ca și autorul, de altfel, suferă de arierare, evoluția lor a fost oprită înainte ca ei să fi ajuns la maturitate. Personajele se joacă de-a «decadența», iar autorul de-a «creatul». Albee ar vrea să ne atragă în acest joc ieftin, ar vrea să ne vadă arătînd spre scenă și văicărindu-ne : «Vai, priviți-ne ! Ce groaznic, ce groaznic !...» Și sîntem în pericol ca Albee să reușească..."

Opiniile sînt însă variate și contradictorii : „Ne regăsim în operele lui Albee reprezentați în chip sentimental ?" — se întreabă uluit regizorul Alan Schneider. „Cred că, dimpotrivă, Albee înlătură fără milă iluziile roz, și ne zguduie tocmai prin înfățișarea crudă a adevărului ce zace îndărătul comportării și gîndirii noastre, obligîndu-ne să privim realitatea drept în față. Pentru orice om inteligent, este imposibil să nu regăsească în personajele lui Albee ceva din ceea ce se petrece în străfundul propriei sale făpturi, ceva ce-l duce la cunoașterea de sine..."

Cîțiva din celebrii cronicari new-yorkezi au salutat în Edward Albee dramaturgul menit să scoată teatrul american din impas și l-au ridicat de îndată alături de O'Neill, Miller și Tennessee Williams.

Acest scriitor, pe care unii îl acuză de imaturitate, de care alții se tem ca de o molimă ce amenință literatura și teatrul, în vreme ce o a treia categorie

www.cimec.ro

nu-i precupeţeşte adjectivul de „clasic", este un bărbat încă tînăr (născut în 1928), mărunţel şi slab, cu fruntea îngîndurată şi ochi trişti; colţurile lăsate ale gurii îi dau acea înfăţişare de continuă amărăciune. O faţă care nu rîde niciodată, sau, chiar dacă rîde, veselia i se potriveşte atît de puţin încît nu ţi-l poţi aminti nici măcar zîmbind. Aceeaşi încordată disperare şi cumplită dezamăgire le regăsim şi în piesele sale, care nu sînt altceva decît un aspru rechizitoriu adus oamenilor ce-şi irosesc în mod meschin viaţa, complăcîndu-se în rutina cotidiană, şi o încercare violentă de a le deschide cu forţa ochii asupra realităţii. Care este însă „realitatea" lui Albee? E destul de greu de descifrat. Cronicarii l-au întrebat în repetate rînduri: o cronică londoneză, de pildă, apărută cu ocazia turneului cu spectacolul Cui i-e frică de Virginia Woolf?, *în Anglia, se încheie cu întrebarea: „Dar pentru ce, d-le Albee, pentru ce?", iar recenzia publicată în „Cue", după premiera ultimei sale piese* Micuţa Alice, *sfîrşeşte astfel: „Spre lauda sa, d. Albee concepe teatrul drept o arenă a ideilor. Dar care sînt oare acestei idei?". E un răspuns pe care autorul nu l-a dat încă. S-a mulţumit doar să-şi avertizeze spectatorii că realitatea poate fi înfricoşătoare. În finalul piesei* Cui i-e frică de Virginia Woolf?, *George, după ce anunţă Marthei moartea fiului imaginar — care nu-i de fapt decît o metaforă, o iluzie cu care au trăit vreme de peste douăzeci de ani —, fredonează:*

„Cui i-e frică de Virginia Woolf,
Virginia Woolf,
Virginia Woolf?..."

Martha suspină cu groază: „Mie... mie... mi-e frică." Dar oricît ar fi viaţa de crudă fără visuri, oamenii trebuie s-o trăiască aşa, pentru a se scutura de amorţeala în care se complac. Iar Albee face adînci investigaţii psihologice, pătrunde în străfundurile sufletului personajelor sale, pentru a detecta rădăcinile amorţelii şi pasivităţii lor. În aceste călătorii prin sferele umbroase s-a născut atmosfera de coşmar a pieselor lui Albee.

— Această metodă de investigaţie este valabilă atîta timp cît societatea noastră nu se va schimba — *spune Albee.* Scriitorul are datoria de a fi oglinda vremurilor sale şi de a-şi cunoaşte bine contemporanii. Bineînţeles, dacă nu crezi în această primordială datorie, dacă nu ţii cu tot dinadinsul să fii cronicarul epocii tale şi dacă admiţi că ai voie să consemnezi faptele înfrumuseţîndu-le, atunci poţi deveni un dramaturg care urmăreşte doar să placă publicului şi eventual să-l amuze.

— *Dar este oare un păcat să scrii pe placul publicului?*

— Depinde ce se înţelege prin plăcere. În chip ideal, a întreţine publicul şi a-i fi pe plac înseamnă a-l instrui, a-l nelinişti, într-un cuvînt a face teatru bun. Şi depinde mai ales de spectatori, pe care autorul nu-i poate ignora în nici un caz. Există spectatori leneşi, comozi, cărora n-ai voie să le fii pe plac. Însă, din fericire, există şi o altă categorie, maleabilă, dornică să afle lucruri care îi sînt străine şi să participe la experienţe, uneori dureroase; spectatori care nu aşteaptă doar confirmarea valorilor în care cred şi care, mai presus de toate, vor să înveţe. Mă fascinează acest interes viu şi obiectiv al lor, care întreţine mintea trează şi sporeşte receptivitatea emotivă. De asta scriu piese. Cred că orice dramaturg, cu condiţia să aibă talent şi ceva important de spus, reuşeşte — mai devreme sau mai tîrziu — să-şi găsească un public care să-l asculte, fără a face concesii, fiind astfel scutit de a-şi considera mai tîrziu succesul, ratare. Este un fenomen care s-a repetat în numeroase rînduri, de pildă în teatrele off Broadway; aici a avut loc prima mea întîlnire cu publicul, la premiera piesei *O poveste despre grădina zoologică* — care a fost jucată în Greenwich Village's Provincetown Playhouse, aceeaşi scenă pe care, cu vreo patruzeci de ani în urmă, au fost prezentate primele piese ale lui O'Neill; tot pe off Broadway şi-au început cariera de dramaturgi Jack Gelber, Arthur Kopit, Richardson şi alţii.

L-am întîlnit pe Edward Albee la o întrunire a conducerii sindicatului teatrelor off Broadway, unde se discuta despre situaţia grea în care se află aceste minuscule instituţii artistice, care de multe ori apar şi dispar odată cu afişul spectacolului de deschidere... Sălile friguroase, cîteodată amenajate în subsolurile caselor, sînt departe de a fi comode, criticii vin rareori la premiere, iar gazetele nu le acordă suficient spaţiu pentru anunţuri şi reclame; fondurile sînt mici şi, pe de altă parte, pierderile nu sînt destul de mari pentru a interesa eventualii dona-

www.cimec.ro

tori capitaliști. Deși Albee a „urcat" pe Broadway (acesta este verbul consacrat care se folosește atunci cînd unui autor i se deschid porțile teatrelor de pe Broadway), el se numără totuși printre susținătorii teatrelor off Broadway. S-a aventurat chiar să înființeze un Workshop (studio) propriu.

— În off Broadway, mobilul vieții teatrale este dragostea de teatru, nu cea de cîștig. Aici pot fi văzute, într-o singură stagiune, peste o sută de spectacole — multe proaste, altele experimentale, dar cîteva foarte bune. Logic ar fi ca acestea din urmă să treacă apoi într-un teatru de pe Broadway, unde și-ar găsi un loc pe măsura calității lor. Lucrurile nu se petrec însă astfel, căci spectatorii, care plătesc nepermis de scump biletele în teatrele de pe Broadway, vor seri agreabile și — pe afiș — vedete. Nu se pot împăca cu ideea că o seară de teatru poate fi o seară de meditație. Dacă cronicarii ar încerca să-i educe, sau dacă ar depinde toate de un singur proprietar sau manager ideal, care ar impune un repertoriu de alt nivel, atunci, desigur, în foarte puțini ani — poate vreo cinci — cerințele publicului s-ar schimba. Deocamdată însă, majoritatea spectacolelor bune sînt condamnate să fie văzute de un public restrîns — tineri și acei intelectuali adevărați, a căror curiozitate e veșnic trează, dar care, din păcate, nu le pot asigura, din punct de vedere material, un sprijin suficient pentru o viață mai lungă. Și e nedrept ca în New York, tocmai spectacolele cele mai bune — cele de pe off Broadway — să aibă o cetățenie de rangul doi, față de piesuțele și comediile muzicale de pe Broadway.

— *Premiera ultimei dv. piese* Micuța Alice, *în care repetă John Gielgud și Irene Worth, va avea loc într-un teatru de pe Broadway ?*

— Și *Cui i-e frică de Virginia Woolf ?* s-a jucat pe Broadway. Dacă aș spune acum că pe Broadway sînt din cînd în cînd spectacole bune, s-ar putea interpreta că îmi laud singur piesele. Dar lăsînd piesele mele și gluma laoparte, chiar așa stau lucrurile. Ați văzut, de pildă, *Fizicienii* lui Dürrenmatt — piesă pusă în scenă de Peter Brook, în care joacă Hume Cronyn și Jessica Tandy ? Duceți-vă să-l vedeți, este remarcabil. Iar în ceea ce privește comediile muzicale, dacă n-ar fi să amintim decît de *West Side Story* și *My Fair Lady*, nu putem nega că sînt cîteodată extraordinare !

— *Piesele dv. se adresează îndeosebi publicului american. Aveți impresia că sînt mai greu accesibile celui european ? Mă refer la faptul că, deși în multe* amintim decît de *Westicu Side Story* și *My Fair Lady*, nu putem nega că sînt cîteodată *nedumeriți. Cei londonezi, de pildă...*

— Nu cred că nu pot fi înțeles decît de către americani. Piesa *Visul american* — ca să dau un exemplu — a cărei temă este înlocuirea valorilor reale cu valori artificiale în viața socială, în care se pune problema cruzimii și slăbiciunii oamenilor, socotesc că se adresează unui mare număr de spectatori. În orice caz, celor ce trăiesc într-o societate în care aceste probleme nu sînt rezolvate. Și nu prea văd de ce pe englezi i-am nedumerit. De altfel, nu-mi vine în minte nici un dramaturg american, oricît de talentat, care să fi fost bine primit în Anglia, în ultimii cinci-șase ani.

Edward Albee locuiește în Greenwich Village, în acel cartier al Manhattanului în care ordinea geometrică a străzilor new-yorkeze și vecinătatea Wall-Street-ului nu s-au făcut încă simțite. Un cartier patriarhal, bătrînesc — în sensul american al cuvîntului, adică amintind încă anul 1920 ! — cu sute de prăvălioare transformate în ateliere sau expoziții de pictură, cu subsoluri dărăpănate, în care tinerii se strîng la o ceașcă de cafea sau cacao și ascultă în reculegere cîntăreți fără renume, și cu numeroase teatre efemere.

— Aici locuiesc și-mi place să trăiesc, mărturisește Albee. Dar nu pot lucra aici. La New York se petrec prea multe lucruri. Mi-e mereu gîndul la altceva. Iar eu cînd scriu îmi place să fiu singur cu mine și cu foaia albă, să nu mă gîndesc decît la ce scriu. De aceea mă retrag la Montauk, către răsărit. Acolo, cu fața spre ocean, pot pune frîu un timp curiozității mele, și cu spatele la lume, mă concentrez asupra scrisului.

Dana Crivăț

www.cimec.ro

PRIN TEATRELE DIN GRECIA

Vizitatorul sosit, pentru scurt timp, dinafara fruntariilor țării este prea puțin în măsură să aibă o privire de ansamblu asupra mișcării teatrale din capitala Eladei. Dar chiar o privire sumară îi dă prilejul să constate în repertoriu o proporție echilibrată între volumul pieselor autohtone, ale celor clasice universale și contemporane străine. Conducătorii teatrelor ne vorbesc de atenția ce o acordă dramaturgiei originale. Este însă și un mare număr de teatre cu o existență uneori meteorică, puternic supusă concurenței și dificultăților materiale, fapt ce silește trupele respective să caute mereu noi forme pentru a evita dizolvarea. Țintind a-și asigura o anumită întîietate artistică, cu limpezi efecte și pe plan comercial, teatrele luptă pentru o selecție severă a lucrărilor, selecție în stare să atragă, prin noutate și modalități inedite, pe spectatori. Dar, ținînd seama de spectatori, această luptă are de înfruntat și gustul unui public uneori refractar generoasei intenții artistice a teatrelor, obligînd la concesii în dauna calității.

Cu acest subtext, sîntem preveniți să citim afișele teatrelor (Municipal, Regal, A. Valahu, A. Alexandrakis, Musuris, Veakis, Aliki, Vuiuklaki etc.), care desfășoară sub ochii noștri o destul de largă gamă de prestigioase lucrări dramatice și nume de autori — de la Molière, Ibsen, Turgheniev, Cehov, Oscar Wilde, la Pirandello, Anouilh, Tennessee Williams, Eugen Ionescu, Dürrenmatt, Frisch, Kafka... Nu fără o legitimă satisfacție l-am aflat pe I. L. Caragiale cu *Scrisoarea pierdută*, pusă în scenă la Teatrul „Diana" de către regizorul Bakas, cu o atentă grijă pentru o cît mai vrednică valorificare a capodoperei. Critica teatrală locală s-a arătat împărțită în ce privește forța actuală a satirei. Ea a fost însă, ca și în alte prilejuri, unitară în prețuirea artei marelui nostru clasic. („Cu toate că poartă în spate povara unui răstimp de 75 de ani — spune Vasos Varikas, cronicarul ziarului „Ta Nea" —, piesa, se vede, își menține încă o mare parte din eficacitate, deși aparține unui gen ce nu prea rezistă timpurilor — anume satirei politice"; alți cronicari îl recomandă pe Caragiale pentru „multa spontaneitate", „prospețimea", „vioiciunea", „autenticitatea" ce-l caracterizează; pentru demonstrația unei „cunoașteri a canoanelor artei dramatice, mai mult decît demnă de laudă".)

Genuri variate sînt abordate de dramaturgii contemporani eleni: de la comedia de moravuri cu accente satirice (*Există și filotimie* de Al. Sakelariou și Hr. Ianakopoulos) pînă la comedii de factură bulevardieră și melodrame (*Jucătoarea de cărți* de Psatas, *Noapte bună, dragoste* de Al. Lidoriko, *La cinci minute de Piața Omonia* de N. Tsiforn și P. Vasiliade etc.), ori parabole cu trimiteri la contemporaneitate, cum este pledoaria pentru libertatea de a gîndi, în numele adevărului și al demnității umane — piesa *Toma cel cu două suflete* de Anghellos Terzakis, jucată la teatrul de avangardă al lui Karol Kun, avînd ca protagonist pe D. Horn, unul din cei mai reprezentativi actori ai tinerei generații.

Un loc aparte îl ocupă prima scenă a țării, subvenționată de stat — Teatrul Regal, a cărui conducere e împărțită între acad. Ilias Venezis, renumitul actor și regizor Alexis Minotis și dramaturgul (despre care am mai vorbit) Anghellos Terzakis. Acest teatru își poate îngădui luxul de a nu face con-

www.cimec.ro

cesii gustului îndoielnic al unui anumit public și de a înscrie în repertoriul său și lucrări de interes mai restrins, de valorificare a trecutului, cum e, de pildă, piesa clasică *Busuiocul*, scrisă în dialectul din Zachinto: subiect naiv, cu acțiune foarte alertă însă și bine condusă, piesa e o satiră ale cărei săgeți țintesc spre moravurile de odinioară. Tot aici însă, în regia lui Takis Musenidis, am văzut *Nora* de Ibsen, *Lorenzaccio* de Musset și *Lungă călătorie în noapte* de O'Neill, în regia și interpretarea lui Alexis Minotis, alături de marea actriță Katina Paxinou. Faima Katinei Paxinou a depășit de mult granițele țării. Valoroasa ei zestre de tragediană i-au consacrat-o, printre altele, și Premiul Oscar, ce i-a fost atribuit pentru interpretarea rolului principal din *Cui îi bate ceasul* de Hemingway, și — în 1949 — Premiul Cocteau. Și-a început cariera de foarte tînără. O carieră bogată, în care s-a întîlnit cu cele mai de seamă eroine ale lui Shakespeare, ale lui Schiller, ale lui Ibsen. Le-a interpretat cu aceeași măiestrie cu care este văzută interpretînd mari eroine ale tragediei grecești antice, ca și mari eroine ale dramaturgiei contemporane — recent, în *Fizicienii* și *Vizita bătrînei doamne* de Fr. Dürrenmatt. Cît privește pe Alexis Minotis, soțul ei, acesta e un foarte prețuit actor și regizor. În ultima vreme, i-a fost încredințată și conducerea Teatrului Național și a fost solicitat să pună în scenă la Scala din Milano, opera *Medeea* cu Maria Callas.

* * *

După Teatrul Municipal din Pireu și cel din Salonic, am revăzut „Piraikon"-ul. Amintirea turneului în țara noastră stăruia încă, foarte adînc, în dorința de a cunoaște „la ea acasă" celebra trupă. Aflasem din ziarele și revistele grecești despre succesul repurtat de ea și în alte multe centre europene, în America, în Extremul Orient, în Japonia.

...În inima Atenei, unde viața pulsează cu intensitate, urci primul etaj al unui bloc. O firmă de crom, pe care citești Teatrul „Piraikon" te invită să intri.

Conducătorii teatrului, Rondiris și Kritas, te primesc ca pe un vechi prieten. O revăd pe protagonista trupei, Aspasia Papathanassiu Mavromatti.

Modestă, admirabila Aspasia se ferește din capul locului de întrebări. E permanent străbătută de o senzație de jenă: să nu care cumva să exagereze ceva în comentarea valoroaselor ei realizări. Față de articolele de-a dreptul ditirambice, semnate de critici dintre cei mai exigenți ai lumii, și aflate într-un fel de carte de aur a trupei, modestia cu care vorbește despre sine ni se pare impresionantă.

Aspasia își amintește cu plăcere de Romînia, prima țară socialistă pe care a vizitat-o. Amintirile ei se deapănă vii și proaspete. Întrebăm, la rîndul nostru, despre proiecte de viitor. E încă pătrunsă de oboseala și emoțiile celor 15 săptămîni de spectacole susținute pe scenele Noului Continent — la New York, în California etc. Va repeta, probabil, *Fedra* și va juca în *Orestia* și *Troienele*.

— Vreo lucrare modernă nu aveți în vedere?

— O, desigur! Este un vechi vis al meu. Dar repertoriul modern rămîne pentru mine un miraj îndepărtat, deoarece pentru moment „Piraikonul" se păstrează consecvent pe drumul tragediei antice...

Visează să joace Lady Macbeth („rolul vieții sale", oarecum), pe doamna Alving din Strigoii, pe care „l-a realizat atît de magistral Katina Paxinou", adaugă cu modestie Aspasia. Se gîndește și la piese foarte moderne, dar cu o atmosferă sănătoasă, cum ar fi piesele lui Miller. Detestă patologicul, dorește lucrări în care, „fără nici un paradox, sentimentele nobile și marile pasiuni omenești să apară cît mai artistic și mai modern redate — ca în tragediile antice".

Încă o vizită la „Piraikon". Atît Rondiris și Aspasia Papathanassiu Mavromatti, cît și directorul Kritas ne mărturisesc speranța ca vizita lor în Romînia să fi fost un prim pas făcut întru consolidarea străvechilor legături culturale dintre Grecia și Romînia.

Polixenia Karambi

www.cimec.ro

TEATRUL NAȚIONAL DIN CLUJ

prezintă în stagiunea în curs următoarele piese:

PREMIERE

ROMEO ȘI JULIETA

de W. SHAKESPEARE

CONSTRUCTORUL SOLNESS

de H. IBSEN

ONDINE

de J. GIRAUDOUX

OAMENI ȘI ȘOARECI

de J. STEINBECK

OMUL CU MÎRȚOAGA

de GH. CIPRIAN

FII CUMINTE, CRISTOFOR!

de A. BARANGA

NIMIC NU SE PIERDE, DRAGUL MEU!

de I. HRISTEA

RELUĂRI

FATA FĂRĂ ZESTRE

de A. N. OSTROVSKI

DOMNUL PUNTILA ȘI SLUGA SA MATTI

de B. BRECHT

APUS DE SOARE

de B. ST. DELAVRANCEA

D-ALE CARNAVALULUI

de I. L. CARAGIALE

ORFEU ÎN INFERN

de TENNESSEE WILLIAMS

www.cimec.ro

TEATRUL DE STAT DIN BAIA-MARE

prezintă în stagiunea 1964 — 1965 următoarele spectacole:

PREMIERE

ZIARIȘTII
de Al. MIRODAN

VIZITA BĂTRÎNEI DOAMNE
de Fr. DÜRRENMATT

PĂDUREA FĂRĂ COPACI
de VALENTIN MUNTEANU

PĂLĂRIA FLORENTINĂ
de LABICHE

PAHARUL CU APĂ
de E. SCRIBE

RELUĂRI

FERESTRE DESCHISE
de PAUL EVERAC

ȘEFUL SECTORULUI SUFLETE
de Al. MIRODAN

CITADELA SFĂRÎMATĂ
de HORIA LOVINESCU

SCANDALOASA LEGĂTURĂ DINTRE D. KETTLE ȘI D-NA MOON
de J. B. PRIESTLEY

VREMEA DRAGOSTEI
de VALENTIN KATAEV

ROMEO ȘI JULIETA
de W. SHAKESPEARE

SE CAUTĂ UN VINOVAT
de M. AYMÉ

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE ISTORIE ARTEI

www.cimec.ro

teatrul

Nr. 4 (Anul X) aprilie 1965

REVISTĂ LUNARĂ EDITATĂ DE
COMITETUL DE STAT PENTRU CULTURĂ ŞI ARTĂ
ŞI DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN R.P.R.

S U M A R

Pag.

OAMENII DE TEATRU CINSTESC MEMORIA TOVARĂŞULUI GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ

Semnează :

Radu Beligan, Lucia Demetrius, Sică Alexandrescu, Costache Antoniu, Niki Atanasiu, Dina Cocea, Ştefan Ciubotăraşu, Eugenia Popovici, Gr. Vasiliu-Birlic, Miluţă Gheorghiu, Irina Răchiţeanu-Şirianu, Marcel Anghelescu, G. Dem. Loghin, Radu Penciulescu, Silvia Popovici, Geo Barton, Radu Cosaşu, Emanoil Petruţ 3

* * *

Florin Tornea
CRITERIUL FUNDAMENTAL AL CREAŢIEI NOASTRE 23

ANCHETA I.T.I.

ROLUL TEATRULUI ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ
(Răspund la chestionarul I.T.I. : Horia Lovinescu, Al. Mirodan, Sică Alexandrescu, Dinu Cernescu, Dan Nemţeanu) 29

* * *

Ana Maria Narti
IDEEA ROLULUI ŞI ACTORUL 35

ANTON PANN
piesă în trei acte
de *Lucian Blaga* 43

Margareta Niculescu
CALENDAR U.N.I.M.A. 75

Paul Bortnovschi
DECORUL DE TEATRU ÎN LUME DUPĂ 1950 . . 78

Dana Crivăţ
DE VORBĂ CU DRAMATURGUL AMERICAN EDWARD ALBEE 82

Polixenia Carambi
PRIN TEATRELE DIN GRECIA 85

Coperta : *Scenă din „Stăpînul apelor" de Constantin Pastor, — Teatrul „Barbu Şt. Delavrancea"*

Desene : MIHU VULCĂNESCU

Foto : I. NAUMESCU

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
Str. Constantin Mille nr. 5-7-9 – Bucureşti – Tel. 14.35.58
Abonamentele se fac prin factorii poştali şi oficiile poştale din întreaga ţară
Preţul unui abonament : 21 lei pe trei luni, 42 lei pe şase luni, 84 lei pe un an

www.cimec.ro

www.cimec.ro